

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ (1941-1944) (Ή. Γ. Κατσομήτρου)	257
ΗΡΘΕΣ ΞΑΝΑ (ποίημα Ά. Σταυρίτη)	259
Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ Ι. ΚΛΗΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΞΕΝΙΚΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ (1941-1944) (Ήωάν. Χρ. Κωνσταντινίδη)	260
Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ (Ήωάννου Γ. Άλεξίου)	269
ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΜΕ ΕΡΓΑ ΑΓΑΠΗΣ (Βασ. Κ. Σταθάκη)	272
ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΝΥΧΤΑ (Μαργαρίτας Πανταζοπούλου)	277
ΕΠΙΚΑΙΡΑ (Π. Κλωνάρη)	282
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	286

ΕΤΟΣ 49ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1986

ΑΡΙΘ. 475

ΔΡΑΧ. 40

Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς τῶν «'Ακτίνων»

Καθὼς πλησιάζει ἡ νέα χρονιά, ὑπενθυμίζομε στοὺς φίλους, συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τὴ συνδρομὴ των γιὰ τὸ 1987, μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι συμβάλλουν, ὡς συνεργάται, στὸ πνευματικὸ ἔργο τῶν «'Ακτίνων» καὶ συντελοῦν στὴν ἀπρόσκοπτη καὶ τακτικὴ κυκλοφορία τοῦ Περιοδικοῦ σὲ τόσο ἀπαιτητικοὺς καιροὺς.

Ἐτησίαι συνδρομὴ γιὰ τὸ 1987 δρχ. 400.

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Ἐσωτερικοῦ: Δρχ. 400. Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: \$ 10.

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύ-
τση 14), Θεσσαλονίκης (Ἄγ. Σοφίας 41). Ἡμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀπο-
στέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς ἢ δι' ἀποστολῆς ἴσης ἀξίας
γραμματοσήμων.

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νὰ καταθέ-
τουν τὴ συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς,
στοὺς ἐθελοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου
ὕπάρχουν.

ΑΚΤΙΝΕΣ

Έτος 49ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1986

Αριθ. 475

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ 1941 — 1944

‘Η «Χριστιανική Ένωση Έπιστημόνων» τιμώντας την εθνική επέτειο τής 28ης Οκτωβρίου 1940, ώργάνωσε βραδυνό, στην αίθουσα του ‘Αποστόλου Παύλου», την 22αν Οκτωβρίου ε.ε. αφιερωμένο στην «Πνευματική αντίσταση τόν καιρό τής Κατοχής».

Τις όμιλίες του βραδυνού αυτού, δημοσιεύομε στο τεύχος αυτό.

Κάθε φορά που το πέρασμα του χρόνου μάς φέρνει στον μήνα Οκτώβριο, ό νους και ή καρδιά μας στρέφεται στον δεύτερο μεγάλο σταθμό τής Έθνικής μας Ιστορίας πών τελευταίων 150 χρόνων, στο έπος του 40 και τά γεγονότα τής εποχής εκείνης. Και σταματάμε κάθε χρόνο πιά, στον σταθμό αυτό για να αναβαπτισθούμε στις πηγές του ήρωϊκού στοιχείου του Λαού μας, που τότε έγραφε κυριολεκτικά χρυσές Σελίδες Ιστορίας.

Τήν περασμένη χρονιά, με την έκδοση του πανηγυρικού τεύχους τών «Ακτίνων» είχαμε την ευκαιρία, με την πολύτιμη συμμετοχή μελών τής Ένώσεώς μας και συνεργατών του περιοδικού μας, να ξεδιπλώσουμε όλες τις πτυχές που συνθέτουν τó Έπος του 40, ξεκινώντας από τά καθαρώς στρατιωτικά στοιχεία τής άναμετρήσεως εκείνης του μικρού Έθνους μας με τις σιδηρόφρακτες μεραρχίες του γνωστού ‘Αξονα και φθάνοντας στην επίσημανση τών παραγόντων που συνετέλεσαν αποφασιστικά στην Μεγάλη Νίκη και που ήσαν ή αδιάσπαστη Ένότητα του Λαού μας και ή καθολική του

άνταπόκριση στο κάλεσμα τών τότε ‘Ηγητόρων του για την ύλοποίηση του ΟΧΙ στους έπίδοξους κατακτητές του και ή πίστη του ότι «νύν ύπέρ πάντων ό άγών».

Όμως, μετά τους έξη δραματικούς μήνες τών σκληρών, αλλά και νικηφόρων, πολεμικών επιχειρήσεων, έφθασε και ή σπιγμή τής πιό φρικτής δοκιμασίας του ήρωϊκού Λαού μας, έφθασε ή ώρα τής σκλαβιάς μας, στον Γερμανό κατακτητή, που, μετά τις ταπεινωτικές δοκιμασίες του στα όχυρά του Ρούπελ και τις άλλες τοποθεσίες τής γραμμής Μεταξά, ήταν άναπόφευκτο να προελάσει στην Πατρίδα μας και να την κατακτήσει με την καταπληκτική πολεμική του μηχανή.

Τότε, λοιπόν, που για μιá άκόμη φορά «όλα τάσκιαζε ή φοβέρα και τά πλάκωνε ή σκλαβιά», θά περίμενε κανείς ότι ό Λαός μας θά ύποτάσσονταν μοιρολατρικά στην σκλαβιά του και θά έσβηνε ή εθνική του ταυτότητα μέσα στην άπελπισία. Άντίθετα όμως, χαλυβδωμένος από τó δίκιο του άγώνα του, δέν έχασε την έλπίδα και την πίστη του πρώτα στον Παντοδύναμο

Θεοῦ καὶ μετὰ στίς ἀνθρώπινες δυνατότητες καὶ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμμάχων.

Ἔτσι μετὰ τὸ 1941 καὶ μέχρι τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ 1944, τὸ δυναμικὸ τῆς Φυλῆς μας, δημιούργησε μιὰ ἐξίσου ὑπέροχη καὶ ἀντάξια τῆς Ἱστορίας μας, ἡρωϊκὴ περίοδο, τὴν περίοδο τῆς ἀ ν τ ι σ τ ἄ σ ε ω ς στὸν Κατακτητῆ.

Ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» ἐθεώρησε χρέος τῆς, ἐφέτος, τιμώντας τὴν Ἐθνικὴ μας Ἐπέτειο, νὰ ἀφιερῶσει τὸν χρόνο αὐτῆς τῆς ἐορταστικῆς ἐκδηλώσεως, στὴν ἐπισκόπησι τῆς ἡρωϊκῆς Ἀντιστάσεως τοῦ Λαοῦ μας καὶ στὴν ἐπισήμανση τῶν εἰδικώτερων παραγόντων ποὺ ἐδραίωσαν τὴν ἀντίστασι αὐτῆ, ἀπὸ ἀποψη κυρίως πνευματικῆ, ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ποὺ ἐπίστευαν ὅτι ἡ ἀντίστασι στὸν Κατακτητῆ, ξεκινάει ἀναπόφευκτα ἀπὸ τὴν Πίστι στὸν Ἐλευθερωτῆ Χριστό, ποὺ χαλυβδώνει τοὺς ἀγωνιστὲς καὶ δημιουργεῖ τὸ ἀναγκαῖο πνευματικὸ ὑπόβαθρο, ποὺ θὰ στήριζε τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία στὴν ἐκτέλεση ἔργων, γιὰ τὴν ὑπονόμευσι τῶν σχεδίων τοῦ στρατοῦ κατοχῆς καὶ τὴν ἀναπτέρωσι τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀειμνηζομένων Ἑλλήνων, ὥστε γρήγορα νὰ ἀνατείλει καὶ πάλι ὁ ζωγγόνος ἥλιος τῆς Ἐλευθερίας.

Τὰ καθ' αὐτὸ ἐπιχειρησιακὰ γεγονότα (στρατιωτικὲς καὶ μὴ πολεμικὲς ἐνέργειες, σαμποτάζ, φυγαδεύσεις κλπ.) λίγο πολὺ ἔχουν γίνει γνωστὰ ἀπὸ τὰ γραπτὰ κείμενα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τῶν μεταπολεμικῶν μέχρι σήμερα χρόνων καὶ ἀποτελοῦν τὴν μιὰ ἐμφανῆ πλευρὰ τῆς τρίχρονης Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως, ποὺ εἶναι πράγματι συγκλονιστικὴ καὶ ἀνυπερέβλητη σὲ θυσίες ἀνθρώπων, ποὺ ἔγιναν ὀλοκάυτωμα στὸν βωμὸ τῆς Πατρίδος.

Βέβαια, δὲν πρέπει νὰ ἀποσιωπήσουμε γεγονότα ποὺ στὴν διάρκεια τῆς περιόδου τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως, τὴν ὑποβάθμισαν καὶ τὴν μετέτρεψαν σὲ πεδίο ἀναμετρήσεων πολιτικῶν σκοπιμοτήτων. Εἶναι διάφορες ἄκριτες

ἐνέργειες καὶ πρωτοβουλίες ἀνθρώπων, ποὺ μὲ κίνητρα διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι ἀπαιτοῦσε τὸ ἔθνικὸ συμφέρον στίς συγκεκριμένους στιγμὲς, ἐβλάψαν καίρια τὴν καθολικότητα αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνα καὶ πρόσθεσαν θυσίες αἵματος ἀθῶων, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ἀποφευχθοῦν, ἐὰν κυριαρχοῦσε στοιχειώδης λογικὴ καὶ λιγώτερο πάθος.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν μικρὴ παρένθεσι, προχωροῦμε, στὴν ἀναφορὰ μας τῶν παραγόντων, ποὺ δημιούργησαν τὴν πνευματικὴ ἀντίστασι, τὸν θεμέλιο λίθο τῆς ὅλης ἀντιστάσεως, ποὺ κράτησε τοὺς Ἕλληνες σὲ ἐγρήγορησι καὶ σὲ ἐτοιμότητα γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν δισεκτῶν χρόνων 1941-44. Εἶναι ἡ Ἱστορία, ποὺ ἔγραψαν τὰ στρατευμένα μέλη τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, στὴν σκλαβωμένη πατρίδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶναι ἡ δρᾶσι εἰδικώτερα, ἀνθρώπων ποὺ ἐστήριξαν τὴν προσπάθεια τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῶν ψυχῶν τῶν ἀδελφῶν μας στὸ Χριστιανικὸ Μήνυμα, τὴν δύσκολη περίοδο τῆς Κατοχῆς καὶ προσέφεραν ἀφειδώλευτα κόπους καὶ μόχθους νυχθημερόν, «ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς Θεοῦ διάκονοι». Εἶναι μὲ μιὰ λέξι ἡ συνεχὴς προσπάθεια καὶ προσφορὰ τῶν ἀειμνηστῶν ἐργατῶν τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ζωὴ» καὶ τῶν συνεργατῶν τους, ποὺ στελεχώνων τοὺς ἐπὶ μέρους τομεῖς τῶν σωματείων τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου», ποὺ μεγαλοῦργησαν κυριολεκτικὰ στὸ θρυλικὸ κτίριο τῆς Καρύτση 14 καὶ στάθηκαν στὸ πλευρὸ τῆς Ποιμαίνουσας Ἐκκλησίας, τὸ ἔργο τῆς ὁποίας ἐγκολπώθηκαν καὶ προώθησαν ὅσο κανεῖς δὲν φαντάζονταν ἐκείνη τὴν δύσκολη ἐποχῆ.

Μὲ τὴν σημερινὴ λοιπὸν εὐκαιρία, ἡ Ἐνωσις μας, συμμετέχοντας στὸν ἐφετεινὸ ἐορτασμὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, ἔχει τὴν τιμὴ καὶ τὴν μεγάλη χαρὰ, νὰ σᾶς παρουσιάσει πρόσωπα ἐκλεκτὰ καὶ ἀγαπητὰ, δοκίμους ἐργάτας τοῦ Πνεύματος, μὲ πλῆθος δειγμάτων προσφορᾶς στὸ γραπτὸ καὶ προφορικὸ λόγο, ποὺ μὲ τὰ χαρίσματά

τους, θά μᾶς ζωντανέψουν τὴν ἱερὴ ἐκείνη ἐποχὴ τῆς Ἀντιστάσεως στὸν κατακτητὴ, πληροφορῶντας συγχρόνως τοὺς νεωτέρους, γιὰ ὅσα θαυμάσια τότε ἐγίναν. Ἔτσι ὁ Καθηγητὴς τῆς Θεολογίας κ. Ἰωάν. Κωνσταντινίδης θά μᾶς μεταφέρει στὴν ζωὴ καὶ τὴν δράση τῆς Ποιμαίνουσας Ἐκκλησίας, πού, ἔχοντας στὸ Πηδάλιό της τοὺς ἀείμνηστους Ἀρχιεπισκόπους Χρῦσανθο πρῶτα καὶ ἔπειτα τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό, ἀπετέλεσε τὴν πρωταρχικὴ καὶ ἀκαταμάχητη δύναμη τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως, συμπαραστάτης ἀκαταίσχυντος τοῦ πληρώματος της, τοῦ ἀγωνιζομένου ποιμνίου της.

Στὴν συνέχεια, ὁ σεβαστὸς μας π. Ἰωάννης, θά μᾶς ἀναφέρει τὰ χαρακτηριστικώτερα σημεῖα τῆς πνευματικῆς τροφοδοσίας, πού τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πραγματοποιοῦνταν μὲ ἀληθινὴ εὐλογία Θεοῦ καὶ ἐμψύχωνε γνωστούς καὶ ἀγνώστους στὸν ἀγῶνα τῆς ἀντιστάσεως.

Κατόπιν ὁ Μηχανολόγος-Ἡλεκτρολόγος καὶ παράλληλα δόκιμος διανοητὴς τῆς ἐποχῆς μας κ. Βασ. Σταθάκης, θά

καλύψει σημαντικούς τομείς στὰ χρόνια τῆς Ἀντιστάσεως, ἐπικεντρώνοντας τὸ ἐνδιαφέρον μας, στὸ δύσκολο ἔργο τοῦ ἐπισιτισμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων, πού εἶχαν γίνει καταφύγια τῶν ξεσπιτωμένων ἀδελφῶν μας, τῶν στρατιωτῶν μας καὶ τόνων ἄλλων, πού ἡ συμφορὰ τοῦ πολέμου εἶχε διασκορπίσει σ' ὀλόκληρο τὸν ἑλληνικὸ χῶρο, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ προβλήματα πού δημιουργοῦσε ἡ προστασία τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ, ἀπὸ ἓνα σωρὸ κινδύνους καὶ ἀνάγκες.

Ἡ φιλόλογος δ. Μαργαρίτα Πανταζοπούλου θά μᾶς τονίσει τὴν δυνατότητα τῆς πνευματικῆς ἀντιστάσεως, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως τὴν ἔζησαν οἱ ἡρωίδες γυναῖκες τοῦ 1941-44 (ἀπὸ τὰ κορφοβούνια τῆς Πίνδου μέχρι τίς πόλεις τῶν μετόπισθεν). Κλείνοντας τὴν ἀποψινὴ μας ἐκδήλωση, θά ἀκούσωμε τὸν νομικὸ κ. Δημήτριο Βρούβα, ἐπαγγέλλοντας τὸ ποίημα τοῦ Γ. Βερίτη «Ἕγμνος τῶν Λυτρωμένων», Αἶνος καὶ Δοξολογία, πού εἶναι ἀφιερωμένο σ' αὐτὴν τὴν ἡρωϊκὴ περίοδο τῆς Ἰστορίας μας.

Ι. Γ. ΚΑΤΣΟΜΗΤΡΟΣ

Η Ρ Θ Ε Σ Ξ Α Ν Α

*Ἀφιερωμένο στους πνευματικούς ἐργάτες
καὶ ἀγωνιστὲς τοῦ ἱεροῦ συνθήματος: «Θεοῦ
ἐσμέν συνεργοί».*

Καλῶς μᾶς ἤρθες Κύριε!
Ἦρθες ξανά στὴ χώρα μας,
ὅπως καὶ τότε στὸ 40,
πού ἔμεινες κοντὰ σ' ἐμᾶς
ὡς τὴν ἀγῆ τῆς λευτεριάς.
Καὶ τώρα, ἤρθες ξανά.
Ὁλόγυρά μας νιώθουμε,
τὴ θέρη τῆς πνοῆς Σου,
τὸ ἅγιο Σου βλέμμα πού σκορπᾷ
τὸ χάδι τῆς στοργῆς Σου.

Ἦρθες ξανά καὶ ἀκούμε τὴ φωνὴ Σου,
μὲς στὸ παλιὸ παράπονο
πού φέγγει στὴ μορφὴ Σου:
«Πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔλθων
ἄρα εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;».
Μὰ ἐμεῖς, ὅπως καὶ τότε, ἐμεῖς
εὐλαβικά Σὲ προσκυνᾶμε,
τὸ πρόσταγμα Σου ἀκολουθοῦμε...
Καθένας μας τὸ ξέρει,
σὲ πασχαλιῆς χαρᾶς θεὰ μᾶς φέρει!

Α. ΣΤΑΥΡΙΤΗΣ

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ Ι. ΚΛΗΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΞΕΝΙΚΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ 1941 — 1944

Τὸ ἔπος 1940-1941 καὶ ἡ ἐπακολου-
θήσασα περίοδος τῆς ξενικῆς κατοχῆς ἀπὸ
τρεῖς ἄλλοθενεῖς κατακτητάς, τοὺς Γερμα-
νοὺς, τοὺς Ἴταλοὺς καὶ τοὺς Βουλγάρους
(1941-1944), ἀποτελοῦν πράγματι μίαν
ἀπὸ τὰς πλέον κρίσιμους ἐποχὰς τῆς νε-
ωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Κατὰ τὸ
ἱστορικὸν αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ Ἑλ-
ληνικὸν Ἔθνος ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐπαρουσία-
σε τὸ μεγαλοῦργημα τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ
πολέμου (1940-1941), κατὰ τὸν ὁποῖον
ἡ μικρὰ καὶ πτωχὴ Ἑλλάς τῶν 7 μόλις
ἐκατομμυρίων κατοίκων ὕψωσε τὸ ἀνάστη-
μά της, ἀντέστη κατὰ τῆς ὀμῆς βίας τῆς
γειτονικῆς χώρας τῶν 45 ἐκατομμυρίων,
κατετρόπωσε μίαν πανίσχυρον αὐτοκρατο-
ρίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπανάλαβε τὸ «Ὅχι»
πρὸς τὸν ἀκατανίκητον μέχρι τότε, ἀγέ-
ρωχον καὶ υπερφίλιον γερμανικὸν στρα-
τόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπέστη τὰ φοβερὰ δει-
νὰ τῆς συγγνῆς κατοχῆς μὲ τὴν πείναν,
τὴν δυστυχίαν καὶ ὅλα τὰ συμπαραιμαρ-
τοῦντα.

Καθ' ὅλα αὐτὰ τὰ κρίσιμα χρόνια ἡ
Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία —καὶ ἐν προκειμέ-
νῳ νοεῖται ἡ διοικοῦσα ἢ ποιμαίνουσα Ἐκ-
κλησία— ἐστάθη εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ ἀ-
γωνιζομένου Ἔθνους, συμπαραστάτις, ὁ-
δηγὸς καὶ πρὸ πάντων ὡς ἄλλη καλὴ μη-
τέρα «ἐπισυνάγουσα τὰ νοσία ἑαυτῆς ὑπὸ
τὰς πτέρυγας», ἠγωνίσθη νὰ παρηγορήσῃ,
νὰ ἐπουλώσῃ τὰς πληγὰς, νὰ συμπαραστα-
θῇ εἰς τοὺς ἀδύνατους, νὰ ἐνισχύσῃ τὰς
χῆρας καὶ τὰ ὄρφανὰ καὶ τέλος νὰ κα-
θοδηγήσῃ καὶ νὰ δείξῃ τὸν δρόμον, τὸν
ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ καθημα-
γμένον Ἔθνος. Μία μικρὰ ἐπισκόπησις
τοῦ πολλαπλοῦ τούτου ἀγῶνος, ὅσῃν ἐπι-
τρέπουν τὰ ὄρια ἐνὸς ἐσορτίου ἄρθρου, θὰ
ἐπιχειρηθῇ εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν σύντο-
μον ἱστορικὴν ἀνάλυσιν.

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ

Ἡ ἀντίστασις τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τῆς
Ἐκκλησίας εἰς τὰ δύσκολα καὶ σκοτεινὰ
χρόνια τοῦ πολέμου καὶ τῆς ξενικῆς κα-
τοχῆς ἀρχίζει μὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθη-
νῶν Χρῦσανθον Φιλιππίδην, τὸν ἀπὸ Τρα-
πεζοῦντος. Ὁ πραγματικὰ ἔθνικὸς οὗτος
ἀνὴρ, ἀφοῦ κατὰ τὸν προηγηθέντα ἑλλη-
νοϊταλικὸν πόλεμον (1940-1941) καθω-
δήγησε τὸν ὑπ' αὐτὸν ἰ. κλῆρον διὰ τὴν
συμπαράστασίν του εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἑ-
θνους, ἀφοῦ ὠργάνωσε τὴν φιλανθρωπικὴν
καὶ πνευματικὴν βοήθειαν πρὸς τὰς
οἰκογενεῖας τῶν μαχομένων διὰ τῆς
ἰδρύσεως καὶ ὑποδειγματικῆς λειτουρ-
γίας τῆς «Προνοίας τῶν στρατευο-
μένων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν»,
ὑπῆρξεν ἡ προσωπικότης ἐκείνη, χάρις
εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἀντίστασις κατὰ τοῦ κα-
τακτητοῦ ἔγινε πραγματικότης. Τὰ γεγο-
νότα μαρτυροῦν περὶ αὐτοῦ:

α) Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χρῦσανθος ἠρνή-
θη νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν ἐπιτροπήν,
ἡ ὁποία παρέδωκε τὴν πόλιν τῶν Ἀθη-
νῶν εἰς τοὺς Γερμανοὺς. Ἡ ἀπάντησίς του
πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπεφόρτιζαν
μὲ τὸν ἄχαριν αὐτὸν ρόλον ἦτο:

«Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας δὲν πα-
ραδίδει τὴν πρωτεύουσαν τῆς πατρίδος
του εἰς κανένα ξένον. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκ-
κλησίας ἔνα καθῆκον ἔχει: Νὰ φροντί-
σῃ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της».

β) Ὅταν ὁ ἀνώτερος γερμανὸς στρα-
τιωτικὸς διοικητὴς στρατάρχης Φὼν
Στουμίμπε, ἐκτελῶν διαταγὴν τοῦ Βερολί-
νου, ἔσπευσε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ἀρχιεπί-
σκοπον, ὡς πνευματικὸν ἡγέτην τοῦ ἑλλη-
νικοῦ λαοῦ, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνεργα-
σίαν του εὐρέθη πρὸ ἀρνήσεως καὶ παγε-
ρᾶς ἀτμοσφαιράς.

Ὁ Χρύσανθος τὸν ἐδέχθη ὀρθίως εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν καὶ χωρὶς νὰ τὸν καλέσῃ νὰ καθίσῃ τοῦ ἔδωκε διὰ τῆς ψυχρᾶς του στάσεως νὰ ἐγνοήσῃ ποῖα ἦσαν τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ ἔναντι τῶν κατακτητῶν. Μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν διημιέφθη ὁ ἀκόλουθος διάλογος:

Χρύσανθος: «Κύριε στρατάρχα, πρωτίστως ὁ στρατός σας εἰσέβαλεν εἰς ἓνα τόπον τοῦ ὁποῖου ὁ λαὸς ἠγωνίσθη μὲ πραγματικὴν πίστιν διὰ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ τὴν οὐδετερότητά του, καὶ ἐξακολουθεῖ πάντοτε νὰ πιστεύῃ εἰς τὰ ἰδανικά του».

Φὸν Στοῦμμε: «Μήπως δὲν σᾶς ἱκανοποιοῦν αἱ διαβεβαιώσεις μου;»

Χρύσανθος: «Τὰς ἤκουσα, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἔχω καθήκον, ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, νὰ σᾶς συστήσω νὰ σεβασθῇ ἡ Γερμανικὴ Διοίκησις τὸν ἠρωικὸν λαὸν τῆς χώρας αὐτῆς διὰ νὰ ἀποφευχθοῦν δυσάρεστα γεγονότα».

Φὸν Στοῦμμε: «Εἴμεθα σύμφωνοι. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς εἴμεθα βέβαιοι ὅτι καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία δὲν θὰ λησμονήσῃ τὴν ὑποχρέωσίν της νὰ καθοδηγήσῃ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του καὶ τὸ συμφέρον του νὰ συνεργασθῇ ἀρμονικὰ καὶ ἐγκάρδια μὲ τὰς στρατιωτικὰς ἀρχὰς τῆς κατοχῆς, ἀκριδῶς διὰ νὰ ἀποφευχθοῦν τὰ δυσάρεστα».

Χρύσανθος: «Ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία εὐρέθη πάντοτε παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τοὺς ἀγῶνας του, ἀξία τῆς ἐμπιστοσύνης του, καὶ νὰ εἴσθε βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ παραλείψῃ νὰ πράξῃ τὸ καθήκον της καὶ κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην περίστασιν».

Ἐμεσολάβησαν μερικὲς στιγμὲς παγερᾶς σιωπῆς καὶ ὁ στρατάρχης ἠναγκάσθη νὰ ὑποκλιθῇ καὶ ν' ἀποσυρθῇ τῆς αἰθούσης, χωρὶς ἔκτοτε νὰ ἐπανέλθῃ⁽¹⁾.

γ) Ὅταν παρεκλήθη νὰ ὀρκίσῃ τὴν ἀ' κυβέρνησιν τῆς Κατοχῆς, τὴν κυβέρνησιν τοῦ στρατηγοῦ Γ. Τσολάκογλου, καὶ

πάλιν ἀντέταξε κατηγορηματικὴν ἀρνήσιν:

«Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας δὲν δύναται νὰ ὀρκίσῃ κυβέρνησιν σχηματιζομένην ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἐχθροῦ».

Αὐτὴ ὑπῆρξεν «ἡ πρώτη ἠρωικὴ ἀντίστασις κατὰ τῆς κυβερνήσεως κατοχῆς⁽²⁾».

δ) Ἡ ἀρνήσις τοῦ Χρυσάνθου νὰ ὀρκίσῃ τὴν κυβέρνησιν Γ. Τσολάκογλου εἶχεν ὡς συνέπειαν οὗτος νὰ ἐκθρονισθῇ (2 Ἰουλίου 1941). Ἐκτοτε ὁ Χρύσανθος ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σομιελᾶ ἀρ. 3 οἰκίαν τῆς συνοικίας Κυψέλης, ἐφησυχάζων ἐκκλησιαστικῶς, ἀλλ' ἀσχολούμενος μὲ τὰς προσφιλεῖς εἰς αὐτὸν μελέτας καὶ τὰ γενικώτερα θρησκευτικὰ καὶ ἔθνικὰ ζητήματα. Εἰς τὸ ἀπλό αὐτὸ σπίτι ἐλειτούργει μυστικὸς ἀσύρματος μὲ τὸν ὁποῖον οἱ ἀγωνιζόμενοι Ἕλληνες ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸ Συμμαχικὸν Στρατηγεῖον τῆς Μ. Ἀνατολῆς. Ματαίως οἱ Γερμανοὶ μὲ τὰ τελειότερα ραδιογωνιμετρικὰ μηχανήματά των προσεπάθησαν νὰ τὸν ἐντοπίσουν. Ἐκεῖ, ὅπως ἀφηγγήθη ὁ Κ. Α. Βοβολίνης, συνηντήθησαν οἱ ἀντιστασιακοὶ Λάζαρος Πηνιάτογλου, Γιάννης Μήλιος καὶ ὁ ἴδιος καὶ ἀφοῦ ἐπῆραν τὴν εὐλογίαν τοῦ Δεσπότη ἐπροχώρησαν εἰς τὴν ἐκδοσὴν τῆς παρανόμου ἐφημερίδος «Ἑλληνικὸν Αἷμα»⁽³⁾.

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Χρύσανθον εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον Δαμασκηνὸς Παπανδρέου μὲ τὴν πολιτικότητά του ἔφερε τοὺς κατακτητὰς εἰς πραγματικὴν ἀμηχανίαν. Τοιοῦτοτρόπως κατῴρθωσε νὰ προσφέρῃ σημαντικωτάτας ὑπηρεσίας πρὸς τὸν χειμαζόμενον ἑλληνικὸν λαὸν καὶ εἰδικῶ-

(2) Δημ. Γατοπούλου, Ἱστορία τῆς Κατοχῆς. Ἄλλα περιστατικὰ τῆς ἀκάμπτου στάσεως τοῦ Χρυσάνθου ἔναντι τῶν κατακτητῶν τῆς χώρας βλ. εἰς τὸ μελέτημα τοῦ Ἀρχιμ. Ἀνθίμου Παπαδοπούλου, Χρυσάνθος. «Ἀρχεῖον Πόντου» ἸΔ' 1949, σ. 225-227.

(3) Κ. Α. Βοβολίνη, Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας, Ἀθήναι 1952, σ. 270-271.

(1) Ἀχιλλέως Κύρου, Σκλαβωμένοι Νικηταί, Ἀθήναι 1945. Πρὸς Κ. Α. Βοβολίνη, Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας, Ἀθήναι 1952.

τερον πρὸς πολλοὺς διωκομένους καὶ κρατουμένους ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς.

Ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν αὐτὴν ὄρασιν τοῦ ἀξίζει ν' ἀναφερθοῦν ὀρισμένα χαρακτηριστικὰ γεγονότα:

α) Οἱ Βούλγαροι εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Γερμανοὶ εἶχαν παραδόσει τὴν στρατιωτικὴν διοίκησιν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Δυτικῆς Θράκης ἠθέλησαν νὰ ξεριζώσουν ἀπὸ τὰ ἐδάφη ταῦτα τὸν ἑλληνισμὸν. Μὲ μίαν σειρὰν μέτρων ἐστράφησαν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπηγόρευσαν τὴν τέλεσιν τῆς θ. λειτουργίας εἰς τὰ ἑλληνικὰ καθὼς καὶ τοὺς ἑλληνοφώνους ὕμνους. Ὑποχρέωναν τοὺς λειτουργοὺς νὰ μνημονεύουν τὴν Σύνοδον τῆς Σόφιας ἢ τὸν Βούλγαρον ἐπίσκοπον τῆς περιοχῆς. Ἀπήτησαν μέσα εἰς βραχυτάτην προθεσίμian νὰ ἀπομακρυνθοῦν οἱ Ἕλληνες μητροπολίται. Ὁ ἐκβουλγαρισμὸς ἐπεβάλλετο μὲ ὀμὴν περιφρόνησιν τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας. Αἱ Σέρραι, ἡ Δράμα, ἡ Καβάλα, ἡ Θάσος, ἡ Ἀλεξανδρούπολις, τὸ Σιδηρόκαστρον ἐσφάδαζαν κάτω ἀπὸ τὰ ἀγγελεῖα κυπήματα τοῦ θαρβάρου δυναμισμοῦ τῶν βορείων γειτόνων μας. Εἰς τὸ τέλος τοῦ 1942 ἐδημοσιεύθη βουλγαρικὸν διάταγμα πὸ ὄριζε ὅτι μέχρι τὸν Μάρτιον τοῦ 1943 οἱ κάτοικοι τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Δυτ. Θράκης ἔπρεπε νὰ διαλέξουν ὑπηκοότητα. Ὅσοι ἐδήλωναν ὅτι εἶναι Ἕλληνες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πατρίδα των. Τότε ὁ ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνὸς μετὰ ἀπὸ ἀλλεπάλληλα διαθήματα, προφορικὰ καὶ γραπτὰ, πρὸς τὰς γερμανικὰς ἀρχὰς καὶ τὸν πληρεξούσιον τοῦ Ράιχ Ἀλτενμπουργκ τελικῶς ἐπληροφόρηθη ἀπὸ τὸν τελευταῖον, ὅτι ὁ βουλγαρικὸς νόμος περὶ ἰθαγενείας ἀνεστάλη.

β) Εἰς τὰς 5 Δεκεμβρίου 1941 ἐδημοσιεύθη τὸ Ν. Δ. 776/1941, μὲ τὸ ὁποῖον ἰδρύθη ὁ «Ἐθνικὸς Ὄργανισμὸς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» (Ε.Ο.Χ.Α.). Ὁ ὄργανισμὸς αὐτὸς διεδέχθη τὴν ὑπὸ τοῦ προκατόχου του λειτουργήσασαν «Πρόνοιαν τῶν στρατευμένων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν» ἐπὶ πανελληνίου βάσεως. Ἰδρυσεν εἰς ὅλην τὴν χώραν 3000 παραρτήματα καὶ ἐκίνητοποίησε 5000 περίπου συνεργάτας. 70.000 παιδιὰ ἐσιτίζοντο

262

δωρεὰν χάρις εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ ἐλθετικοῦ καὶ τοῦ σοηδικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Ὁργανώθη ἡ περιθαλψὶς πρὸς τὰς ἐπιτόκους καὶ θηλαζούσας μητέρας, ἐλήφθη μέριμνα διὰ τὸ ἐργαζόμενον παιδί, συνεστήθησαν οἰκοὶ φοιτητῶν, ἰδρύθη δικαστικὸν τμήμα διὰ τὴν δωρεὰν παροχὴν συμβουλῶν, τμήμα εὐρέσεως ἐργασίας καὶ διωργανώθη ἡ περιθαλψὶς τῶν πολεμιπαθῶν, ἐνῶ ἐγίνοντο καὶ ἄλλαι προνοιακῆς φύσεως ἐργασίαι.

γ) Εἰς τὰς 2 Μαρτίου 1943 οἱ Γερμανοὶ διέταξαν πολιτικὴν ἐπιστράτευσιν τῶν νέων, μὲ σκοπὸν νὰ σταλοῦν εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ νὰ ἐργασθοῦν ἐκεῖ. Ἡ εἰδησις περὶ πολιτικῆς ἐπιστρατεύσεως ξεσήκωσε κύμα διαμαρτυριῶν. Ὁργανώθησαν συλλαλητήρια, ἔγιναν ἀπεργίαι, ἐπεχειρήθησαν διαδηλώσεις. Αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ κατοχῆς, Γερμανοὶ καὶ Ἴταλοί, ἐπιροβόλησαν κατὰ τοῦ πλήθους... Εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐδήλωσε πρὸς τὸν γερμανὸν πληρεξούσιον Ἀλεμπουργκ ὅτι ὁ λαὸς εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν ἀπογνώσεως· ἂν δὲν ἀνακληθῆ ἡ διαταγὴ αὐτὸς πρῶτος θὰ κατέβῃ εἰς τοὺς δρόμους μαζί μὲ τοὺς ἀπεργούς. — «Μὰ τότε, ἀπῆντησε ὁ Ἀλεμπουργκ, εἰσθε ἀρχηγὸς στάσεως. Θὰ πρέπει νὰ σὰς συλλάβω». — «Τοὺς ἱεράρχας δὲν τοὺς συλλαμβάνουν, τοὺς κρεμοῦν» ἦταν ἡ ἀπάντησις. Τελικὰ ἡ διαταγὴ ἀνεκλήθη μὲ σῆμα ἀπὸ τὸ Βερολίνον (4).

δ) Σημαντικὰς ὑπηρεσίας προσέφεραν εἰς τὴν συμπαράστασιν τῶν καταδυναστευόμενων καὶ τῶν ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατοδικειῶν καταδικαζομένων. Ἰδρυσεν σχετικῶς τὴν ὑπηρεσίαν Προστασίας Ἀπόρων Κρατουμένων (ΥΠΑΚ) καὶ τὴν Ὑπηρεσίαν Προστασίας ἀπορφανιζομένων Οἰκογενειῶν Ἐκτελουμένων (ΥΠΟΕ) ὑπὸ τῶν ἀρχῶν κατοχῆς. Πολλοὺς ἔσωσεν ἀπὸ τὸ ἐκτελεστικὸν ἀπόσπασμα καὶ ἄλλους διευκόλυνε νὰ ἀναχωρήσουν διὰ τὸ ἐξωτερικόν. Ἀκόμη καὶ Ἑβραῖους ἔσωσεν ἀπὸ τὸν θάνατον. Μὲ ἀπόλυτον μυστικότητα δῆθεν τοὺς ἐδάπτειζε καὶ τοὺς ἐχο-

(4) Ἰωάννας Τσάτσου, Δαμασκηνός, Ἐφημ. «Βραδυη» 16-3-1984.

ρίγγει ταυτότητας με αναγραφήν ως θρησκείματος του χριστιανικού (5).

ε) Ένεκα τῆς ὅλης ἐθνικῆς δράσεώς του αἱ ἀρχαὶ Κατοχῆς ὑποβλέπουν τὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ εἰς τὰς 15 Μαΐου 1944 ἀποφασίζουν τὴν σύλληψίν του. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἦτο ἄρρωστος τὸν περιορίζουν κατ' οἶκον καὶ τὸν ἐπιτηροῦν.

Διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ δὲν ἀναφέρονται περισσώτερα. Ἐκεῖνος ποῦ ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ θέμα μπορεῖ νὰ καταφύγῃ στὶς ὑπάρχουσες βιογραφίαι ποῦ ἔχουν κυκλοφορήσει σὲ δυὸ μάλιστα ἐκδόσεις, ὅπως εἶναι οἱ μονογραφίαι τοῦ ἀειμνήστου Ἡλία Βενέζη (6) καὶ τοῦ λογοτέχνου καὶ πρ. Δημάρχου Κορίνθου κ. Σήφη Κόλλια (7), ἀκόμη τὰ διβλία τῆς Ἰωάννας Τσάτσου, Ἐκτελεσθέντες ἐπὶ Κατοχῆς (1947) καὶ Φύλλα Κατοχῆς (1945).

Ὁ ἱστορικὸς τῆς Κατοχῆς δημοσιογράφος Δημ. Γατόπουλος κρίνων τὴν ὅλην πολιτείαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ σημειώνει: «Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς σκλαβιάς ὁ Δαμασκηνὸς διεδραμάτισεν ἱστορικὸν ρόλον καὶ ὑπῆρξε πράγματι φιλόστοργος ποιμενάρχης, ἀκαίματος πατριώτης, ἀξίος ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν κρίσιμον καὶ ἐπικίνδυνον ἐποχὴν».

ΑΛΛΟΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ

Ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τῶν ὑπολοίπων ἱεραρχῶν θὰ ἀναφερθοῦν ἐνδεικτικῶς ὀλίγα παραδείγματα ἀπὸ τὰ πλέον χαρακτηριστικά:

Ο ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

Ὁ μητροπολίτης Παραμυθίας Δωρόθεος Νάσκαρης ἀντιδρῶν εἰς τὰς καταπιέσεις τῶν Ἀλβανῶν, οἱ ὅποιοι εἰς τὴν πε-

(5) Ἰωάννας Τσάτσου, ἔνθ. ἀνωτ.

(6) Ἡλία Βενέζη, Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός, α' ἔκδ. Ἀθήναι 1952, β' ἔκδ. Ἀθήναι 1981.

(7) Σήφη Γ. Κόλλια, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιβασιλεὺς Δαμασκηνός ὁ ἀπὸ Κορίνθιας, Α' ἔκδ. Ἀθήναι 1962, β' ἔκδ. Ἀθήναι 1963.

ριοχὴν τῆς Θεσπρωτίας συνηγωνίζοντο τὰς βουλγαρικὰς καταπιέσεις εἰς Μακεδονίαν καὶ Θράκην, εἰς ἔγγραφον του πρὸς τοὺς Γερμανοὺς διεμαρτύρητο:

«Ὡς πνευματικὸς ἡγέτης τοῦ τόπου, ἔχομεν τὸ καθῆκον νὰ ὑπερασπισθῶμεν τὴν ζωὴν τοῦ ἡρωικοῦ τούτου λαοῦ καὶ σήμερον, ὅστις τὰ πάντα ὑπομένει ἀγογγύστως καὶ μὲ ὑπερῆφάνειαν δέχεται τὸ ἐλληνικὸν θαῦμα. Τοῦ δὲ Ἕλληνας σκοπὸς εἶναι μόνον ἡ ἐλευθερία».

Ο ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Ὅταν οἱ Γερμανοὶ εἰσῆλθαν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην μίᾳ ἀπὸ τὰς πρώτας ἐνεργείας των ἦτο νὰ καλέσουν τὸν μητροπολίτην τῆς συμπρωτεύουσας τοῦ Βορρᾶ καὶ νὰ ζητήσουν ἐπιτακτικῶς παρ' αὐτοῦ νὰ τοὺς ὑποδείξῃ ὁμήρους. Τότε αὐτὸς, ὁ παλαιὸς ἐθνικὸς μαχητῆς προσήλθε μετὰ τοῦ ἱερατείου του εἰς τὴν γερμανικὴν «Κοιμμαντατοῦρ» καὶ ἐδήλωσεν: «Ἡμεῖς εἴμεθα οἱ ζητηθέντες ὁμηροί».

Ο ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ ΜΙΧΑΗΛ

Ὁ τότε μητροπολίτης Κορινθίας καὶ κατόπιν ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Μιχαήλ κατὰ τὴν σκοτεινὴν καὶ δύσκολον ἐκείνην περίοδον τῆς Κατοχῆς παρουσίασε ποικίλην δραστηριότητα.

Ἡ κυρία μέριμνά του ὑπῆρξεν ἡ λειτουργία τῶν λαϊκῶν συσσιτίων τῆς Κορίνθου, τὰ ὅποια ἐτέλουν ὑπὸ τὴν προεδρίαν του, καὶ ἀπέβλεπον εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ λιμώττοντος ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Κατόπιν ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν φυλακισομένων καὶ τὴν διάσωσιν καὶ ἀποφυλάκισιν τῶν καταδικαζομένων ὑπὸ τῶν ἀρχῶν κατοχῆς Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν. Ὅταν συνελήφθησαν περὶ τοὺς 100 Κορίνθιοι ὡς ὁμηροὶ καὶ μετεφέρθησαν δέσμιοι εἰς τὴν Τρίπολιν μετέδῃ ὁ ἴδιος ἐκεῖ καὶ μετὰ δραματικῆς ἐνεργείας πρὸς τὸν Γερμανὸν διοικητὴν κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπελευθέρωσίν των.

Εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ συνέβαλε ἀποτελεσματικῶς διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ παρουσίας, μὴ ἀπομα-

κρυνθείς τῆς ἔδρας του καὶ διὰ τῶν ἀρχιερατικῶν του λειτουργιῶν, τοῦ κηρύγματος καὶ διὰ τῆς γενικωτέρας του προσπάθειας πρὸς βοήθειαν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ἀναξιοπαθούτων καὶ δοκιμαζομένων. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἱδρυσε πρόχειρον Γηροκομεῖον εἰς τὴν Κόρινθον καὶ Οἰκοκυρικὴν Σχολὴν εἰς τὸ χωρίον Περιγιάλι, χρησιμοποιοῦσας διὰ τὴν στέγασιν τῆς τὴν πρὸς τὸν ἐκάστοτε μητροπολίτην Κορινθίας δωρηθεῖσαν ἔπαυλιν τοῦ πολιτευτοῦ Σωτηρίου Κροκιδᾶ (1852-1924).

Ἡ σπουδαιότερα ἔμως ἀναμφιδόλως τῶν ὑπηρεσιῶν του κατὰ τὴν δύσκολον αὐτὴν περίοδον ἦτο ἡ ἐπιτευξίς τῆς ἀποφυγῆς ἀλληλοσφαγῆς καὶ ἀλληλοεξοντώσεως μεταξὺ τῶν συγκροτηθέντων τότε Ταγματίων Ἐσφαλείας καὶ τοῦ ΕΛΑΣ κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας μας κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1944, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν (8).

Δὲν ἐπεκτεινόμεθα εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν λοιπῶν ἱεραρχῶν μας, διότι πράγματι ὑπάρχουν εἰς τὰς ἐνεργείας των καὶ τὴν ἐν γένει ἀντιστασιακὴν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἔθνους μας συμπεριφορὰν λαμπραὶ σελίδες. Ἀναφέρομεν μόνον ὀνομαστικῶς τοὺς ἀγῶνας τοῦ τότε μητροπολίτου Καρυστίας καὶ κατόπιν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ τελικῶς Χίου Παντελεήμονος Φωστίνης, ὁ ὁποῖος κατάρθωσε καὶ διέφυγε εἰς τὴν Μέσσην Ἀνατολήν (9).

ΑΛΛΟΙ ΚΛΗΡΙΚΟΙ

Δὲν ἦσαν ἔμως μόνον οἱ ἱεράρχαι ποὺ ἀντέστησαν εἰς τὰς βιαιοπραγίας καὶ ἀνέλαβον τὴν συμπαράστασιν τοῦ λαοῦ ὀργανώνοντες κυρίως φιλανθρωπικὴν καὶ ἄλλην κοινωνικὴν δράσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διαμαρτυρούμενοι διὰ τὰς αὐθαιρέσις τῶν κατακτητῶν. Ἴδια ἔντονος ὑπῆρξεν ἡ

ἐκκλησιαστικὴ αὐτὴ δραστηριότης εἰς νευραλγικὰς περιοχὰς ὅπως ἦσαν ἡ Δυτ. Θράκη, ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ αἱ Ἴόνιοι νῆσοι.

Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα ὄχι καὶ τόσον γνωστὸν εἶναι ἡ ἀναφορὰ ποὺ ὑπέβαλαν οἱ ἱερεῖς τῆς Λευκίμης Κερκύρας πρὸς τὸν τότε Μητροπολίτην Κερκύρας Μεθόδιον Κοντοστάνον. Εἰς αὐτὴν ἀναγράφεται:

«Ἐξεδόθη διαταγὴ παρὰ τοῦ ἐνταῦθα διοικητοῦ τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων Κατοχῆς, δι' ἧς διατάσσονται ἅπαντες οἱ πολῖται, μὴδὲ τῶν ἱερέων ἐξαιρουμένων, νὰ χαιρετῶσι φασιστὶ... Ἐπειδὴ ἐκ τῆς διαταγῆς ταύτης τῶν Ἰταλικῶν ἀρχῶν προκύπτει ὅτι φροντίζουσιν οὗτοι ὀπωσδήποτε νὰ μᾶς ἐξευτελίσουν, ἡμεῖς δὲν εἴμεθα διατεθειμένοι, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ δεχθῶμεν τοῦτο, οὔτε καὶ νὰ ὑποκύψωμεν, ἀλλ' εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ ἔσχατα.

» Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς εὐσεβάστως καὶ ἐπὶ τῇ διακρινούσῃ ὑμᾶς πατρικῇ μερίμνῃ, ὅπως ἐνεργήσητε καταλλήλως καὶ ἀρθῆ ἡ τοιαύτη διάταξις, ἡ ἐξευτελίζουσα ἡμᾶς καὶ δολοκλήρον τὸν κληρὸν, γνωστοῦ ὄντος ὅτι εἶναι τὸ δεύτερον ἐπεισόδιον ἐν Λευκίμῃ, τοῦ πρώτου γενομένου ἐν Ἀργυράδες, ἔνθα ἀξίωματικός τις ἔκοψε διὰ ψαλίδος τὸ γένειον δύο ἱερέων» (10).

Ἐν συνεχείᾳ ὡς ἴδωμεν δι' ὀλίγων τὴν δράσιν ἄλλων κληρικῶν, τινὲς τῶν ὁποίων ἐτιμήθησαν κατόπιν μὲ τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα, παραλείποντες τοὺς ἱεροκήρυκας καὶ κληρικούς ποὺ σχετίζονται μὲ εὐρύτερον περιβάλλον τῶν Ἀκτίων», ἡ δραστηριότης τῶν ὁποίων ἐξετάζεται εἰς ἄλλο ἄρθρον τοῦ παρόντος.

Ἐν πρώτοις πρέπει ν' ἀναφερθῆ ἡ ἐθνικὴ, κηρυκτικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ δραστηριότης ἐνὸς νέου τότε κληρικοῦ, τοῦ πολιοῦ σήμερον μητροπολίτου Φλωρίνης Ἀύγουστινίου Καντιώτη. Τὴν δραστηριότητα διὰ τὴν ἱδρυσιν «Ἐστίας», διὰ τὴν διανομὴν συσ-

(8) Ι. Χ. Κωνσταντινίδου, Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης (1892-1958), Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς ὁ ἀπὸ Κορινθίας (1949-1958), Ἀθῆναι 1984, σ. 17-19.

(9) Πρὸλ. Παντελεήμονος Φωστίνης, Ἀγῶνες κάτω ἀπὸ τὰ δεσμά, Ἀθῆναι 1955 καὶ Ἀγῶνες γιὰ τὴν πατρίδα στὴν ξενιτειά, Ἀθῆναι 1955. — Ἐπίσης Ἰω. Γκιζελῆ, Παντελεήμων Φωστίνης, Ἀθῆναι 1985.

(10) Α. Ἐδιπίδου, Τὰ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν Ἄξονα, εἰς τὸ Ἐγκυκλ. Λεξικὸν «Ἡλίου», τ. Ἑλλάς Β', σ. 406.

σιτίου, τὴν δημιουργίαν συλλόγων, τὴν λειτουργίαν σχολείων, τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ δράσιν ἕνεκα τῆς ὁποίας παρ' ὀλίγον νὰ συλληφθῆ καὶ νὰ ἐκτελεσθῆ διηγείται εἰς ἓνα βιβλίον, πού ἐκυκλοφόρησε τὸ παρελθόν ἔτος, ὁ μαθητῆς του, φιλόλογος καὶ θεολόγος κ. Παν. Γ. Μύρου μετὸν τίτλον «Ἡ ἀντίστασι τῆς ἀγάπης», Θεσ) νίκη 1985.

Εἰς τὴν Ἀθήνα στὰ Κάτω Πατήσια ὁ ἐφημέριος Ἀρχιμ. π. Ἀναστασιος Κρητικὸς ἔσωσε πολλὰ παιδιὰ χάρις στὸ συσσίτιο τῆς ἐνορίας του. Ἐπειδὴ εἶχε σπουδάσει καὶ ἰατρικὴν, ἤνοιξε ἰατρεῖον, ὅπου πρόσφερε δωρεὰν τίς πρώτες ἰατρικὰς βοήθειες. Ὅπως διηγοῦνται αὐτόπτες μάρτυρες, συχνὰ τὸν ἔβλεπαν νὰ περνᾷ ἀπὸ τὴν Ὀμιόνοϊαν φορτωμένους μετ' ὁσάντες ἀπὸ τρόφιμα, πού τὰ ἐπήγγαινε στοὺς πεινασμένους τῆς ἐνορίας του.

Ὁ Ἀρχιμ. Δαμασκηνὸς Χατζόπουλος, μετέπειτα μητροπολίτης Τριφυλίας καὶ ἔπειτα Δημητριάδος, συνελήφθη εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου ὑπηρετεῖ ὡς πρωτοσύγκελλος, μετεφέρθη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ κατέληξε εἰς τὸ Νταχάου, ὅπου εὐρέθη καὶ ἓνας ἄλλος κληρικὸς ὁ ἱεροκλήρυξ Μεσσηνιακὸς Μελέτιος Γαλανόπουλος, μετέπειτα μητροπολίτης Κυθήρων.

Εἰς τὴν φοβερὰν φυλακὴν Στάιν τῆς Αὐστρίας παρέμεινεν ἐγκλειστος ὁ τότε ἡγούμενος τῆς Μονῆς Λειμῶνος Λέσθου Ἀρχιμ. Διονύσιος Χαραλάμπους, ὁ κατόπιν μητροπολίτης Ἀθήνου ἀρχικῶς καὶ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ὕστερον, καὶ ὁ ἱερεὺς Ἀλέξανδρος Περδικομάρης ἀπὸ τὴν Κέρκυραν.

ΙΕΡΑΤΙΚΑΙ ΕΚΑΤΟΜΒΑΙ

Ἐκτὸς τῆς κοινωνικῆς μερίμνης τοῦ ἱερατείου σοβαρωτέρα ὑπῆρξεν ἡ εἰς αἷμα θυσία τῶν κληρικῶν μας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς συγγῆς ξενικῆς κατοχῆς. Τὰ πλέον γνωστὰ ὀνόματα τοιούτων θυμάτων κατὰ τὴν ἐν λόγῳ δεινὴν περίοδον εἶναι:

1) Ἀρχιμ. Ἰωακείμ Λιού-

λιας, πτυχιούχος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, ἱεροκλήρυξ τῆς Μητροπόλεως Κοζάνης. Ἐξετελέσθη τὴν 3ην Ἰουλίου 1943. Τὰ τελευταῖα του λόγια: «Χτυπάτε. Εἶμαι Ἕλληνας. Πεθαίνω γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τὴν πατρίδα».

2) Κωνσταντῖνος Κούστας παπᾶς εἰς Νυμφαῖον τῆς Φλωρίνης. Συνελήφθη, ἐνῶ ἔτέλει τὴν θ. λειτουργίαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Μεταμορφώσεως, 6 Αὐγούστου 1943, καὶ ἐπειδὴ ἠρνήθη νὰ ἀποκαλύψῃ ὅτι ἐγνώριζε περὶ ἀνταρτῶν ἐξετελέσθη. Τὰ τελευταῖα του λόγια: «Μ' αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα πού κάνετε, ἡ Γερμανία δὲν θὰ νικήσῃ. Ζήτω ἡ Ἑλλάς».

3) Δημήτριος Κ. Βαστάκης, παπᾶς καὶ δάσκαλος εἰς τὸ Μεγάλο Χωριὸ τῆς Εὐρυτανίας. Ἐξετελέσθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ἀφοῦ ἐδασανίσθη φρικτὰ διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ κρησφύγετον τῶν ἀνταρτῶν, πού εἰς τὰς 18 Δεκεμβρίου ἐφόνευσαν 13 Ἰταλούς, οἱ ὅποιοι ἔπεσαν σ' ἐνέδραν.

4) Δημήτριος Τομαράς, ἐφημέριος εἰς τὸ χωριὸν Χορτιάτης τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐξετελέσθη μαζί μετ' ἑξὶ κόρες του, ὅταν συνελήφθησαν 250 χωρικοὶ ὡς ὄμηροι εἰς ἀντίποινα φόνου Γερμανοῦ ἱατροῦ ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες τοῦ ΕΛΑΣ.

5) Γεώργιος Σούλης, ἐφημέριος εἰς τὸ χωριὸν Ἁγία Ἀναστασία Ἰωαννίνων. Ἐκἀὴ ζωντανὸς τὸν Ἰούλιον 1943, ἀφοῦ ἐδασανίσθη σκληρῶς καὶ ἐτυφεκίσθησαν ἡ πρεσβυτέρα του καὶ τὰ παιδιὰ του. Στὴν τέτην του εὐρέθη ἡ Κ. Διαθήκη.

6) Βασίλειος Τσοῦπρας, ἐφημέριος εἰς Σεχλάδες Ἄρτης. Ἐξετελέσθη μετ' 11 ἄλλους χωρικοὺς εἰς ἀντίποινα τῆς καταστροφῆς τῶν τηλεγραفيκῶν σφύλων τῆς περιοχῆς ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες. Τὰ τελευταῖα του λόγια: «Παιδιὰ πεθαίνουμε γιὰ τὴν θρησκεία καὶ τὴν πατρίδα. Θεέ, συγχώρεσέ μας. Συγχώρεσε καὶ τοὺς φονιάδες μας».

7) Χρήστος Κανελλόπουλος, ἐφημέριος εἰς τοὺς Ρωγούς Καλαβρύτων. Ἐξετελέσθη ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς

μέ ριπήν πολυβόλου εις τὰς 8 Δεκεμβρίου 1943, ὅταν διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἐκτέλεσιν 12 δμητρῶν, οἱ ὅποιοι ξεχωρίσθηκαν ἀπὸ ὄλους τοὺς ἄνδρας τοῦ χωρίου, πού συγκεντρώθηκαν μέσα στὴν ἐκκλησία, εἰς ἀντίποινα τοῦ φόνου μερικῶν συμπατριωτῶν των. Ἡ διαμαρτυρία του ἦτο: «Γιατί σκοτώνατε ἄθώους ἀνθρώπους; Αὐτοὺς εἶναι ὁ πολιτισμὸς σας; Αὐτὰ εἶναι θηριωδίες καὶ κακουργήματα. Τέτοια κακουργήματα δὲν ἔκαναν οὔτε οἱ Οὐννοι».

8) Μιχαήλ Γεωργακόπουλος, ἐφημέριος εἰς τὸ χωρίον Μερόπη Μεσοσητίας. Ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὴν 1ην Μαΐου 1944, ἀφοῦ ὑπέστη ἀπάνθρωπα βασανιστήρια, διότι συμμετεῖχε εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀντίστασιν.

9) Σεβαστιανὸς Νικοκηθόουρας, ἐφημέριος Σφακερῶν Κερκύρας. Ἐτυφεκίσθη ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς εἰς τὴν Ἡγουμενίτσαν, ὅπου τὸν ἔφεραν σιδηροδέσιμον, διότι ἔκρυπτεν ἓνα Ἴταλὸν καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ μαρτύρια τὸν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ σκάψη καὶ τὸν τάφον του. Ἐνῶ ἔπιπτε νεκρὸς, ἐπέλλιξε: «Ζήσεται ἡ ψυχὴ μου καὶ αἰνέσει σε... ὅτι τὰς ἐντολάς σου οὐκ ἐπελαθόμην».

10) Ἀνδρέας Βασιλείου, ἐφημέριος εἰς τὸ χωρίον Καρτέρι Θεσπρωτίας. Ἐδολοφονήθη ἀπὸ δύο μουσουλμάνους τὴν 24 Ὀκτωβρίου 1942 εἰς τὸ χωρίον Μαζαράκη λόγῳ τῆς ἀντιδράσεώς του πρὸς τοὺς Ἀλβανοσάμηδες τῆς περιοχῆς.

11) Παναγιώτης Δημόπουλος, ἐφημέριος Καλαδρύτων, γνωστὸς ὡς παπα-Καλὸς. Ἐξετελέσθη ὅπως καὶ οἱ Ἀρχιμ. Παρθένιος Λουκόπουλος καὶ Δωρόθεος Παπαδημητρίου εἰς τὴν γνωστὴν σφαγὴν - πολυβολισμὸν τῆς μαρτυρικῆς αὐτῆς πόλεως εἰς τὰς 13 Δεκεμβρίου 1943.

12) Γρηγόριος Πρωγούλης, ἐφημέριος εἰς τὸ χωρίον Πλατανιά τῆς μητροπόλεως Κυθωνίας καὶ Ἀποκορώνου Κρήτης. Ἐτυφεκίσθη εἰς τὰς 24 Μαΐου 1941 μαζί μὲ τρεῖς ἄλλους πατριώτας ἐμπρὸς εἰς τοὺς γονεῖς καὶ τὰ ἀδέλφια του, διότι ἐπικεφαλῆς ὁμάδος ἀγωνιστῶν ἀντιμετώπιζε τοὺς ἐπιδρομεῖς ἁλε-

ξιπρωτιστάς.

Ἄλλ' ἐπιλήφει με διηγούμενον ὁ χρόνος», διότι δὲν εἶναι μόνον αὐτοὶ πού ἀνεγράφησαν. Πραγματικὰς ἐκατόμβας ἀποτελοῦν οἱ θυσιασθέντες κατὰ τὴν ἐχθρικήν κατοχὴν καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἀνώμαλον περίοδον. Οὕτως ἀντιγράφοντες μίαν στατιστικὴν τοῦ περιοδικοῦ «Ἐνορία» βλέπομεν, ὅτι ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐξετελέσθησαν 105 κληρικοί, ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν 22, ὑπὸ τῶν Βουλγάρων 53, ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν 27 καὶ ὑπὸ τῶν ἀναρχοκομμουνιστῶν (μέχρι τὸ 1949) 265. Σύνολον θυσιασθέντων 472 (11).

Κατὰ τὸ σκεπτικὸν τῆς βραβεύσεως τῶν μαρτύρων Ἑλλήνων κληρικῶν ἀπὸ τοῦ 1941 καὶ ἐντεῦθεν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατὰ τὸ ἔτος 1949, οὗτοι «εἴτε εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις, εἴτε εἰς τὸ ἔργον τῶν μετόπισθεν... καὶ μόνον εὐρεθέντες, δὲν ἐκλονίσθησαν οὔτε ἐν τῇ χριστιανικῇ αὐτῶν πίστει, οὔτε ἐν τῇ θαθεῖα συναισθήσει τοῦ πρὸς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα καθήκοντος, οὔδὲ προετίμησαν τὸ ἐπαισχύντως ζῆν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας θανάτου, ἀλλ' ἀκολουθοῦντες τὸ ἀνυπέροβητον παράδειγμα τοῦ Ἀθανασίου Διακίου, καὶ τῶν ἄλλων κληρικῶν μαρτύρων, ἔπεσαν ὡς γνήσιοι Χριστιανοὶ καὶ Ἑλληγες, ἵνα διὰ τῆς θυσίας αὐτῶν παραμεινῇ ἀλώθητος ἡ αἰωνόβιος ἐθνικὴ δρῶς» (12).

Η ΘΥΣΙΑ ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

Καὶ ἡ τάξις τῶν μοναχῶν, περιβεβλημένη τὸ αἵματόβρεκτον ράσον, οὐκ ὀλίγα προσέφερον εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἔθνους εἰς τὴν δεινὴν αὐτὴν περίοδον. Τὰ μοναστήρια ὑπῆρξαν ὄχι μόνον τόποι πού περιέθλαπαν τοὺς ἀγωνιστάς, ἐτροφοδοτοῦσαν τοὺς ἥρωας τῆς ἀντιστάσεως, κρησφύγετα τῶν καταζητουμένων καὶ σταθμοὶ διὰ τὴν διεκπεραίωσιν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν εἰς τοὺς πέραν τῶν θαλασσῶν συμμάχους μας, ἀλλὰ πολλὰ ἐξ αὐτῶν μετεβλήθησαν εἰς ὀλοκαυτώματα, αἰώνια μνημεῖα τιμῆς καὶ δόξης τῆς συναγωνιζομένης πρὸς τὸ Ἔθνος Ἐκκλησίας. Τοιούτο-

(11) «Ἐνορία», ἔτος ΙΓ' 1958, Ἀριθ. 251, 10-3-1958, 64.

(12) «Ἐνορία», ἔ. ἀ. σ. 62.

τρόπως:

α) Τὴν 8ην Δεκεμβρίου 1943 ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ὁμαδικῶς ὄλοι οἱ μοναχοὶ τοῦ Μ ε γ ἄ λ ο υ Σ π η γ λ α ἰ ο υ εἰς τὴν θέσιν «Κισσωτή». Αὐτοὶ ἦσαν οἱ: Γαβριὴλ Κόσσυδας 96 ἐτῶν (εἶχε διατελέσει ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου), Γεράσιμος Καρθουτζῆς ἀπὸ τὸν Πύργον Ἠλείας, Ἰγνάτιος Ἰωάννου ἀπὸ τὴν Ἀμαλιάδα, Θεόκλητος Ἀναστασόπουλος ἀπὸ τὴν Μονάστραν Γορτυνίας, Καλλιόπιος Ἀσημακόπουλος καὶ Ἀνανίας Θεοφυλακτόπουλος ἀπὸ τὸ Διακοπτόν, Γρηγόριος Οἰκονόμου ἀπὸ τὴν Κόνιτσαν καὶ Γεννάδιος Βουρλῆς ἀπὸ τὰ Φίλια Καλαβρυτῶν.

β) Τὴν 14ην Δεκεμβρίου 1943 οἱ Γερμανοὶ, ἀφοῦ τὴν προηγουμένην ἔκαψαν τὰ Καλαβρυτὰ καὶ ἐφόνευσαν τοὺς 1300 Καλαβρυτινοὺς, ἔκαυσαν τὴν ἱστορικὴν Μ ο ν ἦ ν τ ῆ ς Ἀ γ ἰ α ς Λ α ὕ ρ α ς, διασωθέντος θαυματουργικῶς τοῦ μικροῦ ναοῦ, καὶ κάτω ἀπὸ τὸν πλάτανον, πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ μοναστηρίου, ἐσκότισαν μὲ τὰ θαριά τους ὄπλα τοὺς τέσσαρες καλογέρους, πρὸ εὔρον ἐκεῖ, καὶ τὸν φύλακα. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο ὁ ἱερομόναχος π. Βασίλειος Νασόπουλος καὶ ὁ ἄρρωστος παράλυτος μοναχὸς Εὐθύμιος Χρυσανθακόπουλος.

γ) Ἀπὸ τὴν μονὴν Τ ο π λ ο ὺ Σ η τ ε ἰ α ς, ὅπου ἐλειτούργει ἐπὶ δύο ἔτη ἀσύρματος ἐπικοινωνίας μὲ τὴν Μέσσην Ἀνατολήν, ἐξετελέσθησαν ὁ ἡγούμενος Ἀρχιμ. Γεννάδιος Συλλιγνάκης καὶ ὁ ἱερομόναχος π. Καλλίνικος Παπαθανασάκης.

δ) Ἀπὸ τὴν μονὴν Ἀ ρ θ η ς, Ἀγ. Ἀντωνίου Β ἰ ἄ ν ν ο υ, ἐπῆραν καὶ ἐξετέλεσαν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1943 τὸν ἱερομόναχον π. Κύριλλον Συναδινάκη.

ε) Εἰς τὰς 23 Ὀκτωβρίου 1943, ὕστερα ἀπὸ πολλὰ θασανιστήρια ἐτυφέκισαν τὸν Ἀρχιμ. π. Δωρόθεον Τσαγκαράκη τῆς ἱερᾶς μονῆς Β ἰ δ ἰ ἄ ν η ς Λ α σ η θ ἰ ο υ, ὅστις διενήργει ἐράνους διὰ τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἀντιστάσεως, διετῆρει μυστικὰ ραδιόφωνον καὶ ἐκυκλοφόρει τακτικὰ δελτίον εἰδήσεων.

στ) Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1941 οἱ Γερμανοὶ κατέλαβον τὴν μονὴν Γ ω ν ἰ ἄ ς Κ ἰ σ ἄ μ ο υ, συνέλαβον τὸν ἡγούμενον π. Ἰωακείμ Λατινάκη καὶ τοὺς ἄλλους μοναχοὺς, τοὺς μετέφεραν καὶ τοὺς ἐκλείσαν εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς Γκεστάπο Χανίου. Ἀπὸ τὴν πείναν καὶ τὴς κακουχίας ἀπέβιωσεν ὁ μοναχὸς Γεράσιμος Βροσιμάκης.

Καὶ αἱ γυναικεῖαι μοναὶ συνέβαλαν ἰδίᾳ εἰς τὴν συμπαράστασιν πρὸς τὸν πενόμενον καὶ γυμνητεῦντα ἐλληνικὸν λαόν. Ἐλάχιστα παραδείγματα:

α) Ἡ μοναχὴ Μ α κ α ρ ἰ α Δ ε σ ὄ π ρ η, ἡγούμενη σήμερον τῆς μονῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Ὁρους Ἀμώμων Ν. Μάκρης, εἶχεν ἀναλάβει τὴν περιθαλψὴν 40 παιδιῶν φυλακισμένων εἰς τὸ ἔδρυμα «Παιδικὴ Ἑστία». Ἡ ἰδία ἔθεσε εἰς λειτουργίαν καὶ δεύτερον ἔδρυμα ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Στέγη Πατρίδος» τὸ ὁποῖον ἐφιλοξένει 30 παιδιὰ.

β) Ἡ ἀνακάλυψις ἐνὸς καταζητουμένου Ἀγγλοῦ στρατιώτου εἰς τὴν μ ο ν ἦ ν Κ α λ ο γ ρ α ἰ ῶ ν Κ α λ α μ ἄ τ α ς «Οἱ Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη» συνετέλεσεν, ὥστε νὰ ὀδηγηθοῦν εἰς τὸ ἰταλικὸν στρατοδικεῖον ἡ ἡγούμενη Εὐσεβία Βαζέα καὶ ἡ γραμματεὺς Φιλοθέη Γεννηματᾶ καὶ παρ' ὀλίγον νὰ καταδικασθοῦν εἰς θάνατον.

★

Ἰδοὺ εἰς ἀδράς γραμμιάς, ποῖα ὑπῆρξεν ἡ προσφορὰ τοῦ ἱεροῦ κλήρου κατὰ τὴν ζοφερὰν ἐκείνην περίοδον. Ἱερωμένοι παντὸς βαθμοῦ, ἀρχιερεῖς, ἱεροκήρυκες, ἐφημέριοι, μοναχοὶ καὶ μοναχαὶ ἔδωσαν τὸ «παρὼν» εἰς τὴν ἀντίστασιν τοῦ Ἔθνους. Οἱ Ἕλληγες κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ, μνήμονες τῶν παραδόσεων τοῦ Γένους καὶ κληρονόμοι τῆς δόξης τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ '21 καὶ τῶν ἄλλων ἐθνικοαπελευθερωτικῶν ἀγώνων, προσέφεραν ἑαυτοὺς ὑπὲρ θωμῶν καὶ ἐστιῶν. Ἠγωνίσθησαν κυρίως εἰς τὸ πνευματικὸν πεδῖον, εἰς τὸ ὅποιον τοὺς ἔταξεν ἡ πατρίς καὶ προσηυχήθησαν, πρᾶξθησαν τῆς δημοσίας λατρείας, ἐκήρυξαν τὸν θεῖον λόγον, ἐνεδυνάμωσαν τοὺς ἀδου-

νάτους και τούς κλονιζομένους, προέταξαν τὰ στήθη των διὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὸ ἐκτελεστικὸν ἀπόσπασμα τὰ πνευματικά των τέκνα, ὠργάνωσαν συσσίτια, ἔδρυσαν συλλόγους, διετήρησαν ζῶσαν τὴν δάδα τῆς πίστεως πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης καὶ πολλοὶ διὰ τὴν δραστηριότητά των αὐτὴν ἐφυλακίσθησαν, ἐδασανίσθησαν, ἐτυφεκίσθησαν, ἐσφαγιάσθησαν, «ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον». Πλεῖστοι ἔπεσαν καὶ ἐθυσιάσθησαν, μιμούμενοι τὸν ἀρχηγὸν τῆς πίστεώς μας, τὸν δόντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ του, ἡ θυσία των δὲ αὐτὴ ἀπέδειξεν ὅτι πράγματι, «ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσῶν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνη, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνη, πολὺν καρπὸν φέρει» (Ἰω. ιβ' 24).

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐκτὸς τῆς ἀναγραφομένης εἰς τὰς ὑποσημειώσεις.

Δημ. Γατοπούλου, Ἱστορία τῆς Κατοχῆς, τόμοι 4, 1946.

Ἀχιλλέως Α. Κύρου, Ἡ Ἑλλάς ἔδωσε τὴν νίκην, 1945.

Κώστα Καλαντζῆ, Οἱ σφαγές τῶν Καλαθρῦτων, 1945.

Χρ. Ζαλοκώστα, Τὸ χρονικὸ τῆς σκλαβιάς (ἀ. χ.). Ἐκδ. ἑθελιοπωλείου τῆς «Ἐστίας».

Ἰωάννης Κ. Τσάτσου, Ἐκτελεσθέντες ἐπὶ Κατοχῆς, 1947.

Στεφ. Μυλωνάκη, Ἐκκλησία Κρήτης, Γερμανικὴ Κατοχή, 1950.

Ἀπὸ τὸ πικρὸ γλυκύ, ἐκδ. «Ζωῆς», 1950.

Κωνστ. Α. Βοβολίνη, Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας, 1952.

Ἰωάννου Χρ. Κωνσταντινίδου, Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν τριακονταπενταετίαν 1923-1957, Ἀθήναι 1961.

Τοῦ αὐτοῦ, Χρῦσανθος, Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τ. ΙΒ' 1968, 397-401.

Διονυσίου Χαραλάμπους (εἶτα μητροπολίτου Τρίκκης καὶ Σταγῶν), Μάρτυρες, 19/8.

Τοῦ αὐτοῦ (Μητροπολίτου Λήμνου Διονυσίου), Πιστοὶ ἄχι θανάτου, 1959.

Ἰωάννης Κ. Τσάτσου, Ἐκτελεσθέντες ἐπὶ Κατοχῆς, 1947.

Γιάννη Β. Ἰωαννίδη, Φλογισμένα ράσα, 1960.

Τί προσέφερε ὁ Χριστιανισμός, τεύχος Δ', ἐκδ. «Τῆνος» 1982.

Διον. Μ. Μπατιστάτου, Ἐκκλησία καὶ Ἀντίστασις, Ἐφημ. «Ὁρθόδοξος Τύπος» 12 καὶ 19-11-1982.

Ἀρχιμ. Λεωνίδου Κ. Διαμαντοπούλου, Τί προσέφεραν ὁ Χριστιανισμός, Ἀθήναι 1983.

Γ. Δ. Κούβελα, Ἡ Ἐκκλησία στὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Κοινωνία» 1985.

Α. Ἀπελευθέρου, Ἐθνικὴ Ἀντίσταση, περιοδικὸν «Πρὸς τὴν Νίκην» ΚΕ' 1985, σ. 440, 441, 448-480, 514-516 καὶ ΚΣΤ' 1986, σ. 12 καὶ ἐξῆς.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Ένα από τα πνευματικά κέντρα, τα χρόνια της Κατοχής, ήταν και το κτίριο του «Απ. Παύλου» στην πλατεία του Αγίου Γεωργίου Καρύστη, στο κέντρο της Αθήνας. Μέσα εκεί πραγματοποιούντο συνεχώς συγκεντρώσεις... και ειδικές «δεήσεις». «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Γινῶτε ἔθνη και ἠττάσθε, ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός». Ἐνώ, ἔξω, στο δρόμο, ἀκουγόταν ἡ «μύττα» τοῦ κατακτητῆ και στο ἀπέναντι κτίριο τοῦ «Παρνασσού» συνεδρίαζε τὸ Στρατοδικεῖο τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ κατοχῆς. Κάθε μέρα ἀνοίγε ἡ πόρτα τοῦ Στρατοδικεῖου και γέμιζε ἡ «κλούβα» ἀπὸ ἀλυσοδεμένους ἄντρες: συλλήψεις, καταδίκες, ἐκτελέσεις. Στὸ πεζοδρόμιο τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἕνας τραγικὸς ὄμιλος στεκόταν βουδὸς και κύτταζε τὴ σκηνή. Ἡ μάνα ἢ ἡ γυναῖκα κάποιου καταδίκου, ἕνας ἀδελφὸς ἢ φίλος κουνούσε τὸ χέρι σὲ χαιρετισμό. ἴσως τοὺς ἀντίκριζαν γιὰ τελευταία φορὰ...

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἑσπερινὲς δεήσεις γίνονταν και εἰδικὲς θεῖες Λειτουργίες στο παρεκκλήσιο τοῦ «Απ. Παύλου». Ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ἀποφεύγονται μεγάλες συγκεντρώσεις (ποὺ ἐρέθιζαν τὶς ἀρχεὲς Κατοχῆς), τὸ ἐκκλησίασμα χωρίσθηκε σὲ κατηγορίες: ἐπιστήμονες, φοιτητῆς, γονεῖς, μαθητῆς, ἔφεραν μπροστὰ στο θυσιαστήριο τὶς ἀγωνίες, τοὺς κινδύνους, τὶς ἐλπίδες τους...

Οἱ Λειτουργίες αὐτὲς ἦταν συγκεντρώσεις ἀγωνιστῶν, ποὺ μοχθοῦσαν στὰ ἱερὰ ἔργα τῆς ἀγάπης, και τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος μέσα στὸν πονεμένο λαό...

Και τὸ καλοκαίρι λατρευτικὴ κυφὲλη ἦταν τὸ παρεκκλήσιο τῆς Μεταμορφώσεως στὴν Ἁγία Παρασκευή.

Ἀκόμα γιὰ τὴν τόνωση τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν συνεργατῶν τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου ἄρχισε τότε τὸ «Ἡ μίωρο τῆς Π ρ ο σ ε υ χ ἦ ς» κάθε Παρασκευή.

Τὸ κύριο θέμα τοῦ «Ἡμῶρον» τῆς Παρασκευῆς ἦταν ἡ σωτηρία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴ τῶν νέων βαρβάρων. Εἰδικώτερα θέματα ἦταν ἡ πείνα, οἱ ἐκτελέσεις, ἡ ὁμηρία, τὰ στρατόπεδα, κάθε πόνος και ἀγωνία ἐπίκαιρη.

Ἄς ρίξουμε ὁμως και μιὰ εὐρύτερη ματιὰ στὴν πνευματικὴ ἐργασία στὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς.

Οἱ ἱεροκήρυκες τῆς Ἀδελφότητος «Ζωῆς» και οἱ συνεργάτες τους ἦταν στὶς ἐπάλξεις τοῦ πνευματικοῦ ἔργου. Μὲ τὶς θεῖες Λειτουργίες, τὶς ἄλλες τελετουργίες, τὴν ἱερὴ ἐξομολόγηση και τὸ θεῖο κήρυγμα ἐτόνωναν τὸ λαό.

Τὸ κήρυγμα τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς εἶχε χαρακτηριστικὴ ἐπικαιρότητα. Τὰ θέματά του ἀναφέρονταν στὴν πίστη, στὴν ἐλπίδα, στὴν ὑπομονὴ και στὴ χριστιανικὴ ἀνδρεία. Βασικὴ του γραμμὴ ἦταν τὸ θέμα ἀποστασίας και ἐπιστροφῆς στο Θεό, καθὼς και ἡ τόνωση τῶν πιστῶν στὶς περιστάσεις ἐκεῖνες. Ἦταν κήρυγμα Χριστοκεντρικὸ.

Εἶναι γνωστῆς, ἐπίσης, οἱ δυσκολίες και οἱ κατατρεγμοὶ ποὺ συνάντησαν τότε ἀπὸ ξένους και ἑξοκινήτους Ἕλληνες οἱ «εργάτες» τοῦ Εὐαγγελίου, οἱ διωγμοὶ και οἱ προπηλακισμοὶ και τόσα ἄλλα, ποὺ ὑπέφεραν οἱ κληρικοὶ και τὰ λαϊκὰ μέλη τῆς Ἀδελφότητος. Θὰ μπορούσαμε ἐδῶ νὰ ἀναφέρουμε πολλὰ ὀνόματα και νὰ ἀπαριθμήσουμε συγκλονιστικὰ γεγονότα, μαρτύρια και διωγμούς, ναύγια και ἀνατινάξεις, ποὺ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ὑπέστησαν. Προτιμοῦμε ὁμως νὰ τονίσουμε ὅτι ὀλόκληρο στρατεύμα ἔδωσε τὸ παρὼν τὶς τραγικὲς ἐκεῖνες ὥρες σὲ μιὰ μεγαλειώδη πνευματικὴ ἀντίσταση και ὑπέστησαν πολλὰ γιὰ τὴν Ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ και γιὰ τὴν ἀγάπη τους στο λαό...

Ἄς γυρίσουμε πάλι στὴν πνευματικὴ κινήση τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου».

«Οἱ ἐργάται γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνοικοδόμησι τῆς Ἑλλάδος εἶθε σεῖς. Ἄν ἀκούσετε τὴν πρόσκληση, ἡ ζωὴ σας θὰ εἶναι γεμάτη, ἐπιτυχημένη καὶ ἄξια».

Ἐνα παγωμένο βράδυ τοῦ 1942, στὴν παλιὰ αἴθουσα τοῦ «Ἀπ. Παύλου» μιὰ ὀλιγάριθμη ομάδα φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν ἄκουσαν τοῦτο τὸ προσκλητήριον...

Οἱ φοιτητὲς καὶ οἱ φοιτήτριες δέχθηκαν τότε τὴν πρόσκληση καὶ ἄρχισε ἡ συστηματικὴ ἐκπαιδευσι τους. Λειτουργοῦσαν «φοιτητικὰ φροντιστήρια», ὅπως λέγονταν τότε, ἔγιναν μαθήματα κοσμοθεωριακά, κύκλοι μελέτης Ἁγίας Γραφῆς, εἰδικὲς θεῖες Λειτουργίες καὶ ἄλλες εὐκαιρίες γιὰ τοὺς φοιτητὲς καὶ τίς φοιτήτριες. Καὶ ἀπὸ τότε ἄρχισαν οἱ φοιτητικὲς κατασκηνώσεις στὸ κτήμα τῆς Ἀδελφότητος, στὴν Ἁγία Παρασκευή, καὶ σ' ἄλλους χώρους.

Στὶς 31 Δεκεμβρίου 1943, ἡ αἴθουσα τοῦ «Ἀπ. Παύλου» ἦταν κ' ὅλας γεμάτη φοιτητόκοσμο στὴν πρώτη πανηγυρικὴ τους συγκέντρωσι.

Καὶ τραγουδοῦν τὸ «θούριό» τους: «Ὁ Χριστὸς ἀρχηγὸς μας καὶ στρατιῶτες του εἰμεῖς».

Σταμάτησε ὁ ὕμνος, ἔσβυσε ὁ θόρυβος. Τὰ νεανικὰ κεφάλια ὀρθώνονται, μὲ ἔντονη προσδοκία. Ὁ Καθηγητὴς Ἄλ. Τσιριντζάνης κάνει τὸν ἀπολογισμὸ τοῦ παλιοῦ χρόνου, δίνει τὸ πρόγραμμα τοῦ νέου χρόνου. Λέει:

«Θὰ ἀποχαιρετήσουμε τὸ χρόνο ποὺ πέρασε, θὰ ὑποδεχθοῦμε τὸ νέο, μὲ τὸ δικὸ μας τρόπο: Ἐργαζόμενοι. Στὴ χριστουγεννιάτικη τούτη βραδυνὰ σὰς ὑποσχόμεθα ὄχι τὴ συνηθισμένη παραμονιάτικη διασκέδασι, ἀλλὰ κοπιαστικὸ ἔργο μὲ τὴν κριτικὴ τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν ἀνανέωσι τοῦ μέλλοντος... Δὲν σὰς καλοῦμε σὲ ἀνέσεις καὶ ἀπολαύσεις, ἀλλὰ σὲ θυσίες. Ἐκεῖνος ποὺ ἴδρυσεν τὸν Χριστιανισμὸ, μὲ τὸν Σταυρὸ ἄρχισε, μὲ τὸν Σταυρὸ συνέχισε, καὶ μὲ τὸ Σταυρὸ τελείωσε...».

Πλημμύρισαν οἱ σάλεις, οἱ διάδρομοι, ἔξω ἡ πλατεία, ἀπὸ τὴ νεολαία ποὺ ἔφηνε ἐκεῖνη τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς τοῦ 1944... Μικρὲς ομάδες, σκόρπισαν στὶς γειτονιὲς νὰ ψάλλουν τὰ «Κ ἄ λ α ν τ α

τ ἦ ς σ κ λ α β ι ᾶ ς».

«Καινούργιος χρόνος πάλι ξημερώνει καὶ σβύνεται καὶ χάνεται ὁ παλιός...».

Οἱ Ἀθηναῖοι μέσα ἀπὸ τὰ κλειδομανταλωμένα παράθυρα ἄνοιγαν τὰ τζάμια καὶ ἄκουγαν... «Ἐλάτε νὰ γυρίσουμε καὶ πάλι στὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ σὰν ἀδελφοί».

Ἐνα παράθυρο ἄνοιξε διάπλατα. Κάποιος φώναξε:

— Ἀμήν, παιδιά μου. Ὁ Θεὸς νὰ δώσει, καλὴ χρονιά, μὲ τὴ λευτεριά...

Τότε, τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1943 κυκλοφόρησε τὸ «Μ ἡ ν υ μ α», ποὺ ἀνατυπώθηκε ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Ζωή», καὶ ἦταν μιὰ ἔντονη προτροπὴ πρὸς τὸν ἑλληνικὸ λαὸ νὰ ἐπιστρέψουμε στὸ Χριστό. Τονίζονταν: «Ἡ στροφὴ τοῦ καθενὸς ἀπὸ ἐμᾶς πρὸς τὸ Χριστὸ εἶναι ἓνα βῆμα τοῦ ἔθνους μας ὀλοκλήρου πρὸς τὴν εὐτυχία».

Ἐγιναν κηρύγματα στὶς ἐκκλησίες Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ἀπὸ τὸ «μήνυμα» καὶ δόθηκαν 80.000 ἀντίτυπα ἀπὸ φοιτητὰς, μαθητὰς καὶ ἄλλους. Καὶ μὴ ξεχνᾶμε σὲ μιὰ ἐποχὴ τραγικὴ, κάτω ἀπὸ τὴ «μπότα» τῶν κατακτητῶν...

Τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἄνθησαν καὶ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, μὲ χιλιάδες μαθητὰς. Ἀκόμα γιὰ τὴν τόνωσι τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὸ 1942 στὴ Θεσσαλονικὴ καὶ ἀπὸ τὸ 1943 στὴν Ἀθήνα ἄρχισαν οἱ «Χριστιανικὲς Μαθητικὲς Ὀμάδες». Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀνάπτυξι, ἡ δράσι καὶ ἡ καρποφορία τῶν Χ.Μ.Ο. στὸν ἑλλαδικὸ χώρο καὶ στὴν Κύπρο.

Ἄς ἀναφέρουμε ἀκόμα καὶ τὸ πασχάλινὸ τεύχος τῶν «Ἀκτίνων» τοῦ 1943, ποὺ εἶχε κεντρικὸ θέμα: «Τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα στὰ νεοελληνικὰ γράμματα».

Τὸ περιεχόμενον τοῦ τεύχους ἦταν ἄρθρα καὶ μελέτες γιὰ τὴ νεοελληνικὴ σκέψι καὶ τὸ Χριστιανισμὸ, τὸ σύγχρονον χριστιανικὸ βιβλίον, τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα στὴ νεοελληνικὴ ποίησι, γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη, Μωραϊτίδη, γιὰ τὰ χριστιανικὰ γράμματα στὴν Τουρκοκρατία καὶ ἄλλα...

Μύριες δυσκολίες ἀντιμετώπισε ἡ ἐκτύπωσι τοῦ τεύχους. Τὴν τελευταία ὥρα

ἀπαγορεύθηκε ἡ κυκλοφορία, ἐξ αἰτίας τοῦ ἀρματωλοῦ πού θρυσκόταν στήν εἰκόνα «Τό κορυφὸ σχολεῖο» τοῦ Γκίζη. Φόβιζε τοὺς λογοκριτές. Σβύστηκε τότε «ἐπὶ τοῦ πιστηρίου» ἀπὸ τὸ κλειεὶ ὁ φουστανελλᾶς. Φαίνεται τὸ ξύσιμο στὴ σελίδα 117 τοῦ τεύχους ἐκείνου καὶ ἔτσι κυκλοφόρησε τὸ περιοδικό...

Ὅλοι, ἴσως, ξέρομε τὴ διάδοση τοῦ τεύχους ἐκείνου. Ἐπιστήμονες, φοιτητές, μαθητὲς κατέκλυσαν Δημόσιες ὑπηρεσίες, Ἰδρύματα, Σχολές. Ἡ δουλειὰ ἐκείνη δὲν ἦταν χωρὶς κινδύνους καὶ ἐμπόδια... Ἄλλὰ συγχρόνως μᾶς ἔδωσε καὶ ἀνέκφραστες πνευματικὲς χαρές.

«Μοῦ ἔμενε νὰ ἐπισκεφθῶ ἕνα γραφεῖο, μ' ἕναν ὑπάλληλο μόνο. Φαινότανε κατάκοπος. Ὅμως ἐγὼ πῆγα. Σήκωσε τὸ κεφάλι του, ὅταν τοῦ μίλησα. Μὲ κοίταξε μὲ ἀνακούφιση. Ζήτησε πληροφορίες. Ἐπειτα τὰ μάτια του δάκρυσαν. «Ἀλήθεια εἶναι; Ἐσεῖς αὐριανοὶ ἐπιστήμονες, ἀγωνίζεσθε γιὰ νὰ εἰπωθοῦν αὐτὰ στὸ λαό μας; Κί' ἐγὼ ἔφυγα ἀπὸ τὸ γραφεῖο του μὲ καινούργια δύναμη».

Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὴ «μάχη» τῆς διάδοσεως τοῦ Πασχαλινοῦ τεύχους τῶν «Ἀκτίνων» μὲ τὶς ἀγωνίες, τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους τῆς, ἀκολούθησε ἕνας θρίαμβος. Τὸ τεῦχος ἀνατυπώνεται δυὸ φορές. Κυκλοφόρησε σὲ δεκάδες χιλιάδες ἀντίτυπα...

Τὸ Πασχαλινὸ τεῦχος τοῦ 1943 ἦταν ὁ προάγγελος τῆς Δηλώσεως καὶ τῆς Διακηρύξεως τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» τοῦ 1946.

❖ ❖ ❖

Πτυχές ἀπὸ ἕνα λαμπρὸ κεφάλαιο τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς ἱστορίας θυμηθήκαμε. Θὰ ἦταν λάθος νὰ ξεχάσουμε ὅλα αὐτά, ὅσοι τὰ ζήσαμε τότε ἢ νὰ μείνουν ἄγνωστα στὶς νεώτερες γενιές. Γιατὶ ἐκεῖνα τὰ μαῦρα χρόνια ἦταν καὶ μιὰ μεγάλη ἐποχὴ, ὅταν τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ «ἐφέρετο» πάνω ἀπὸ τὴν Πατρίδα, μέσα καὶ σὲ μικρότητες, ὅταν ὁ «μαυραγοριτισμός», ἡ ἀπληστία, ἡ προδοσία συγκλόνιζαν τὸ ἔθνος μας...

Τὰ χρόνια πού ἀκολούθησαν, μᾶς κατέβασαν σὲ μιὰ χαμηλὴ γιὰ τὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ ἐποχὴ. Θρηνεῖ ἡ ψυχὴ, ὅσον ἀγωνίσθηκαν τότε στὸν πνευματικὸ ἀγῶνα, γιὰτὶ ἔφυγαν ἐκεῖνες οἱ μέρες. «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκαθίσασμεν καὶ ἐκλαύσαμεν...».

Καὶ εὐχεται ὁ καθένας μας νὰ τελειώσουν οἱ μέρες τῆς πνευματικῆς ξεραίλας πού ζοῦμε, νὰ σβύσει τὴν πικρὴ τους γεύση μιὰ καινούργια ἐποχὴ, φωτισμένη καὶ πάλι ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ...

π. ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΜΕ ΕΡΓΑ ΑΓΑΠΗΣ

Α'

Ο όρος αντίσταση έχει πάρει τα τελευταία ιδίως χρόνια μια έντελώς ειδική έννοια, που σημαίνει συμμετοχή στις μυστικές οργανώσεις και τις ανταρτικές ομάδες που έδρασαν στα χρόνια της κατοχής.

Αν διευρύνει όμως κανείς τον όρο αυτόν για να περιλάβει ένα ευρύτερο τμήμα του λαού που δεν πήρε ίσως το τουφέκι κατά του έχθρου, αλλά εκδήλωνε την αντίθεσή του με την άποριψη κάθε συνεργασίας και εξυπηρέτησής προς τους στρατούς κατοχής, με την περίθαλψη των συμμάχων στρατιωτών και των καταδικωμένων Έλλήνων πατριωτών, με την άλληλεγγύη προς τον πεινασμένο και ταλαιπωρημένο λαό, με τη διατήρηση του έθνικου φρονήματος σε ύψηλο βαθμό σε αντίθεση προς τις δρώσες έχθρικές προπαγάνδες, τότε η σημασία της αντίστασης γίνεται καθολικότερη και μπορεί να πει κανείς ότι κάθε Έλληνας και καθεμιά Έλληνίδα — με εξαίρεση ένα μικρό ποσοστό άναξίων συνεργατών του έχθρου και έκμεταλλευτών της δυστυχίας του λαού — ανταπεκρίνετο στο πνεύμα της αντίστασης κατά του επιδρομέα.

Για να ένισχυθεί αυτή η αυθόρμητη διάθεση του λαού μας και να υπηρετήσει σε συγκεκριμένα έργα απαιτείτο καθοδήγηση και έπιτελικό σχέδιο σε συνδυασμό με την πνευματική θεμελίωση. Αυτόν ακριβώς τον ρόλο ανέλαβαν στα χρόνια αυτά σε μια έπαινετη πραγματικά κλίμακα τα Συνεργαζόμενα Χριστιανικά Σωματεία «ό Απόστολος Παύλος», υπό την καθοδήγηση της 'Αδελφότητος Θεολόγων «ή Ζωή». Αυτή τη δράση που αποδόθηκε με τον όρο «πνευματική αντίσταση», θα αναπτύξουμε.

Δέν ξεκίνησε από το μηδέν ή προσπάθεια αυτή, ούτε ήταν περιστασιακή. Είχε ξεκινήσει μια γενεά πριν με στόχο τον έπανευαγγελισμό του τόπου και στα χρόνια αυτά είχε φθάσει σε κατάσταση ώριμότητας και έτοιμότητας για να ανταποκριθεί στο βαρύ χρέος των περιστάσεων. Οί υπεύθυνοι του έργου αυτού είχαν καλλιεργήσει τις ψυχές ενός κύκλου συνεργατών, ώστε την κατάλληλη στιγμή να αποτελέσουν τον πυρήνα εκείνο, που θα τους πλαισίωνε στην ειδικότερη διακονία τους για την αντιμετώπιση των δυσκόλων καιρών. Αυτόι λοιπόν οί άνθρωποι, που έσχημάτισαν την έθελοντική φάλαγγα των δύο χιλιάδων πεντακοσίων συνεργατών της «Προνοίας των οικογενειών των στρατευμένων» της πολεμικής περιόδου 40-41, υπακούοντας στο ίδιο χρέος και με τον ίδιο παλμό ανέπτυξαν νέα πεδία δράσεως, που οί ειδικές ανάγκες της κατοχικής περιόδου επέβαλαν.

Τη δράση αυτή μπορεί να την κατατάξει κανείς σε τρεις βασικούς τομείς: στην κάλυψη των έπισιτιστικών αναγκών του λαού, στην ανάκουφηση των πληθυσμών από τους κατατρεγμούς των κατακτητών και στην πνευματική τόνωση και καθοδήγηση των ανθρώπων. Η πνευματική έσωτερική καλλιέργεια από το ένα μέρος και η έξωτερική άνθρωπιστική δράση από το άλλο ήσαν τα δύο κομμάτια μιάς θάρκας, που δουλεύοντας ρυθμικά και τα δύο ώθησαν το χριστιανικό έργο προς τα έμπρός.

Βέβαια για την αξιολόγηση αυτής της προσφοράς του χριστιανικού έργου πρέπει να ληφθούν υπ' όψη οί συγκεκριμένες δυνατότητες, όπως ο αριθμός των προσώπων που έθελοντικά στρατεύθηκαν σε αυτό, οί περιορισμένοι οικονομικοί πόροι των, καθώς και

οί περιοριστικοί παράγοντες και τὰ ισχυρά ἐμπόδια, ὅπως οἱ ἀπειλές τῶν κατακτητῶν, ἡ ἀποδιοργάνωση τοῦ δι-οικητικοῦ μηχανισμοῦ τῆς χώρας, ὁ ἀτομισμὸς ποῦ σὲ περίοδο κινδύνων καὶ στερήσεων βρίσκειται σὲ ἐξαρση, ἡ ἔλλειψη μέσων ἐπικοινωνίας καὶ μεταφορᾶς, ὁ ἔντονος ἀνταγωνισμὸς καὶ τα πολιτικὰ πάθη ποῦ ἐδίχασαν τὸ ἐθνικὸ σώμα. Ὅλα αὐτὰ συνέθεταν τὰ ἀντικίνητρα γιὰ τὴν ἐξασθένιση τοῦ ζήλου τῶν ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν μείωση τῆς ἀποτελεσματικότητος τῆς δράσεώς των. Καὶ ὁμως λές ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἀρνητικὰ δεδομένα ἐνήργησαν κατὰ τρόπο θαυμαστὸ γιὰ νὰ κεντρίσουν τὴν ἀγωνιστικότητα, νὰ καλλιεργήσουν τὸ πνεῦμα αὐτοθυσίας, ποῦ περιφρονοῦσε κάθε μορφῆς κινδύνους καὶ τοὺς σωματικούς των κόπους, ὑπερβαίνοντας κάθε ἔννοια προσωπικοῦ δικαίωματος, γιὰ νὰ ἐνισχύσουν τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, ποῦ βρισκόταν πολλὰς φορὲς σὲ κατάστασι ἔσχατης δοκιμασίας.

Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΛΙΜΟΥ

Τὸ σημαντικώτερο πρόβλημα ποῦ εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἤδη ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνες τῆς σκλαβιάς ἦταν τὸ ἐπισιτιστικόν. Ἀπὸ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1941 ἄρχιζαν νὰ σπανίζουν τὰ τρόφιμα γιὰ τὴν οἰκονομία καὶ οἱ στρατοὶ κατοχῆς δήμευαν γιὰ λογαριασμὸν τοὺς τὰ ἀνεπαρκῆ πάντα εἶδη διατροφῆς, ἐνῶ κάθε εἰσαγωγή ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ εἶχε διακοπῆ. Καὶ ἡ κατάστασι ἐπεδεινώ-νετο ἀπὸ μῆνα σὲ μῆνα.

Καὶ ὁμως μπροστὰ σὲ αὐτὴ τὴ ζοφερὴ προοπτικὴ ἡ ἴδια ὁμάδα ἀνθρώπων, αὐτοὶ ποῦ στελέχωναν τὴν «Πρόνοια τῶν οἰκογενειῶν τῶν στρατευμένων» πρὶν λίγο καιρὸν, ἄρχισαν νὰ σχεδιά-ζουν ἀπὸ τὸν τρίτον κίβλας κατοχικὸν μῆνα τὴν νέα τους ἐξόρμησι γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τοῦ συγκεκριμένου αὐ-τοῦ προβλήματος γιὰ τὴν ἀνακούφισι μιᾶς μερίδας τοῦ λαοῦ ποῦ κυριολε-

κτικὰ πεινοῦσε. Καὶ ἡ ἀπόφασι ἦταν νὰ ἰδρυθῆ «ἡ Λογία», δηλ. ἕνας πυρή-νας ἀνθρώπων ποῦ σκοπὸς τους ἦταν νὰ ὀργανωθοῦν τὰ μέλη τῆς ἱεραπο-στολικῆς προσπάθειας «ὁ Ἀπόστολος Παῦλος» σὲ μιὰ συστηματικὴ ἀσκησι ἔργων ἀγάπης. Τὴ στιγμὴ ποῦ ἐλήφθη-κε αὐτὴ ἡ ἀπόφασι τίποτε τὸ ἐξασφα-λισμένο ἐξ ἀπόψεως πόρων δὲν ὑπῆρ-χε, γιὰ τὴν οἰκονομίαν μεταξὺ αὐτῶν τῶν μελῶν ἦσαν ἐλάχιστοι καὶ φυσικά ὁ ὑλικὸς των πλοῦτος ἦταν ἀνεπαρκῆς γιὰ τὴν κάλυψι τέτοιαις ἐκτάσεως ἀναγκῶν. Οὔτε πάλι οἱ ὑποσχέσεις γιὰ παροχὰς τροφίμων ἀπὸ διάφορους ὀρ-γανισμοῦς, ὅπως ὁ Διεθνὴς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς ἦταν κάτι τὸ ἐγγυημένο. Ἐ-κεῖνο ποῦ ἦταν ὄντως ἐγγυημένο ἦταν ὅτι διέθεταν οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ ἕναν πνευματικὸν πλοῦτον ἀγάπης, ζήλου, με-θοδικότητος, ἐπιμονῆς καὶ τέλος πί-στεως, ἐκεῖνη ποῦ μπροστὰ σὲ τέτοιαις δυσκολίαις δύναται «καὶ ὄρη μεθιστά-νειν».

Καὶ ξεκίνησε ἡ ὑπόθεσι μὲ ἀφετηρία τὶς ἀπλῆς καὶ ἐφικτῆς λύσεις γιὰ νὰ ἐξελιθῆ σὲ μιὰ συστηματικὴ προσπά-θεια ἐνὸς ὀργανωμένου καὶ συστημα-τικοῦ συσσιτίου, ποῦ ἔθρεψε τόσοις ἀν-θρώπους σὲ 19 συνοικιακὰς ἐστῆς δια-νομῆς. Ἡ πρώτη φάσι στὴν πρωτεύου-σα περιλάμβανε τὴν συγκέντρωσι τρο-φίμων καὶ τὴν διανομὴν μέσων τῶν «ἐπι-σκεπτριῶν» σὲ οἰκογένειαι ποῦ εἶχαν ἰδιαίτερες ἀνάγκαι δηλ. «στοὺς πιὸ φτωχοὺς ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς». Θεωρή-θηκε ἐπίτευγμα γιὰ τὸν τρόπο αὐτὸν βοήθειας ἡ προμήθεια σημαντικῆς ποσότητος κρέατος τὰ φοβερὰ Χρι-στοῦγεννα τοῦ 1941, ποῦ διανεμήθηκε μὲ μύριαι προφυλάξεις ἀπὸ σπῆτι σὲ σπῆτι στῆς οἰκογένειαι αὐτῆς. Μπορεῖ νὰ ἀφηγηθῆ κανεῖς πάμπολλαι συκι-νητικῆς περιπτώσεις προσφορᾶς τῶν πολιτῶν αὐτῶν τροφίμων καὶ ἀντα-ποκρίσεως των σὲ συγκεκριμέναις καὶ ἐπείγουσαις ἀνάγκαι. Καὶ τὶς πιὸ πολ-λὰς φορὲς ἡ προέλευσι τῶν τροφῶν αὐτῶν δὲν ἦταν ἀπὸ περισσεύματα, ἀλλὰ ἦταν προϊόντα ὑστερήματος σὲ προγραμματισμένο σύστημα. Τὸ πρό-

γραμμα δὲ αὐτὸ καταστρώθηκε καὶ τηρήθηκε με ἐπιμονὴ καὶ συνέπεια γιὰ ὅλο τὸ διάστημα τοῦ λιμοῦ καὶ ἀπευθύνθηκε σὲ ὅλες τὶς χριστιανικὲς οἰκογένειες, ποὺ ἀνταποκρίθηκαν στὴν πρόσκληση γιὰ «τὸ πιάτο τῆς μερίδας τῆς ἀγάπης» ἢ «τῆς ἁγίας μερίδας». Καὶ τὸ λίγο τῆς μερίδας αὐτῆς, ποὺ ἀντιπροσώπευε τὴν ἐθελούσια ἐκχώρηση τμήματος τῆς καθημερινῆς μειωμένης τροφῆς καθενὸς μέλους τῆς οἰκογένειας, εὐλογήθηκε ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅπως οἱ πέντε ἄρτοι. Ἔτσι αὐτὸς ὁ συναγεμῶν τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης ἔσωσε ἀπὸ τὸν θάνατο ἕνα κομμάτι τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, δημιουργώντας ἔτσι καὶ ἕνα δυνατὸ παράδειγμα ἀλληλεγγύης καὶ πνευματικῆς ἐξάρσεως.

Ἡ κατάσταση ὅμως ὅσο ἐβάδιζε πρὸς τὸν χειμῶνα, ἐπιδεινώθηκε ἀκόμη περισσότερο καὶ μετὰ τὴν ἔλλειψη καυσίμων γιὰ θέρμανση καὶ μαγειρεῖμα, τὶς συχνὰς διακοπὲς τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, τὴν ὀριστικὴ διακοπὴ γιὰ ὅλο τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς τῆς λειτουργίας τῶν τράμ ποὺ ἦταν τὸ βασικὸ συγκοινωνιακὸ μέσο τῆς ἐποχῆς, τὸν θάρυ χειμῶνα τῆς χρονιάς ἐκείνης καὶ ἔτσι ἀποφασίστηκε ἡ ἐπισιτιστικὴ αὐτὴ μέριμνα νὰ πάρει μονιμώτερη μορφή μετὰ τὴν λειτουργία τῶν συσσιτίων, πράγμα ποὺ στὴν ἀρχὴ φάνηκε σὰν κάτι τὸ ἀπραγματοποίητο μετὰ τὶς δυνατότητες ποὺ ὑπῆρχαν. Καὶ ὅποιοσδήποτε δισταγμὸς γιὰ τὴν μετατροπὴ ἑνὸς πνευματικοῦ κέντρου, ὅπως τὸ κτίριο τῆς ὁδοῦ Καρύτση 14, σὲ χῶρο «διακονίας τραπεζῶν» ὑπερникήθηκε μαζί με ὅλα τὰ ἄλλα οὐσιαστικὰ ἐμπόδια προκειμένου νὰ ὑπηρετηθεῖ ὁ ἕνας καὶ μεγάλος σκοπός: ἡ συμπαράσταση σὲ ὥρες ὑπερτάτων ἀναγκῶν τῶν «ἀδελφῶν τῶν ἐλαχίστων». Τὰ συσσίτια πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ λειτουργήσουν, εἶναι ἡ ἀπόφαση τῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Λογίας». Ἰδρύεται ἔτσι «ὁ Πιστωτικὸς καὶ Προμηθευτικὸς συνεταιρισμὸς Ἀλληλοβοηθείας ὁ Ἀπόστολος Παῦλος», ποὺ ἀποτελεῖ τὴ νομικὴ μορφή τοῦ ἔργου αὐτοῦ τῆς «Λο-

γίας». Οἱ διάφορες φάσεις τῆς προετοιμασίας αὐτῆς ἐναλλάσσονται μεταξὺ ἐλπίδων καὶ ἀπογοητεύσεων καὶ ὁμως ἡ ὁμάδα αὐτὴ θαδίζει «ἐπὶ τὸν σκοπὸν».

Μέχρι νὰ ξεκινήσουν τὰ συσσίτια προηγούνται διάφορες ἐκτακτες διανομές, ὥστε νὰ ἀντιμετωπισθοῦν οἱ ἀμεσες ἀνάγκες καὶ νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ δοξάζει τὸν Θεὸν γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οὔτε ἕνας ἀπὸ τοὺς προσπατευόμενους τῆς Λογίας δὲν πέθανε ἀπὸ τὸν λιμό. Τὸ συγκινητικὸ καὶ τὸ τιμητικὸ γιὰ τοὺς πιστοὺς τῆς περιόδου ἐκείνης εἶναι, προκειμένου νὰ ἐξευρεθοῦν ἴδιοι πόροι, οἱ ἀπαραίτητοι γιὰ τὴν λειτουργία τῶν συσσιτίων, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἐνδεχόμενες παροχὰς τοῦ Διεθνoῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἡ διάθεση μέσω «τῆς Λογίας τῶν Πραγμάτων» εἰδῶν ἀπὸ τὴν οἰκοσκευὴ τῶν (ἔπιπλα, ἐνδύματα, οἰκογενειακὰ κειμήλια κλπ.), τὰ ὅποια προσέφεραν οἱ Χριστιανοί, γιὰ νὰ ἀνταλλαγοῦν μετὰ τρόφιμα ποὺ προορίζοντο γιὰ τοὺς πεινασμένους ἀδελφούς. Οἱ παραινήσεις τοῦ προϊσταμένου τῆς Ἀδελφότητος «Ζωὴ» ἀειμνήστου πατρὸς Σεραφεῖμ Παπακώστα γιὰ νὰ μὴ ὑπάρξει κανεὶς «βραδυπορῶν» στὴν πορεία τῆς ἀγάπης βρίσκουν ἀπήχηση καὶ περιπτώσεις ἀκροατῶν τῶν λόγων του, ποὺ δὲν ἀνταποκρίθηκαν στὸ προσκλητήριό ἦταν μεμονωμένες.

Μὲ κέντρο λοιπὸν τὸ κτίριο τῆς ὁδοῦ Καρύτση 14, ὅπου παρασκευάζεται τὸ φαγητὸ καὶ μετὰ ἕνα σύστημα διανομῆς, ποὺ ἐξυπηρετεῖται μετὰ χειραμάξια ποὺ τὰ ὀδηγοῦν φοιτητὲς καὶ νέοι ἐπιστήμονες, «οἱ ἀχθοφόροι τῆς ἀγάπης», τὸ φαγητὸ προωθείται σὲ δεκαεννιά συνοικιακὰς ἐστῖες διανομῆς (*), ποὺ καὶ αὐτὲς ἦταν σπῆτια συνεργατῶν τοῦ ἔργου, τὰ ὅποια εἶχαν διαθέσει γι' αὐτὸ τὸν ἱερὸ σκοπὸ. Καὶ ἀκολουθοῦσε ἡ διανομὴ μετὰ τρόπο ὑποδειγματικὸ, χωρὶς συνωστισμούς, ἀναμονὲς καὶ ἀνα-

(*) Ἀνάλογο κέντρο λειτούργησε καὶ στὸν Πειραιᾶ μετὰ τὶς δικές του ἑξὶ ἐστῖες συνοικιακῶν διανομῶν.

βολές, σὲ ἓνα οἰκογενειακὸ φιλικὸ περιβάλλον, στὸ ὁποῖο ἀπουσίαζε κάθε εἶδους ἰδιοτέλεια καὶ τὸ χαρακτηριζοῦσε τὸ αἴσθημα τῆς εὐθύνης καὶ τῆς στοργῆς τῶν ἀνθρώπων ποὺ μετεῖχαν καὶ κοπίαζαν γιὰ αὐτὴ τὴν πολύτιμη προσφορά.

Τὸ σημαντικό αὐτὸ κοινωνικὸ ἔργο δὲν ἦταν προνόμιο μόνο τοῦ Κέντρου, ἀλλὰ ἀναπτύχθηκαν ἀντίστοιχες καὶ ἰσοδύναμες μὲ τὴ Λογία τῆς Ἀθήνας προσπάθειες ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τῆς ἴδιας χριστιανικῆς κινήσεως καὶ στίς ἐπαρχιακὲς πόλεις ποὺ ὑπέφεραν ἀπὸ τὸν λιμὸ.

Ξεχωριστὴ θέση μέσα στοὺς κρίκους τῆς χρυσῆς ἀλυσίδας τοῦ ἐκτεταμένου αὐτοῦ φιλανθρωπικοῦ ἔργου τῆς κατοικητικῆς περιόδου κατέχει ἡ Θεσσαλονίκη, τὸ μεγάλον πνευματικὸ καὶ ἔθνικὸ κέντρο τοῦ Ἑλληνικοῦ Βορρά. Εὐλόγησε ὁ Θεὸς νὰ διακονήσουν τὸν λαὸ Του μίαν ὁμάδα λαμπρῶν καὶ ζηλωτῶν ἐργατῶν ὅπως οἱ ἀείμνηστοι πατέρες Λεωνίδας Παρασκευόπουλος καὶ Φώτιος Σταματόπουλος καὶ ὁ θεολόγος Ἀθανάσιος Φραγκόπουλος, ποὺ μὲ τὸ λοιπὸ ἐπιτελεῖο τους μελῶν τῆς Ἀδελφότητος «Ζωὴ» καὶ τῶν ἄλλων συνεργατῶν ὀργάνωσαν ἓνα εὐρὺ κοινωνικὸ καὶ ἔθνικὸ ἔργο ποὺ ἡ φήμη του ξεπέρασε σύντομα τὰ ὄρια τοῦ κύκλου τῶν χριστιανικῶν σωματείων γιὰ νὰ ἀποκτήσει μιὰ ἀκτινοβολία ποὺ ἐκτείνετο στὴ Μακεδονία καὶ ἀκόμη μακρύτερα. Τὰ «συσσίτια τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων», ὅπως ἔγιναν γνωστά, ποὺ ξεκίνησαν στίς 2 Φεβρουαρίου τοῦ 1942 ἀπὸ μιὰ ἀσήμαντὴ ὁμάδα ἑπτὰ πτωχῶν παιδιῶν σὲ ἓνα φιλόξενο χριστιανικὸ σπίτι, ἔγινε σὲ λίγες ἑβδομάδες θεσμὸς γιὰ τὴ μεγάλη μακεδονικὴ πολιτεία μὲ ἑπτὰ ἑστίες ποὺ πρόσφεραν ταυτόχρονα τροφή σὲ πάνω ἀπὸ 4.500 παιδιά. Τέτοιος ἦταν ὁ ζῆλος τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ ἡ θαθεῖα ἐκτίμηση ποὺ δημιουργοῦσαν γύρω τους, ὥστε νὰ συγκινήσουν πλατύτερα

στρώματα τῆς κοινωνίας τῆς Θεσσαλονίκης γιὰ νὰ συνεισφέρουν ὅ,τι μπορούσαν, ὥστε τὸ ἔργο αὐτὸ τῶν συσσιτίων νὰ ἐδραιωθεῖ καὶ νὰ διατηρηθεῖ σὲ ὅλο τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς καὶ νὰ διαθρέψει δέκα χιλιάδες περίπου παιδιά ἐκ περιτροπῆς.

Ἔνα ἀπὸ τὰ παιδιά τῆς ἐποχῆς ἐκείνης — γνωστὸς λογοτέχνης τοῦ καιροῦ μας—διατυπώνοντας σὲ ἓνα τελευταῖο του ἔργο τίς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ του στὰ συσσίτια τῶν Κατηχητικῶν τῆς Θεσσαλονίκης γράφει: «Σ' αὐτὸ τὸ περιβάλλον ἐτελεῖτο τὸ μέγα μυστήριο, ποὺ δὲν εἶχε καμμιὰ σχέση μὲ τὴ φοβερὴ λέξη «συσσίτιο». Δίκαιο εἶχαν αὐτοὶ ποὺ μιλοῦσαν μὲ θαυμασμό... Ἡ ὁμορφιά τῆς αἴθουσας πάντα μᾶς ἡμέρευε. Καταβάλλονταν προσπάθειες, ὥστε νὰ μὴ μιλοῦμε δυνατὰ καὶ αὐτὸ ἐπιδρούσε. Ξέραμε τὸ τραπέζι μας καὶ τὸν πάγκο μας καὶ πηγαίναμε... Τὰ παιδιά ποὺ ὑπηρετοῦσαν ἦταν φοιτητῆς, ἐθελοντικὰ καὶ ὀλόψυχα δοσμένοι. Σπρώξαν αὐτοὶ καρτσάκι καὶ κουβάλησαν τσουβάλι καὶ ἔσκισαν ξύλα καὶ ἔτριψαν καζάνι καὶ καθάρισαν πατάτες, ὄσπρια καὶ λαχανικά καὶ σκούπισαν αἴθουσες ποὺ τοὺς πῆγε σύνεφο. Πότε-πότε κρατοῦσαν καὶ μερικὸς ἀπὸ μᾶς νὰ καθαρῶσιν πατάτες. Τὸ θεωροῦσαμε φοβερό»...

Κορύφωμα τῶν δυστυχιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ γιὰ τὴν περίοδο ποὺ ἀναφερόμαστε ἦταν τὰ γνωστὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, οἱ φυλακὲς, οἱ εἰδικοί τρόποι ἀνακρίσεως καὶ βασανισμοῦ τῶν κρατουμένων, οἱ φοβερὲς συνθηκὲς διαβιώσεως στὰ κρατητήρια τοῦ ἐχθροῦ. Ἔχουν μείνει στὴ μνήμη τοῦ λαοῦ σὰν ἀπαίσιοι τόποι ἐκδηλώσεως τῆς βαρβαρότητας τοῦ κατακτητῆ, τὰ στρατόπεδα τοῦ Χαϊδαρίου στὴν περιοχή τῆς Πρωτεύουσας, τοῦ «Παύλου Μελά» στὴ Θεσσαλονίκη, οἱ φυλακὲς τῆς Τριπόλεως στὴν Πελοπόννησο καὶ ἄλλα μικρότερα σὲ ἑκτασὴ, ἐφάμιλλα ὁμῶς σὲ μεθόδους ταλαιπωρίας

καὶ κακοποιήσεως τῶν κρατουμένων
στὶς διάφορες περιοχὲς τῆς ἡπειρωτι-
κῆς καὶ νησιωτικῆς Ἑλλάδας.

Ἡ παρουσία ἑνὸς κληρικοῦ, ποῦ λό-
γο τοῦ σχήματός του καὶ τῆς ιδιότητάς
του ἦταν κάπως ἐφικτὸ νὰ εἰσχωρήσει
σ' αὐτοὺς τοὺς χώρους ἔδινε παρηγο-
ριά καὶ τόνωση στοὺς βασανιζόμενους
πατριῶτες. Εἶναι μιὰ σημαντικὴ προσ-
φορὰ τῆς Ἐκκλησίας στὰ χρόνια αὐ-
τὰ στὰ τόσο ταλαιπωρημένα παιδιὰ
τῆς καὶ θὰ γίνεῖ γι' αὐτὸ ιδιαίτερος
λόγος.

Ἄλλὰ μιὰ καὶ ὁ λόγος γιὰ τὴν Θεσ-
σαλονικὴ εἶναι ιδιαίτερα τιμητικὸ νὰ
τονισθεῖ τὸ θάρρος καὶ ἡ αὐταπάρνηση
τῶν ἐκεῖ ὑπηρετούντων στὸ ἔργο τοῦ
Κυρίου κληρικῶν τῆς Ἀδελφότητος
«Ζωή», ποῦ ἡ παρουσία των στὶς φυ-
λακῆς τῶν Γερμανῶν στὸ στρατόπεδο
«Παύλου Μελά» ἔδινε τόνωση καὶ ἐλπί-
δα στοὺς Ἑλληνας κρατουμένους, ἄλ-
λὰ καὶ οὐσιαστικὴ βοήθεια σὲ ὑλικά
μέσα, ποῦ ἀνεκούφιζε κάπως τὴ σκλη-
ρῆ ἐκεῖ ζωὴ των. Ὑπάρχουν συγκινη-
τικὲς ἐπιστολὲς Ἑλλήνων πατριωτῶν
καὶ μάλιστα μετ' ἰδεολογικὴ τοποθέτη-
ση ὄχι τόσο φιλικὴ πρὸς τὴν Ἐκκλησία
καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς, ποῦ δημοσιεύ-
θηκαν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση — ὅ-
πως μιὰς ομάδας ἀπὸ τὴν Χίο — ποῦ
με εὐγνωμοσύνη ἀναγνωρίζουν αὐτὴ
τὴν προσφορὰ καὶ ἐκφράζουν τὶς εὐ-
χαριστίες των.

Ἡ δράση γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ
μεγάλου ἐπισιτιστικοῦ προβλήματος
τῆς χώρας δὲν περιορίστηκε μόνον
στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα. Καὶ στὶς ἐ-
παρχίες, παρ' ὅλο ὅτι εὐρίσκοντο πλη-
σιέστερα στοὺς τόπους τῆς γεωργικῆς
παραγωγῆς, ὑπῆρχαν σοβαρὰ προ-
βλήματα γιὰ τὴν διατροφή τοῦ πλη-
θυσμοῦ, τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο ἐντονώτερα
λόγω τῶν συγκρούσεων τῶν ἀνταρτι-
κῶν ομάδων μετὰ τὰ στρατεύματα κατο-
χῆς, ποῦ εἶχαν σὰν συνέπεια τὴν κα-
ταστροφὴ χωριῶν καὶ κωμοπόλεων ἀ-
κόμη, τὴν ἐγκατάλειψη τῆς γῆς καὶ
τὴν δημιουργία ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν

περιθάλψεως τοῦ λαοῦ. Ἡ ἐπαρχία
Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας ἐπλήρω-
σε μετ' σκληρότερο τρόπο ἀπὸ ἄλλες
περιοχὲς τῆς πατρίδας μας, γι' αὐτὸ
τὸ χρέος τῶν ἀνθρώπων τῆς πίστεως,
ποῦ βρέθηκαν ἀντιμέτωποι στὴ φοβερὴ
αὐτὴ κατάσταση καὶ συγκεκριμένα
τοῦ ἀρχιμανδρίτη καὶ μετέπειτα μη-
τροπολίτη Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Κων-
σταντίου Χρόνη, ὑπῆρξε βαρύτερο. Γιὰ
τὴν θαυμαστὴ ὄντως ἐπέμβασὴ του
εἶναι στοιχειῶδες καθήκον νὰ γίνεῖ
ιδιαίτερος λόγος.

Ὑπῆρξαν λοιπὸν ἐπαρχίες ὅπου χω-
ρὶς ἢ καταβαλόμενη προσπάθεια τῶν
πνευματικῶν ἐργατῶν νὰ ἦταν μικρό-
τερη ἢ φιλανθρωπικὴ αὐτὴ κίνηση πε-
ριορίστηκε στὴ συγκέντρωση ἐκ τῶν
ιδίῶν τῶν συνεργατῶν τροφίμων καὶ
ἄλλων ὑλικῶν ἀγαθῶν γιὰ νὰ καλυ-
φθοῦν ἀνάγκες τῶν οἰκονομικὰ ἀσθενε-
στέρων οἰκειῶν τῆς πίστεως. Σὲ ἄλ-
λες ὅμως περιοχὲς ἢ πρωτοβου-
λία τῶν ἀδελφῶν συνδυσάστηκε καὶ κα-
τὰ κάποιον τρόπο ἐντάχθηκε σὲ εὐρύ-
τερες προσπάθειες τῶν κατὰ τόπους
Μητροπόλεων καὶ Νομαρχιῶν ὅπως π.χ.
στὸν Βόλο, τὴν Καλαμάτα, τὴν Τρίπο-
λη, ὅπου μετὰ τὴν συνδρομὴ σὲ ἐφόδια
καὶ τρόφιμα τοῦ Διεθνοῦς Ἐρυθροῦ
Σταυροῦ ἀνακουφίστηκαν χιλιάδες
πεινασμένων ἀνθρώπων καὶ σώθηκαν
ἀπὸ βέβαιον θάνατον.

* * *

Ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὴν ἀντιμετώπι-
ση τοῦ ἐπισιτιστικοῦ προβλήματος ποῦ
ἦταν ἀπὸ τὰ ἀμέσως σοβαρὰ καθήκον-
τα ποῦ ὤφειλε νὰ ἐκπληρώσει τὸ χρι-
στιανικὸ ἔργο τότε, ὑπῆρξαν καὶ ἄλ-
λοι τομεῖς ἐθνικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς
δράσεως ἐξ ἴσου σημαντικοὶ καὶ ἐπιτα-
κτικοί, στοὺς ὁποίους ἔδωσαν τὸ παρὸν
οἱ Χριστιανοὶ ἀγωνιστὲς τὴν περίοδο
ἐκείνη. Ἀλλὰ γι' αὐτὰ θὰ χρειασθεῖ
νὰ ἐπανέλθουμε.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1986

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΝΥΧΤΑ

Καί ξαφνικά μέσα στο μήνα τῶν λουλουδιῶν πλάκωσε θαρῦς χειμώνας. Ἡ μεγάλη νύχτα τῆς κατοχῆς τύλιξε δλόκληρη τὴν πατρίδα καὶ «πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστὸ σκοτάδι» σκέπασε τὶς καρδιές. Γιὰ πόσο καιρὸ; Ποιὸς τὸ ξέρει; Κανένα προγνωστικὸ γιὰ «τῆς λευτεριάς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι», πού «τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρει».

Στὸ γνῶριμό μας κτίριο τῆς Πλατείας Καρύτση μερικὲς δεκάδες φοιτητῶν συγκεντρώθηκαν ἕνα θράδυ τῆς Κατοχῆς. Κάτι γιὰ «πνευματικὴ ἐκεχειρία» στὸν τόπο μας ἀκούστηκε στὴν ἀρχὴ τῆς συγκέντρωσης. Μὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Μεγάλου Ἀποστόλου στὴν εἰκόνα, ἐκεῖ ψηλά, στ' ἀριστερὰ τοῦ Ἱεροῦ, φάνηκε πιὸ αὐστηρὸ, ἐπιτιμητικὸ θὰ ἔλεγε κανεὶς. Ἀφήστε τὴν «πνευματικὴ ἐκεχειρία» γιὰ τοὺς διανοουμένους. «Οἱ φυσικοὶ ἐργάτες γιὰ μιὰ πνευματικὴ ἀναδημιουργία εἰστε σεις». Δὲν ἔχει θέση σὲ σὰς ἢ «πνευματικὴ ἐκεχειρία», ὅταν «οἱ ἅγιοι πάντες διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο θασιλείας... ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσθεσαν δύνανιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενίας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ».

Ἄκουσαν οἱ ἄνδρες τὴ φωνὴ ἀπὸ 1900 χρόνια μακριὰ κι εἶπαν: Θὰ δουλέψουμε μ' ὅλα τὰ κύτταρα τοῦ κορμιοῦ μας. Κι οἱ γυναῖκες εἶπαν: Μαζί σας κι ἐμεῖς.

Κι ὅλοι μαζί θυμήθηκαν κάποια λόγια: «Ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ ἴδετε τὰς χώρας, ὅτι λευκαὶ εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη».

Καὶ σήκωσαν τὰ μάτια, βγήκαν ἀπὸ τὴ συγκέντρωση καὶ ξεκίνησαν.

Καὶ μὲς στὸ μαῦρο '41 καὶ στὸ κατὰ-μαυρο '42, τοῦτος ὁ κόσμος, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, θάληκαν ν' ἀνοίγουν χαράμαδες στὸ χειροπιαστὸ σκοτάδι. Καὶ μπῆκε φῶς. Καὶ φώτισε καὶ ζέστανε τὴ δικὴ τους τὴν καρδιά καὶ τῶν ἄλλων.

«Συσσίτια» γιὰ τὸν πεινασμένο λαὸ
«Ἑστία» γιὰ τὸν ὑποψήφιο τῆς
«Σωτηρίας»

«Ἰματιοθήκη τοῦ φοιτητοῦ»

«Ἰατρικὴ περίθαλψη»

«Ἐπισκέψεις στὰ Νοσοκομεῖα».

Νὰ μερικὲς ἀπὸ τὶς φωτεινὲς χαράμαδες στὸ πηχτὸ σκοτάδι τῆς σκλαβιάς. Νὰ μερικὲς φανταχτερὲς ταμπέλες, πού θὰ μ π ο ρ ο ὺ σ α ν νὰ μποῦν σὲ κάποια κτιριακὰ συγκροτήματα κάποιων γραφειοκρατικῶν ὀργανισμῶν. Ταμπέλες ὅμως, πού δὲν μπῆκαν ποτὲ στὸ κτίριο τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου». Τὸ ἔργο γινόταν σεμνὰ, ἀφανῶς καὶ ἀθόρυβα. Γινόταν ἀπὸ ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ἀπὸ φοιτητὲς καὶ φοιτήτριες. Μὲ λιακάδες, ἀλλὰ καὶ μὲ βροχὲς καὶ μὲ χιόνια. Μὲ τὰ γκαζοζὲν πολυτελείας, μὰ περισσότερο μὲ τὰ πόδια καὶ μὲ τρύπια παπούτσια. Στὴν Ἀθήνα, στὸ βομβαρδισμένο Πειραιᾶ, στὴ Θεσσαλονίκη, παντοῦ.

Δὲν θὰ κλείσει αὐτὸ τὸ κεφάλαιο, ἀν δὲν ποῦμε μόνο δυὸ λόγια γιὰ τὴ «Λογία», τὸν κουμπαρά, πού συγκέντρωνε τὰ δίλεπτα τῆς ἀγάπης — ἑκατομμύρια τὰ λέγαν τότε — τὰ δίλεπτα ἀπὸ τὸ ὑστέρημα, γιὰ νὰ καλυφτοῦν τόσες ἀνάγκες, καὶ τὰ ἀντικείμενα ἐκεῖνα, πού θὰ γινόντουσαν λεπτὰ γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ. Ἐδῶ ἢ Χριστιανὴ γυναῖκα βρῆκε τὸ κουράγιο ν' ἀποχωριστεῖ κειμήλια ἀγαπημένα καὶ κοσμήματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἀξίας, ὄχι γιὰ νὰ στομώσει τὴν πείνα τῶν δικῶν τῆς παιδιῶν, ὅπως ἔκαναν ὅλοι τότε, ἀλλὰ γιὰ νὰ στομώσει τὴν πείνα ξένων καὶ ἀγνώστων.

Καὶ κάτι γιὰ τὴν «ἀγία μεριδᾶ». Στὰ χρόνια ἐκεῖνα, πού τὰ χόρτα δὲν ἦταν σαλατικὸ, ἀλλὰ κύριο φαγητὸ καὶ τὸ ὄσπριο περνιόταν γιὰ μπριζόλα, εὐκόλα ἢ νοικοκυρὰ πρόσθετε ἕνα κύπελο νερὸ στὸ φαί, γιὰ νὰ γίνει πιὸ πολὺ. Κι εὐκόλα στὰ λίγα φασόλια πρόσθετε μπόλικη ψιλοκομμένη λαχανίδα, γιὰ νὰ μὴ τρῶμε

καί τόσοοση... μπριζόλα! Εύκολα πρόσθετε στο μπλιγούρι καί λίγο μπομποτάλευρο, γιά ν' αὐγατίσει. Πῶς ὅμως ἀπό τὸ μετρημένο φαγητό, πού πάντα μᾶς ἐπεφτε λίγο, ν' ἀφαιρέσεις μιὰ μερίδα; Ἡ μᾶνα ἔλυσε τὸ πρόβλημα, μὲ τὴ συγκατάθεση ὄλων φυσικά: Μιὰ κουταλιά ὁ καθένας σ' ἓνα ἄδειο πιάτο. Ἦταν ἡ μερίδα τοῦ πιὸ φτωχοῦ ἀπὸ μᾶς, πού ἔμεινε στὴν ἱστορία σάν «ἀγία μερίδα».

Καί τοῦτο τὸ «παρῶν» στὶς ἀνάγκες τοῦ ἀδελφοῦ, χωρὶς τρομπέτες καί ταμπούρα ἦταν μιὰ ἀντίδραση σωτήρια, μιὰ ἀντίσταση στὴ θλιβερὴ ἀ τ ο μ ο κ ρ α τ ῖ α (!), πού ἐκδηλώθηκε τὰ τραγικά ἐκεῖνα χρόνια. Ἀντίσταση στοῦ νόμο τῆς ζούγκλας, πού τὸν ὑπαγόρευε τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης.

Μὰ ὁ λαὸς μᾶς δὲν πεινοῦσε μόνο γιά ἓνα πιάτο ὄσπρια τοῦ «Κουρτουλοῦς». Ἡ πείνα τοῦ ἦταν πολὺ πιὸ βαθιά. Πεινοῦσε καί διψοῦσε «τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου». Ζητοῦσε τὴ θακτηρία τῆς πίστεως στὸν τραχὺ τοῦ δρόμο. Ζητοῦσε «λύχνον τοῖς ποσὶ» του. Οἱ ἀμπελοσοφίες, πού ἀφθονες τοῦ εἶχαν ὡς τώρα σερβίρει δὲν ἦταν τροφή, πού «καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει». Τὰ καλαμμένα δεκανίκια τοῦ ὕλισμου καί τῆς ἄρνησης ἀποδείχτηκαν πολὺ μικρῆς ἀντοχῆς, γιά νὰ κρατήσουν τὸ θάρος μιᾶς τόσο μεγάλης δοκιμασίας, ὅπως ἦταν ἡ ἔθνικὴ συμφορὰ, ἡ ὑποδούλωση, ὁ λιμὸς, ἡ ἠθικὴ κατὰπτωση.

Αὐτὲς τὶς θαυτέρες ἀνάγκες ἔρχονται νὰ καλύψουν, τὸ Πάσχα τοῦ '43 καί τὴν Πρωτοχρονιά τοῦ '44 δύο τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «Ἀκτίνες». Τὸ πρῶτο μὲ ἀφιέρωμα: Τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα στὰ νεοελληνικά γράμματα. Τὸ δεύτερο ἀφιερῶμένο στὴ γυναίκα. Τὸ ἀνατάραγμα, πού τὰ δύο αὐτὰ τεύχη ἔφεραν ἦταν διπλό: Ἦταν πρῶτα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν φοιτητῶν καί κυρίως τῶν φοιτητριῶν, πού γιά πρώτη φορὰ βγήκαν καί ἀπευθύνθηκαν στοῦ μορφωμένο κόσμο. Κι ἔπειτα ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτοῦ τοῦ κόσμου, πού ἄρχισε νὰ ξυπνᾷει:

—Μὰ ὑπάρχουν λοιπὸν Χριστιανοὶ φοιτητὲς καί φοιτήτριες, Χριστιανοὶ ἐπιστήμονες, σήμερα, σ' αὐτὰ τὰ χάλια...

Στὶς πανεπιστημιακὲς Σχολές, στὰ Ὑπουργεῖα, στὶς Τράπεζες, στὰ Σχολεῖα, στὰ διάφορα Γραφεῖα, ὁ φοιτητὸς κοσμος εὗρισκε τὴν εὐκαιρία νὰ σπάσει πλῆθος προκαταλήψεων καί νὰ κονταροχτυπηθεῖ ἰδεολογικά μὲ τὴν ἄρνηση, γιὰ τὴ φυσικὰ δὲν ἔλειψαν οἱ ἀντιδράσεις. Ἀλλὰ τώρα ἡ σφύρα τοῦ ὕλισμου ἐπεφτε πάνω σὲ πυρωμένο σίδερο, πού κάτω ἀπὸ τὰ χτυπήματά της ἔπαιρνε τὸ σχῆμα ἐνὸς μαχητῆ, πού ἦταν πιά ἀποφασισμένος γιά ὅλα. Ἡ ὁμάδα π.χ. πού ξεκίνησε, γιά νὰ διαδώσει τὸ τεῦχος στὴ Νομικὴ Σχολή, ξεκίνησε προετοιμασμένη νά... φάει ξύλο. Αὐτὸ θὰ πεί πνευματικὴ ἀντίσταση. Ὅμως τὴν ὑποδέχτηκαν μὲ χειροκροτήματα. Αὐτὸ θὰ πεί λιμὸς γιά τὴν ἀλήθεια.

Οἱ ἐκθέσεις πού γράφτηκαν μετὰ ἀπὸ τὶς δύο αὐτὲς ἐξορμήσεις μοιάζουν περισσότερο μὲ πολεμικὰ ἀνακοινωθέντα, παρὰ μὲ ἀπλὲς ἐκθέσεις. Κι ἡ ὅλη ἐπιχείρηση στὴ στρατηγικὴ καί τὴν τακτικὴ τῆς θυμίζει κάτι ἀπὸ μάχη.

Καί οἱ μὲν φοιτητὲς κι οἱ ἐπιστήμονες δίνοντας μάχες εἶναι στοῦ στοιχείου τους, θὰ λέγαμε. Οἱ φοιτήτριες ὅμως θὰ χρειαστεῖ νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους. Κι αὐτὸ δὲν ἦταν καί τόσο εὐκόλο τότε. Ἀπευθύνονται καί σ' ἄνδρες καί σὲ γυναῖκες. Θεωροῦνται πιὸ εὐθραυστες, πιὸ εὐάλωτες ἀπὸ τοὺς μὲν, πιὸ ἐπικίνδυνες ἀπὸ τὶς δέ, ὅταν μάλιστα αὐτὲς οἱ τελευταῖες εἶναι ὀργανωμένες ἢ τοποθετημένες ἰδεολογικά στοὺς ἀντίποδες.

Ἄς ἀφήσουμε μιὰ φοιτήτρια νὰ μιλήσει γιά κείνη τὴ μάχη:

«Ἐπρόκειτο νὰ συστήσω τὶς «Ἀκτίνες» στοῦ παράρτημα τῆς Τραπεζῆς, ὅπου ἐργάζομαι. Ἐγνώριζα καλά, ὅτι θὰ συναντοῦσα ἀντίδραση ἀπὸ τὸν προϊστάμενό μου, μὰ ἄρχισα ἀποφασιστικά τὴ δουλειά μου τὴν ὥρα, πού ἐκεῖνος ἔλειπε. Ἦμουν ἀρκετὰ εὐχαριστημένη ἀπὸ τὸ πρῶτο μου βῆμα, ὅταν σὲ λίγο κατέφτασε ὁ προϊστάμενος καί μόλις ἄκουσε νὰ γίνεται λόγος γιά τὶς «Ἀκτίνες», μοῦ ἐπετέθη θυμωμένος. Στὴν ἀρχὴ στενο-

(1) «Ἀπὸ τὸ πικρὸ γλυκὺ», Ἀθήνα 1950, σελ. 107.

χωρήθηκα και... — γιατί να τὸ κρύψω — γιὰ μιὰ στιγμή μου πέρασε ἀπ' τὸ μυαλό ἡ σκέψη, ὅτι αὐτὴ ἡ σκηνὴ δὲν θὰ μοῦ ἔβγαινε σὲ καλὸ,... γιατί ἐκεῖνες τὶς μέρες ἐπρόκειτο νὰ ὑποβάλει ἔκθεση στὸ Κεντρικὸ γιὰ τὴν ἐξέλιξί μου, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ ἐξηρτάτο ἡ μονιμοποίησις ἢ ἡ ἀπόλυσή μου — ἤμουν ἐπὶ συμβάσει καὶ ἡ σύμβαση ἔληγε. Συνήλθα ὅμως γρήγορα καὶ σκέφτηκα: «Γιὰ τὸ ἔργο σου, Θεέ μου, ἄς χάσω καὶ τὴ δουλειά μου». Καὶ ἔτσι, πιστεύοντας, ὅτι ἔκανα κάποια θυσία γιὰ τὸ μεγάλο μας ἔργο, συνέχισα ἤρεμα τὴ δουλειά μου... Τὴν ἄλλη μέρα ὁ ἴδιος ἐκείνος προϊστάμενος, πού με εἶχε ἀποκαλέσει «παπαδοκρατουμένη», ἐκτιμώντας τὴ σταθερότητα τῶν πεποιθήσεών μου, μοῦ ἔδωσε ἐμπιστευτικὴ ὑπηρεσία καὶ μοῦ ἀνέθεσε καὶ τὴ φύλαξη τοῦ ἀρχείου τῶν ἐμπιστευτικῶν ἐπιστολῶν» (2).

Καὶ νὰ δεῖς, πού καὶ τὰ γυμνασιόπαιδα πῆραν κι ἐκεῖνα φωτιά: «Γιατί νὰ μὴ γίνεῖ καὶ στὰ σχολεῖα μας αὐτὸ πού ἔγινε στὸ Πανεπιστήμιο; Μήπως κι ἐδῶ δὲν ἔχουμε μερικοὺς καθηγητὰς, πού μυρίζουν μούχλα;»

Μιά μαθήτρια, πού ἔπαιρνε τὸ θάπτισμα τῆς μάχης μεταφέρει στὴν ἔκθεσή της τὸ διάλογο, σὲ ὕφος ἀπλό, παιδικό:

—Περὶ τίνος ὁμιλεῖτε; Ρωτᾶει ἡ καθηγήτρια.

—Ἀνέλαβα νὰ συστήσω τὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ «Ἀκτίνες» στὸ Γυμνάσιό μας, τῆς λέω.

—Δὲ θαριέσαι, μοῦ λέει. Αὐτὰ εἶναι σχολαστικά. Τὸ Σχολεῖο σὰς δίνει ἀρκετὲς γνώσεις... Πρέπει ν' ἀκολουθήσετε τὸ ρεύμα... Δὲν μπορεῖτε νὰ σταματήσετε τὸν ροῦν ἐνὸς ποταμοῦ.

—Νὰ πάω ὅμως ἀντίθετα στὸν ροῦν, ὅταν αὐτὸς με ὀδηγεῖ στὸν ὄλεθρο, μπορῶ. Τῆς ἀπάντησα.

Καὶ ἀπορεῖ τὸ γενναῖο κορίτσι: «Ἀλήθεια, πού θρῆκα τὸ θάρρος;»

Στοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνες οἱ ἀρι-

θμοί, ὅσο μεγάλοι κι ἂν εἶναι, δὲν λένε καὶ πολλὰ πράγματα. Στὴ γλώσσα τῆς πίστεως μάλλλον τὰ μικρὰ μεγέθη διαδραματίζουν πρωταγωνιστικὸ ρόλο: Ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως, ὁ σπόρος τοῦ σίτου, ἡ μικρὰ ζύμη, τὸ μικρὸ ποίμνιο, τὸ δίλεπτο τῆς χήρας. Ὅμως, πῶς νὰ τὸ κάνουμε, κι οἱ ἀριθμοὶ κάτι ἔχουν νὰ ποῦν κι αὐτοί.

Οἱ «Ἀκτίνες», λοιπόν, τὸ Πάσχα τοῦ 1943 κυκλοφόρησαν σὲ 8000 ἀντίτυπα. Μέσα σὲ 15 μέρες χρειάστηκε καὶ δευτέρη καὶ τρίτη ἔκδοση κι ἔτσι ὁ ἀρχικὸς ἀριθμὸς τριπλασιάστηκε. 1400 τεύχη κάλυψαν τὸ χῶρο τοῦ Γυμνασίου, 4200 σὲ Ὑπουργεῖα, Τράπεζες κλπ. καὶ 1800 στὸ Πανεπιστήμιο με τοὺς λίγους καὶ φτωχοὺς φοιτητὰς, πού παρακολουθοῦσαν τότε. Κι αὐτὰ μόνο στὴν Ἀθήνα. Στὴ ρημαγμένη Ἀθήνα, πού γιόρταζε «Πάσχα μυστικόν... Πάσχα, Χριστὸς ὁ Λυτρωτὴς»!

Δυὸ λόγια γιὰ τὸ «Μήνυμα», πού κυκλοφόρησε σὲ 80.000 ἀντίτυπα, δῶρο χριστουγεννιάτικο στὸ λαὸ τῆς Ἀθήνας τὰ Χριστούγεννα τοῦ '43, με πανηγυρικὸ φινάλε τὰ «κάλαντα τῆς σκλαβιάς» τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς, τραγούδι ἐλπίδας καὶ τόνωσης! σὲ μιὰ Ἀθήνα, π' ἀνατρίχιαζε κάτω ἀπὸ ὀμαδικὲς ἐκτελέσεις, πού πενθοῦσε τὰ πυρπολημένα χωριά, τ' ἀφανισμένα Καλάθρυτα, μιὰ Ἀθήνα σκελετωμένη. Πέρα γιὰ πέρα ἀντιστασιακὰ ἐκεῖνα τὰ κάλαντα τῆς ἐλπίδας καί, ἐδῶ πού τὰ λέμε, δίκαια τὴν ἔφαγε τὴν ἄγρια γερμανικὴ κλωτσιὰ ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ὁμάδας στὴν ὁδὸ Ἐρμοῦ.

Ἐνα σημεῖωμα πού σώζεται χειρόγραφο μᾶς πληροφορεῖ με πολὺ λιτὸ τρόπο: «Ἀπὸ 1-10 Σεπτεμβρίου ἔγινε ἡ κατασκήνωσις ΧΜΟ Θηλέων εἰς Ἀγίαν Παρασκευὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβαν μέρος 11 παιδιὰ!» Σπουδαία εἰδηση, ἀφοῦ ἔχει καὶ ἀρχαιολογικὴ ἀξία! Στὴν πραγματικότητά πρόκειται γιὰ ἄθλο. Ποιῆς ἦταν οἱ ἡρωικὲς αὐτὲς οἰκογένειες, πού μέσα στὸ 1944 στείλαν τὰ παιδιὰ τους κατασκήνωσι στὸ στόμα τοῦ λύκου; Λίγα μέτρα μακριὰ ἀπὸ

(2) «Οἱ νέοι στὸν πόνο καὶ στὴ δράση», σελ. 23-24.

στρατιωτικό γερμανικό καταυλισμό;

Τρομερό τὸ δίλημμα τί νὰ γράφεις, τί ν' ἀφήσεις. Δύσκολο νὰ πείς μὲ δυὸ λόγια πράγματα, πού καὶ μόνο, πού τὰ διαβάξεις σὲ κάποιες κιτρινισμένες σελίδες σὲ δονοῦν ὡς τὰ κατὰβαστά σου καὶ σὲ κερνοῦν μιὰ συγκίνηση, πού, ἐνῶ σὲ λυώνει, συγχρόνως σ' ἀνεβάζει.

✱ ✱ ✱

Κι ἐνῶ ἔγραφα τοῦτες τίς λέξεις ἱκανοποιημένη, πού κατάφερα τέλος πάντων νὰ κάνω μιὰ κάποια ἐπιλογὴ στὰ περιστατικά καὶ νὰ διατηρηθῶ στὰ πλαίσια καὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ θέματος, νὰ πού ξεπετάχτηκε ἡ σκέψη, διεκδικώντας θέση στὸν ἐπίλογο:

Πρὸς τί ὄλη αὐτὴ ἡ ἀναδρομὴ στὰ στενορῦμια δύσκολων καιρῶν; Ποιὸς ἀμφισβητεῖ τὴν «πνευματικὴ ἀντίσταση» τῆς Χριστιανικῆς Κινήσεως; Ποιὸν ἢ ποιὸς θέλουμε νὰ πείσουμε ἢ ν' ἀποστομώσουμε; Τί χρειάζονται οἱ ἀπολογισμοί, τὰ γεγονότα, οἱ ἀριθμοί, οἱ ἐκθέσεις, σὰν συνήγοροι αὐτῆς τῆς «πνευματικῆς ἀντίστασης»;

Ἄντε τώρα νὰ θάλεις καινούργια τάξη στὶς σκέψεις καὶ νὰ δώσεις ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα...

Ἄπάντηση πρώτη λοιπόν: Κανέναν ἀπολύτως δὲν θέλουμε νὰ πείσουμε, γιατί ἀπλούστατα δὲν χρειάζεται. Ἐνα πνευματικὸ ἔργο, πού διεξάγει τὸν ἀγνὸν τὸν καλὸ, πού ξεκινάει ἀπὸ τ' Ἅγιο Δισκοπότηρο καὶ τελειώνει στὴν «ἀγία μερίδα» τῆς ἀγάπης, ἕνα ἔργο πού ταΐζει τὸν ἀδελφὸ καὶ τὸν ἐχθρὸ καὶ ταΐζεται καὶ τὸ ἴδιο καθημερινὰ μὲ τὴν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου, εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΝ.

Αὐτὸ τὸ ξέρουμε ὅλοι μας: «Ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἅ ν τ ἰ σ τ ἦ ν α ἰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στήναι»⁽³⁾. Εἶναι ἡ προσταγὴ τοῦ Ἁπ. Παύλου. Κι ὁ Ἰάκωβος εἶναι πιὸ συγκεκριμένος σ' αὐτὸ τὸ νόημα τῆς

ἀντιστάσεως: «...Ἄ ν τ ἰ σ τ ἦ τ ε τῷ διαβόλῳ»⁽⁴⁾. Κι ὁ Ἁπ. Πέτρος συμπληρώνει: «Ἄ ν τ ἰ σ τ ἦ τ ε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὁμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι»⁽⁵⁾.

Καὶ δὲν εἴμαστε μόνο ἐμεῖς πού τὸ ξέρουμε. Τὸ ξέρουν κι ἐκεῖνοι πού πολεμοῦν τὸ Εὐαγγέλιο. Κι ἐκεῖνα τὰ χρόνια, καὶ τίποτε νὰ μὴ κάναμε, θὰ ἴμασταν γι' αὐτοὺς ἐπικίνδυνοι, «μαῦρη ἀντίσταση». Γι' αὐτὸ ἡ ἐφημερίδα, πού ἀργότερα στεγαζόταν τῇ δεύτερῃ πενταετία τοῦ '40 στὴ γωνία Σταδίου καὶ Χρήστου Λαδᾶ δὲν παρέλειπε μέρα νὰ μὴ μᾶς φιλοξενεῖ καὶ νὰ μὴ μᾶς στολίζει ἀπὸ τίς στήλες τῆς. Γιατὶ δὲν κ ἄ ν α μ ε ἀντίσταση, ἀλλὰ ἡ μ α σ τ α ν ἀντίσταση.

Ἄπάντηση δεύτερη συμπλήρωμα τῆς πρώτης: Ἡ ἀναδρομὴ στὸ παρελθὸν δὲν ἔχει καθόλου τὸ νόημα ἀντιπαραθέσεως σὲ ἄλλα ἀντιστασιακὰ σχήματα καὶ κινήματα. Ἡ πνευματικὴ ἀντίσταση δὲν χρειάζεται νὰ μοιάζει ἢ νὰ μὴ μοιάζει μὲ ἄλλες. Ἐχει ἐντελῶς δική τῆς φυσιογνωμία, καμιὰ ἀντίσταση δὲν ὑποτιμᾷ, ἀπὸ καμιὰ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποτιμᾶται. Ὅποιος τὴν ὑποτιμᾷ, δικό του πρόβλημα.

Ἐπομένως ἡ ἀναδρομὴ στὴν «πνευματικὴ ἀντίσταση» αὐτοῦ τοῦ ἔργου δὲν ἔγινε γιὰ λογαριασμὸ ἄλλων. Γιὰ λογαριασμὸ μας τὴν κάναμε. Ἐμεῖς πού ἀνήκουμε σ' αὐτὸ τὸ ἔργο, ἂν θέλετε, ἐμεῖς πού πήραμε μέρος σὲ κείνη τὴν ἀντίσταση, ἐμεῖς τὴν χ ρ ε ω ν ὁ μ α σ τ ε.

Τὴν χρεωνόμαστε; Τί εἶναι αὐτὸ πάλι; Μᾶλλον ξεχρεωνόμαστε ἀπέναντί τῆς μ' αὐτὸ τὸ ἀφιέρωμα.

Ἔτσι νόμιζα κι ἐγώ: Κάτι σὰν ἱστορικὸ χρέος, σὰν ἱστορικὴ ἐπέτειος, νὰ ποῦμε...

«Μὴ πᾶς νὰ ξεφύγεις!» Ἄκουσα μέσα μου μιὰ μυστικὴ φωνή. Τὴν «πνευματικὴ ἀντίσταση» τῆς Κατοχῆς τὴν ἔχεις χρεωθεί «ἐπ' ὀνόματί σου», σὲ προ-

(3) Ἐφεσ. στ' 13.

(4) Ἰακ. δ' 7.

(5) Ἀ' Πέτρ. ε' 9.

σωπικό λογαριασμό. Πώς; Θά σου ἐξηγήσω:

Ἡ «πνευματική ἀντίσταση» τοῦ '41-'44, στὰ κατοπινά χρόνια, ἔφερε μιὰ ἀνθηση καὶ μιὰ καρποφορία θαυμαστή: Καινούργιοι συνεργάτες κατὰ χιλιάδες. Γέμισαν τὰ χωριά καὶ τὰ χωριουδάκια χριστιανές δασκάλες, τὰ Νοσοκομεία ἀφιερωμένες Ἀδελφές· νὰ καὶ ἡ Διακήρυξη τῶν Χριστιανῶν Ἐπιστημόνων ἀπὸ κοντά, κι οἱ ἱεραποστολές τοῦ '46. Νὰ καὶ νέα Σωματεία, νέα Περιοδικά, νέες ἐκδόσεις. Καὶ μέσα σὲ λίγα χρόνια τὰ φοιτητοῦδια ἔγιναν ἐπιστήμονες, διδάκτορες, καθηγητές. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς κι ἐσύ. Ἐσὺ μέσα σ' ἓνα ὀλιγοήμερο περιβόλι, σ' ἓνα χωράφι, μὲ χρυσὸ σπάρει, σ' ἓνα ἀμπέλι βαρυφορτωμένο ἀπὸ γλυκὸ καρπό...

Σήμερα... Μά, ναι, θά ἤθελες, θά ἤθελες πολὺ, ἓνα περιβόλι, ἓνα ἀγρὸ στοῦ θερισμοῦ τὴν ὥρα, ἓνα ἀμπέλι γιὰ τρύγημα.

Ναί, ἐξακολούθησε ἡ μουσικὴ φωνὴ μέσα μου. Ἀλλὰ ἡ εὐλογία αὐτὴ δὲν ἦρθε ἔτσι μόνη της κι ἀναπάντεχα. Ἦταν ἡ φυσικὴ συνέπεια ἐκείνης τῆς ἀντίστασης. «Θά ξαναρχίσουμε δηλ. ἀντίσταση»; Τόληψα νὰ ρωτήσω. «Ἡ ἀντίσταση ποτὲ δὲν σταματᾷ». «Μὰ τότε ἤμασταν νέοι. Ποῦ νειάτα τώρα...», εἶπα σὰν ἀντίρρηση. Καὶ τότε ἡ φωνή, σὰν σὲ ἔξαρση, μοῦ ἀπάντησε:

Ἄν θές περιβόλι, πρέπει ν' ἀντισταθεῖς καὶ στὸ χρονο. Ἡ χριστιανικὴ ζωὴ δὲν εἶναι νεανικὸ χόμπυ. Εἶναι ἰσόβια ὑπόθεση. Ἐδῶσες τὰ νειάτα σου στὸ Χριστό. Γιὰ ποιὸν φυλᾶς τὰ ὠριμά σου χρόνια; Γιὰ ποιὸν τὰ γεράματα; Τὸ «μέχρι τέλους» εἶναι κενὸς λόγος; Κι ἐκεῖνο «τὸν δρόμον τετέλεκα» εἶναι σχῆμα ρητορικὸ τοῦ Παύλου; Ἦ προτιμᾷς νὰ περνᾷς τὸ τέλος διαμαρτυρόμενος γιὰ τ' ἀρθριτικὰ ἢ τὴν ἠύξημένη χοληστερίνη σου. Οἱ ἀετοὶ πεθαίνουν στὶς ἀετοφωλιές, κι ὄχι στὰ κοτέτσια.

Ντράπηκα... Κι ἡ φωνὴ συνέχισε:

Ἄν θές χρυσαφένιο χωράφι, πρέπει ν' ἀντισταθεῖς στὴ συνήθεια πού φέρνει τὸν κόρο. Ν' ἀντισταθεῖς στὴν

κατανάλωση, πού πολλαπλασιάζει τὶς ἀνάγκες καὶ σὲ ὑποδουλώνει στὴν δικτατορία τους. Ν' ἀντισταθεῖς στὸν ψευτοπροοδευτισμό, πού, πολλές φορές σὲ γελοιοποιεῖ. Ν' ἀντισταθεῖς σὲ κάποια τάχα «ἀνοίγιμα τὰ», πού στὸ τέλος σὲ ἀφήνουν διάτρητο. Ν' ἀντισταθεῖς στὸ ψέμα, πού φτιασιδώνεται καὶ φαντάζει γιὰ ἀλήθεια, γιὰ νὰ τὸ ὑπηρετήσεις.

Εἶπα νὰ τὴ σταματήσω τὴ φωνή, νὰ τῆς ζητήσω ἐξηγήσεις. Νὰ τῆς πῶ, πὼς ἐγώ... Τώρα πιά δὲν τὴν σταματοῦσες μὲ τίποτε.

Ἄν θές καρπερὸ ἀμπέλι καὶ «οἶνον νέον» πρέπει ν' ἀντισταθεῖς στὴν ἀτομοκρατία, ὄχι γενικὰ καὶ ἀόριστα, ἀλλὰ τὴ δικὴ σου ἀτομοκρατία. Μὲ τὰ «οἰκογενειακὰ θάρη», μὲ τὸ «θεβαρυμένο πρόγραμμα», μὲ τὴ «φούλ μελέτη», μὲ τὴν ἀνάγκη γιὰ ξεκούραση καὶ ψυχαγωγία, προγράμματα καλομηλετημένα, μέσα στὰ ὁποῖα δὲν χωράει τίποτα ἄλλο, γιὰ τὸν ἀδελφό, γιὰ τὸ νέο ἄνθρωπο πού παραδέρνει, γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ. Πίστεψέ με, πὼς μιὰ τέτοια ἀντίσταση ἀξίζει πολὺ-πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν ὁποιαδήποτε γκρίνια, τὴν στεῖρα κριτικὴ ἢ τοὺς ψιθύρους.

Ἡ φωνὴ ἔκανε παύση γιὰ μιὰ ἀνάσα καὶ συνέχισε:

Ἄκουσες γιὰ μιὰ ἀντιστασιακὴ ὁμάδα μὲ τὸ ὄνομα «Φωτεινὸ μονοπάτι»; Εἶδες, πού οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου εἶναι πιὸ σοφοὶ ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τῆς Βασιλείας; Τὸ συμβολικὸ αὐτὸ ὄνομα ἐσὺ θά ἔπρεπε νὰ τὸ διαλέξεις γιὰ τὴ δικὴ σου πνευματικὴ ἀντίσταση. Αὐτὸ τὸ φωτεινὸ μονοπάτι μπορεῖ νὰ σὲ φέρει ἀπὸ τὴν ἐπίπεδη, καμπήσια ζωὴ καὶ νὰ φτάσεις σὲ κάποιες κορφές. Κι ἀπὸ ἑκεῖ ψηλὰ θά δεῖς καὶ τὰ περιβόλια καὶ τοὺς ἀγρούς τοῦ θερισμοῦ καὶ τὸν ἀμπέλωνα τοῦ Κυρίου κατάκαρπον. Ἡ ἀντίστασή σου θά ἔχει φέρει μιὰ δευτερὴ ἀνοιξη. Πίστεψέ με.

Εἶπε, καὶ σῶπασε ἡ φωνή... Γιατί νὰ μὴ τὴν πιστέψω;

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐπίκαιρα

ΚΑΛΑΜΑΤΑ

Στὴν ὥραία αὐτὴ πόλι μας, τὴν Καλαμάτα, ἔλαχε ὁ θαρὺς κλῆρος νὰ δοκιμάση, κι' ἔτσι νὰ θυμίσῃ καὶ νὰ διδάξῃ καὶ σ' ἐμᾶς, πόσο πρέπει νὰ ὑπολογίζουμε τὴν ἀθεβαιότητα πού ἔχουν μέσα στὴ φύσι τους τὰ ἀνθρώπινά μας πράγματα, ἀκόμη κι' ἐκεῖνα πού θέλουμε νὰ τὰ πιστεύουμε ἄξια γιὰ νὰ στηριχθοῦμε ἐπάνω τους. Ἴσως θ' ἀποροῦσε κανεὶς ἂν ἀληθινὰ χρησιμεύῃ σὲ τίποτε αὐτὴ ἢ ἐπίγνωσι γιὰ τὴ ρευστότητα τῶν ἐγκοσμίων, ἀφοῦ τὸ κακὸ, ὅταν ἔρθῃ, χτυπάει τόσο ἐκείνους πού δὲν τὴν ἔχουν, ὅσο κι' ἐκείνους πού τὴν ἔχουν. Ὡρμιώτερη ὅμως σκέψι θὰ δείξῃ ὅτι ὠφέλεια ὑπάρχει, πρῶτα-πρῶτα γιὰτί, γενικά, τὸ νὰ ζῆ κανεὶς μέσα στὸ ψέμα εἶναι ἐπιζήμιον. Ἔτσι, παραδ. χάρι, ἀποκοιμίζεται καὶ δὲν φροντίζει νὰ λιγοστέψῃ, ὅσο γίνεται, τὴν ἀθεβαιότητα καὶ, ἀκόμη, τὸ ψυχικὸ του τράνταγμα μέσα στὴ φανταστικὴ αἰθρία θὰ εἶναι μεγαλύτερον. Τὸ σπουδαιότερον: Ἐμποδίζεται ν' ἀποθλέπῃ στὰ θεέθαια καὶ στὰ θερά, πού ὑπάρχουν κι' αὐτὰ καὶ μᾶς καλλοῦν νὰ τ' ἀναγνωρίσουμε καὶ νὰ χτίσουμε τὸ ψυχικὸ σπίτι μας «ἐπὶ τὴν πέτραν».

Καλὰ κι' αὐτὰ ὅλα καὶ σωστά. Ἀλλὰ γιὰ τὸ τῶρα προτεραιότητα ἔχει, φυσικά, ἡ ἀντιμετώπισι τῆς ἀνάγκης πού δημιουργήθηκε, τόσο σ' ἐμᾶς ἂν εἴμαστε ἀπὸ τοὺς χτυπημένους, εἴτε στὸν διπλάνῳ μας. Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις ὑπάρχει τὸ χρέος καὶ κανεὶς δὲν ξέρει τί νος ἢ παρὰ μέλησι θὰ κοστίσῃ περισσότερο...

Ἀλλὰ, δόξα τῷ Θεῷ, ἀπ' ὅτι ἔγινε γνωστὸ, δὲν φαίνεται πὼς στὶς σύγχρονες καρδιὰς ξεράθηκε ἡ ἀγάπη! Καὶ ἴσως τὸ χρησιμώτερον, τὸ πιὸ παρήγορον,

μῆνυμα πού οἱ ἀγαπητοὶ μας Καλαματιανοὶ ἔδωσαν ἀφορμὴ, μὲ τὴ δραματικὴ τους περιπέτεια, ν' ἀναδυθῇ μέσ' ἀπ' τὴν πραγματικότητα, εἶναι τοῦτο: «Δὲν πάει ν' ἀγωνίζωνται ὁσοῖδήποτε δῆθεν ἀνθρώποι, γιὰ νὰ σωπάσῃ μέσα στὶς καρδιὰς τῶν πολλῶν ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ; Αὐτὸ δὲν γίνεται ποτὲ!»

Ἀλλὰ, θέβαια, χρειάζεται, ὅπως γιὰ κάθε καλὸ, προοπθεῖα καὶ ἀγῶνας. Ἡ καλὴ μας διάθεσι νὰ ἐχηρίζεσ. Δηλαδή ἔντασι καὶ ὄγκο, ὥστε νὰ ἐπαρκέσῃ γιὰ τὴν ἀνάγκη. Καί, ἀκόμη, συνέχεια καὶ διάρκεια — ὄχι μόνο ὡς ἐκεῖ πού μπορεῖ νὰ φτάσῃ ὁ συναισθηματισμὸς.

Ὁ Θεὸς ἅς μᾶς βοηθήσῃ!

ΑΡΧΟΝΤΕΣ!

Στοὺς Ἄρχοντες ρίχνουμε, οἱ λαοὶ τῆς Γῆς, ὅλα τὰ θάρη καὶ τὶς εὐθύνες γιὰ τὴν ὅποια κακοδομιὰ μας. Καὶ δὲν σκεφτόμαστε, οἱ περισσότεροι, ὅτι ἐμᾶς, ὄλο τὸ πλήρωμα τῆς Οἰκουμένης, ἀντιπροσωπεύουν, κατὰ κάποιον τρόπο, οἱ Ἄρχοντες, ἀφοῦ ἀπὸ ἐμᾶς προέρχονται, πολλὰς φορὲς ἀπὸ ἐμᾶς ἐκλέγονται ἢ ἐπιδοκιμάζονται ἢ, ἔστω, γίνονται ἀνεκτοί.

Ἀλλὰ τί ἔκαμε τὴ στήλη αὐτὴ νὰ ξαναθυμᾶται, καὶ μάλιστα τώρα, μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς καινούριας (ἐκπαιδευτικῆς ἀλλὰ καὶ γενικώτερα) περιόδου, τὶς παραπάνω πανθομολογουμένους ἀλήθειες; Μὰ, τὸ ὅτι τὰ δεινὰ στὸν Κόσμον πολλαπλασιάζονται καὶ μεγαλώνουν, κι' ὅμως οἱ ἀνθρώποι ἐξακολουθοῦν νὰ κρεμοῦν ὅλες τὶς ἐλπίδες τους στοὺς Ἄρχοντες — ἀκόμη κι' ἐκεῖνοι πού... δὲν τοὺς παραδέχονται, μὲ τὸ νὰ τοὺς ρίχνουν ὅλες τὶς εὐθύνες. Ἀργεῖ, λοιπόν, καθὼς φαίνεται, ἡ ὥρα πού θὰ καταλάβουμε ὅτι

καθένας ἀπὸ μᾶς εἶναι κι' ἓνας μικρὸς "Ἀρχοντας (ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς εὐθύνης, πού εἶναι κι' ἡ σπουδαιότερη, ἀναντίρρητα) πάνω στὸν ἑαυτό του, στὴν οἰκογένειά του, στὸν κύκλο τῆς τυχόν ειδικώτερης εὐθύνης του, στὸ στενότερο ἢ πλατύτερο περιβάλλον του. Νὰ καταλάβουμε ἄρα πὼς ὅλη αὐτὴ ἡ κατακραυγὴ, εὐκόλη ὅταν πρόκειται γιὰ τοὺς ἄλλους, πέφτει κι' ἐπάνω μας, στὸν καθένα κατὰ τὰ μέτρα του.

Πραγματικά, πὼς βλέπει ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς, τοὺς δικούς του... «ἀρχομένους»; Πὼς ἀντιλαμβάνεται τὴν ἐξουσία του; Αἰσθάνεται πὼς εἶναι ἡ σπουδαιότερη κι' ἡ δυσκολώτερη ἀπ' τὶς ὑποχρεώσεις του; Τρέμει ἡ ψυχὴ του μήπως ἀπὸ δικὸ του φταίξιμο στερηθῆι κάποιος ἀπ' τοὺς «ἀρχομένους» κατὰ καλὸ ἢ πάθη κατὰ κακό; "Ἡ μήπως τοὺς βλέπει ὅλους σὰν εὐκαιρίες νὰ «δοξάζεται» (τί ἀνόητη δόξα!) τὸ ἄτομό του, ἢ, σὲ κάθε περίπτωσι, νὰ ἱκανοποιῆται ὁ ἐγωϊσμός του καὶ τὰ νεῦρα του;

Κι' ἂν σ' ἐμᾶς τοὺς ἴδιους συμβαίη — ὅπως καί, τὶς περισσότερες φορές, συμβαίνει — μάλλον τὸ δευτέρο, πὼς ἔχουμε τὴν ἀξίωσι οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες, πού παίρνουν στοὺς ὤμους τους τὶς μεγάλες εὐθύνες, γιὰ λιγώτερο ἢ περισσότερο πλατεῖα κοινωνικά σύνολα, εὐθύνες πού, κανονικά, στεροῦν τὸν αἰχμάλωτό τους ἀπὸ κάθε ὕλικῃ ἀπόλαυσι, ν' ἀναδέχωνται τὰ φορτία τους γιὰ τὰ πνευματικὰ μόνον ἀνταλλάγματα πού παρέχουν καὶ ὄχι ἐπιδιώκοντας ὕλικα συμφέροντα;

Θὰ μᾶς μοιάζουν, ἀγαπητέ, καὶ οἱ "Ἀρχοντές μας! Δὲν ἔρχονται ἀπὸ ἄλλον Πλανήτη. Ἄλλ' ἀκόμη κι' ἂν ἦταν στὴν πραγματικότητα τέτοια ἐξαιρετικά ὄντα, φοβᾶμαι πὼς... θὰ τὸ ὕψος ἀλλάγματι κι' αὐτοὺς, ἀφοῦ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, τὸ δικό μας πνεῦμα, πού διώχνει καὶ κοροϊδεύει κάθε ἔξωθεν αὐτοθυσίας, θὰ τοὺς στόλιζε μὲ τὴν κάθε ἄλλο παρὰ ἐνισχυτικὴ κριτικὴ πὼς αὐτοὶ εἶναι «τὰ κοροῖδα»!

Εἴμαστε λοιπὸν κι' ἐμεῖς ἄρχοντες (ἔστω ὄχι μὲ κεφαλαῖο γράμμα). Δὲν ἔχει θέσι ἐδῶ μετριοφροσύνη, ἀφοῦ θὰ

εἶναι ψεύτικη. Εἴμαστε ἄρχοντες, καὶ μόνον, ἔστω, ἐπειδὴ ἔχουμε βρῆ κάποιον τρόπο καὶ κερδίζουμε τὴ ζωὴ μας, ὅταν ἀπέναντί μας θρῖσκεται κάποιος ἀνεργος, ἰδίως ἓνας νέος πού αἰσθάνεται πὼς «δὲν ἔχει στὸν ἥλιο μοῖρα». Κι' ὅμως δὲν τὸν βοηθάμε καθόλου — στὴν πραγματικότητά δὲν ἔχουμε οὔτε τὴ διάθεσι νὰ τὸν βοηθήσουμε. Δὲν ἐπιχειροῦμε γι' αὐτόν — ἀλλὰ μὲ εἰλικρίνεια — οὔτε τὸ λιγώτερο, τὸ ἀκοπώτερο — κι' ἄς εἶναι τὸ πιὸ ἀποτελεσματικό: Δὲν κάνουμε ὅ,τι πρέπει γιὰ νὰ τοῦ μεταδοθῆι ἡ σίγουρη γνῶσι, ὅτι προσωπικά γι' αὐτόν — πού νομίζει ὅτι «δὲν ἔχει στὸν ἥλιο μοῖρα» — νοιάζεται, μὲ μιὰν ἀγάπη πού δὲν ἔχει τὸ ὅμοιό της, ὁ ἴδιος ὁ Παντοδύναμος Θεός!

ΞΕΣΚΕΠΑΣΜΑ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Τὸ πιὸ ἐπικίνδυνο χαρακτηριστικὸ τῆς ἐποχῆς μας δὲν εἶναι τόσο τὸ ὅτι, ὅλοένα καὶ σὲ περισσότερους τομεῖς, ἔχει ἀγκαλιάσει καὶ προπαγανδίζει ἀπόψεις στραβῆς καὶ ὀλέθριες, ὅσο τὸ ὅτι τὶς ἀντιλήψεις τῆς αὐτῆς δὲν τὶς προβάλλει, τὶς περισσότερες φορές, γυμνῆς κι' ἀσυγκάλυπτες, ἀλλὰ τὶς σκεπάζει καὶ τὶς κρύβει κάτω ἀπὸ γενικῆς ἀποδοχῆς καθιερωμένες ἀξίες. "Ἔτσι ἡ ἐξοπάτησι, ἔχει γίνεαι καθεστώς!

Ἄπο παραδείγματα εἶναι γεμάτη ἡ σύγχρονη ζωὴ, ἀλλὰ θ' ἀναφέρουμε δύο μονάχα: Πολλοὶ «μοντέρνοι» θεωροῦν... ὑποχρέωσι τους ν' ἀρνοῦνται τὴ χριστιανικὴ Πίστι. Δικαίωμά τους! Ἄλλὰ ἔτσι δὲν αἰσθάνονται καλά. Καταλαβαίνουν (γιατὶ τὴν πραγματικότητά εἶναι ἀδύνατο νὰ κάνης πὼς τὴν ἀγνοεῖς), ὅτι θρῖσκονται σὲ μειονεκτικὴ θέσι. Βάζουν λοιπὸν σ' ἐνέργεια τὴ μέθοδο τῆς ἀπάτης! Καὶ γεμίζουν τὸν κόσμον μὲ τὴ γνωστὴ ψευτιά, ὅτι δῆθεν ἡ ἀπιστία τους εἶναι... πόρισμα τῆς ἐπιστήμης!

"Ἄλλο παράδειγμά: Θέλουν νὰ ἐμποδίσουν τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, γιὰ αὐτὸ ἰδίως ξυπνάει μέσα τους τὴ συνείδησί τους καὶ τοὺς κάνει νὰ νοιώ-

θουν τὸ κατάντημά τους καὶ νὰ ὑποφέρουν. Ἄλλὰ ὁ ἐγωϊσμός τους καὶ ὁ φόβος γιὰ τὴ λαϊκὴ ἀντίδρασι, δὲν τοὺς ἀφίνει, βέβαια, νὰ ὁμολογήσουν τὸν πραγματικὸν αὐτὸ λόγο τῆς τακτικῆς τους. Κι' ἐδῶ λοιπὸν ἐπιστρατεύεται ἡ ἀπάτη: "Ὅτι τάχα δὲν καταπολεμοῦν τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα, ἀλλὰ... προστατεύουν τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἰδίως τῶν ἀνδρῶν, ἰδιαίτερα τῶν παιδιῶν, ποὺ πρέπει (ἐδῶ εἶναι ἡ προβολὴ τῆς γενικῆς ἀποδεκτικῆς ἀρχῆς) νὰ τ' ἀφήσουμε ἀνεπηρέαστα, νὰ σχηματίσουν τὴ δική τους κρίσι. Κι' ἐδῶ πάλι ἡ ψευτιά κι' ἡ ἐξαπάτησι, ποὺ καταντᾷ ἐξοργιστικὴ! Γιατὶ τοὺς βλέπει ὅλος ὁ κόσμος, αὐτοὺς τοὺς δῆθεν ὑπέρχοντες τῆς συνειδησιακῆς ἐλευθερίας, νὰ μὴ ν ἀφίνουν εὐκαίρια γιὰ νὰ προπαγανδίσουν μὲ ὅλα τὰ μέσα, μὲ τὴ χειρότερη καταπίεσι, σὲ μικροὺς καὶ μεγάλους, ὄριμους καὶ ἀνώριμους, τὴ δική τους ἀπιστία! Τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα ἀποτελεῖ καταπίεσι (...!) — αὐτὸ πού... καὶ στοὺς ἴδιους δίδαξε τὴν ἀνάγκη ἐλευθερίας ἐκλογῆς — καὶ δὲν εἶναι καταπίεσι ἡ «πλύσι ἐγκεφάλου» ποὺ κάθε ἡμέρα κάνουν σ' ὅλους μας αὐτοὶ! Εἶναι τόσο φανερὴ ἡ ψευτιά τῆς δικαιολογίας ποὺ προβάλλουν, ὥστε ἀποτελεῖ καί... προβολὴ τῆς νοημοσύνης μας! Δὲν φτάνει ποὺ μᾶς γεμίζουν μὲ ψέματα, ἀλλὰ δὲν κάνουν οὔτε τὸν κόπο νὰ θροῦν ἕνα ψέμα ποὺ νὰ μὴν εἶναι, τέλος πάντων, ὀλαφάνερο. "Ἐτσι μὲς" ἀπὸ τὰ λόγια τους ἀκοῦς καὶ νὰ σὲ θρίζουν: «Εἶσαι θλάκας!»

Ἐδῶ πάλι θὰ διερωτηθῆ ὁ ἀναγνώστης «τί ἔπαθε ἡ στήλη κι ἐπιμένει σὲ πασίγνωστα πράγματα;» Ἡ ἀπάντησι εἶναι πῶς, ἀκριβῶς, τὸ χειρότερο εἶναι ὅτι αὐτὰ τὰ πασίγνωστα πράγματα, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἡ ἐξαπάτησι σήμερα ἔχει κυριαρχήσει παντοῦ, δὲν τὰ μετὰ χεiriζόμενα, σὲ ὅσοι, τέλος πάντων, τὸ μποροῦμε, γιὰ νὰ ἐσσκεπάσουμε τίς ἐπιστρατευμένες παντοῦ ψεύτικες δικαιολογίες!

Δὲν πρόκειται γιὰ κανένα ἰδιαίτερα

κουραστικὸ ἔργο. Οὔτε κἂν «νὰ ξεδουτοῦμε» χρειάζεται. Ἄλλὰ ἀπλούστατα πρέπει νὰ μὴν ἀφήνουμε χωρὶς τὴν προφορικὴ εἴτε γραπτὴ διαμαρτυρία μας (ὅσο πὶδ σύντομη, τόσο περισσότερο καὶ ἄκοπη καὶ ἀποτελεσματικὴ) κάθε προβολὴ τῆς ἀπάτης. Αὐτὴ τὴν εἰδικώτερη μορφή ἔχει πάρει τὸ σύγχρονο χρέος μας γιὰ τὴν Ἀλήθεια!

ΜΗΤΕΡΕΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΔΙΑ

Σ' ἕνα φιλικὸ κύκλο γινόταν συζήτησι γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς σημερινῆς νέας γενιᾶς. Κάποιος λοιπὸν θυμήθηκε μιὰ σειρά ἄρθρων, δημοσιευμένων ἐδῶ καὶ τριάντα - τόσα χρόνια σὲ καθημερινὴ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα, μὲ τὸν γενικὸ τίτλο: «Παιδιά... χωρὶς μητέρα». Ἦταν τότε ἡ ἐποχὴ ποὺ ξαπλωνόταν ὀλοένα καὶ περισσότερο, σὰν τὴ φωτιά μέσα στὸ δάσος, ἡ τάσι τῶν γυναικῶν, ὄχι μόνον τῶν ἀνύπαντρων ἀλλὰ καὶ τῶν παντρεμένων καὶ τῶν μητέρων, νὰ ἐγκαταλείπουν τὸ σπίτι γιὰ νὰ ἐργασθοῦν σὲ κάποια βιοποριστικὴ δουλειά, κι' αὐτὸ, πολλὰς φορές, ὄχι ἀπὸ πραγματικὴ ἀνάγκη, ἀλλὰ γιὰ κάτι παραπανίσιο ἢ σὰν δικαιολογία γιὰ διασκεδάσι ἢ ξεπόρτισμα. Κι ὁ ἀρθρογράφος, ἀπ' ὅλα τὰ δυσάρεστα ποὺ μπορούσαν νὰ προκύψουν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐγκατάλειψι, τόνιζε σὰν περισσότερο σπουδαῖο, τὸ ὅτι τὰ παιδιά αὐτῶν τῶν μητέρων θὰ μεγάλωναν οὐσιαστικὰ χωρὶς μητέρα, ἀφοῦ, βέβαια, τὸ ὅποιοδήποτε πρόσωπο ποῦ θὰ βοηθοῦσε γιὰ τὴν ἀνατροφή τους δὲν θὰ ἦταν ἡ μάνα τους. Ἐλεγε λοιπὸν πῶς δὲν τολμοῦσε νὰ φαντασθῆ τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασι αὐτῶν τῶν «παιδιῶν χωρὶς μητέρα», ὅταν θὰ μεγάλωναν — γιὰ τὸ ν ἐπιανετρός!

Ἡ φιλικὴ συντροφιά συμφώνησε πῶς δυστυχῶς ὁ ἀρθρογράφος δὲν ἦταν (παρ' ὅτι κι' ὁ ἴδιος πολὺ θὰ τὸ ἐπιθυμοῦσε καὶ τὸ εὐχόταν) κακὸς μάντις! Γιατὶ, ἐδῶ κι' ἄρκετον καιρὸ, οἱ νέες γενιᾶς ποὺ σὰν κύματα θγαίνουν ἀλλεπάλληλα στὸ προσκῆνιο τῆς ζωῆς, δὲν ζοῦν μόνον τὴ συνθη-

σ μ έ ν η «διάστασι τῶν γενεῶν», ἀλλὰ ἔχουν κηρύξει (θέβαια, οἱ εὐτυχησμένες ἔξαιρέσεις δὲν λείπουν ποτέ) ἕνα «μέχρις ἐσχάτων» πόλεμο, μὲ στόχο ὅ λ ε ς τις ἀπερχόμενες γενεές, ὅλη τὴν ὥς τώρα ἀνθρωπότητα! Δὲν τῆς θρῖσκουν τίποτε σωστό, δὲν θέλουν νὰ διδαχθοῦν οὔτε κι' ἀπὸ τὴν τραγικὴ τῆς μετάνοια! Ἐδῶ πιά δὲν πρόκειται γιὰ ἐπίρριψι εὐθυνῶν. Ναί, σύμφωνοι, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς εὐθύνης, σωστότερα ὅλη τὴν εὐθύνη, γιὰ τὴν ὀποιαδήποτε κακοδομῶν τῆς νέας γενιᾶς, τὴν ἔχει ἡ ἀπερχόμενη. Ἄλλὰ αὐτὴ ἡ διαπίστωση δὲν εἶναι, φυσικά, λόγος γιὰ νὰ τὴν μιμηθῆ, καὶ μάλιστα νὰ τὴν ξεπεράσῃ, ἡ νέα γενεὰ τὴν ἀπερχόμενη, σὲ ὅ,τι κακὸ ἔκαμῃ!

Ὁ φίλος συζητητὴς ποὺ θυμῆθηκε τὰ παλιά ἐκεῖνα ἄρθρα, διαπίστωνε πῶς ζ ο ὄ μ ε τ ὠ ρ α τ ῆ ν ἔ π α λ ῆ θ ε υ σ ι τῆς «προφητείας» γιὰ τὰ «παιδιά χωρὶς μητέρα». Κι' ἔκαμε κι' αὐτὸς μῖαν ἄλλη, μὲ ἀντίθετη κατεύθυνσι καὶ γιὰ π ο λ ὄ θ α ρ ὄ τ ε ρ ε ς συνέπειες: Γιὰ «μ η τ έ ρ ε ς χ ω ρ ῖ ς π α ἰ δ ῖ ᾶ». Γιὰ μητέρες ποὺ τὰ ξεκάνουν τὰ παιδιά τους!

ΕΙΝΑΙ ΒΟΓΗΤΟ ΜΑΣΚΑΡΕΜΕΝΟ !

Κάποιες προσωπικὲς ἐπικοινωνίες τῆς ἐποχῆς τοῦ καλοκαιριοῦ δίνουν στὴ στήλη τὴν ἀφορμὴ γιὰ ἕναν ἀκόμη θρηνο κι' ἕναν ἀκόμη ἐπικήδειο, αὐτὴ τὴ φορά γιὰ ἀνθρώπινες ὑπάρξεις... ποὺ ζοῦν — δηλαδὴ δὲν ἔχει ἀκόμη συνταχθῆ ἡ ληξιαρχικὴ πράξι τοῦ θανάτου τους!

Πρόκειται γιὰ τις γυναῖκες ἐκεῖνες (ξεχωριστὰ γι' αὐτές) ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλη δουλειὰ νὰ κάνουν ἀπὸ τὸ νὰ προπαγανδίζουν, ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὡς... τὸ ἄλλο πρῶτ', τὴ σεξουαλικὴν «ἀπελευθέρωσι, τὴν «ἐλευθερία» νὰ κάνουν τὸ σῶμα τους ὅ,τι θέλουν, ἀφοῦ «τοὺς ἀνήκει», τὴν ἀντισύλληψι, τις ἐκτρώσεις. Ὅταν τις ἀκοῦς ν' «ἀγορεύουν» ἔτσι, σὲ πιάνει, φυσικά, φρίκη, πῶς ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ μποροῦν καὶ προπαγανδίζουν ἀπόψεις τόσο αὐταπαόδεικτα στραβές!

Ἄς ἀφήσουμε γιὰ λίγο τὴν ἠθι-

κὴ πλευρά. Ἄλλὰ δὲν σκέπτονται οἱ γυναῖκες αὐτές πῶς θὰ καταστήσῃ ἡ ζωὴ, πῶς θὰ καταστήσῃ ὁ κόσμος, πῶς θὰ καταστήσουν κι' αὐτές, ἂν ἐπικρατοῦσαν οἱ δικές τους ἰδέες; Δοκιμάστηκαν ἄλλωστε στὴν πράξι, ἀρκετὲς φορές στὴ διαδρομὴ τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας κι' ἔφτιαξαν τότε ἀπ' τὸν ἄνθρωπο ἕ ν α κ τ ῆ ν ο ς, ξένο πρὸς κάθε πνευματικὴ ἐπιδίωξι, ξένο πρὸς κάθε πολιτισμό, ἱκανὸ μόνον νὰ σοῦ προκαλῆ ἀηδία μὲ τὴν ἀδιάντροπη ὀλοκληρωτικὴ ἐνστικτολατρεία του! Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν πρῶτη στοιχειώδη λογικὴ: Πῶς μποροῦν οἱ γυναῖκες αὐτές, οἱ δ ῆ θ ε ν φεμινίστριες, καὶ δὲν τὴν ἀκοῦνε τὴ φωνὴ τῆς, ὅταν τοὺς φωνάζει γιὰ τὴν κ α τ α σ τ ρ ο φ ῆ ποὺ θὰ φέρουν οἱ ἰδέες τους, σ' ὀλοκληρῆ τὴ ζωὴ; Ἄλλὰ ἔστω, ἔχουνε φράξει τ' αὐτιά τους καὶ δὲν τὴν ἀκοῦνε. Πιὸ μεγάλη εἶναι ἡ ἀπορία πῶς, μὲ τέτοιο πρόγραμμα ζωῆς, τ ῆ ν ἄ ν τ έ χ ο υ ν ο ἱ ἴ δ ι ε ς τῆ ζωῆ αὐτῆ, σπκῶνουν τὸ θάρος τῆς!

Λοιπόν, ἂν πάη κανεὶς κοντά, θὰ λυθῆ ἡ ἀπορία του: Ὅσο κι' ἂν ἔφραξαν τ' αὐτιά τους οἱ γυναῖκες αὐτές, τ ῆ ν ο ἰ ὠ θ ο υ ν, καὶ πολὺ καθαρὰ μάλιστα, τὴ φωνὴ τῆς ἀπλῆς λογικῆς: Ὑπάρχουν πολλὰ πράγματα ποὺ γιὰ νὰ τὰ νοιώσῃ κανεὶς δὲν χρειάζονται καθόλου αὐτιά! Κι' ὅσο γιὰ τὴ δεύτερη ἀπορία, πῶς τὴν ἀντέχουν οἱ ἴδιες αὐτὴ τὴ ζωὴ ποὺ προπαγανδίζουν, ἡ ἀπάντησι εἶναι, ἀπλοῦστατα, ὅτι δ ε ν τ ῆ ν ἄ ν τ έ χ ο υ ν ! Κ λ ᾶ μ μ α, κ α ἰ θ ὄ γ γ ο ς κ α ἰ σ τ ε ν α γ μ ὄ ς, τραγικὰ μασκαρεμένος σὲ δῆθεν ψυχραιμία καὶ σοβαροφάνεια, εἶναι ὅλες αὐτές οἱ ἀγορεύσεις τους!

Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ συμβῆ τίποτε διαφορετικὸ. Εἶναι γνωστὴ ἡ τρομαχτικὴ δύναμι ποὺ ἔχει τὸ γενετήσιο ἐνστικτο, ἀφοῦ σ' αὐτὸ στηρίζεται ἡ διαίωσις τοῦ μεγαλύτερου ἀπὸ τὰ θαύματα τῆς δημιουργίας, τοῦ ἀνθρώπινου εἴδους. Ἄλλὰ εἶναι ἐπίσης γνωστὸ ὅτι, ἀπὸ ἀναπότρεπτο νόμο πάλι τῆς δημιουργίας, τὸ ἐνστικτο αὐτὸ εἶναι ἀναπόσπαστα δεμένο, ἐνωμένο, θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ, βιολογικὰ καὶ ψυχολογικὰ, μὲ

τὸν καρπὸ τοῦ, τὸν σκοπὸ, τὸ τέλος ὅλης τῆς ἱστορίας, τὸ παιδί. "Ἄν ἐπιχειρήσης νὰ κόψης τὸ τελευταῖο αὐτό,... τρέμε τῆ φοβερῆ ἐκδίκασι τῆς φύσεως! Μὲ κοῦτοσουρεμένο, ἀχρηστευμένο μὲ πυρακτωμένο σίδηρο, ἕνα ἔνστικτο τόσο μεγάλης σημασίας καὶ ὠπλισμένο μὲ τόσο ἀκατάσχετη δύναμι, ἢ ἀνθρώπινη ὑπαρξὶ πού ἀπομένει δὲν εἶναι (εἴτε πρόκειται γιὰ ἄνδρα εἴτε, πολὺ περισσότερο, γιὰ γυναῖκα), μόνο ἀπλᾶ ἀνάπηρη, ἀλλὰ ἀληθινὰ ἐκτρωματικῆ, ἕνα τέρας!

Τὶς περισσότερες φορὲς οἱ γυναῖκες αὐτοῦ τοῦ «φυράματος», ἀπομένουν ἀνυμέναιες, θηλυκὰ αὐτοσυναϊρούμενα, «δένδρα φθινοπωρινὰ ἄκαρπα». Ἄλλὰ κι' ἂν καμιά τους παντρευθῆ καὶ κάμη παιδιά, δὲν ἔχει κανεὶς παρὰ νὰ τὴν φαντασθῆ νὰ ξεδιπλῶν τὶς φρικιαστικὰς ἀ-

πόψεις τῆς γιὰ «ἐλεύθερον ἔρωτα», ἀντισύλληψι, ἔκτρωσι καὶ τὰ παρόμοια, μπροστὰ στὰ μάτια παιδιῶν τῆς πού νὰ πλησιάζουν τουλάχιστον τὴν ἐφηβικὴ ἡλικία, ὥστε νὰ καταλαβαίνουν τὰ λεγόμενά τῆς. Φαντάζεστε γιὰ ἐκεῖνη μαρτύριον μεγαλύτερον ἀπ' αὐτό;

"Ἄχ καὶ νὰ γινόταν, οἱ νέοι καὶ οἱ νέες ἰδίως, πού ἀκοῦνε αὐτὲς τὶς ἐγκληματικὰς «ρητορείες», νὰ γνώριζαν ἔστω κι' ἐλάχιστα τί ὑποφέρουν, πόσο φριχτὰ βασανίζονται (τόσο δίκαια) οἱ ἴδιες αὐτὲς, πού κάτω ἀπὸ ὠραιοποιημένες ἀπάτες προπαγανδίζουν σκέτῃ τὴ δυστυχία! Δὲν θὰ χρειαζόταν τίποτ' ἄλλο γιὰ νὰ φύγουν ὅσο γίνεται πιὸ μακριὰ τους, κι' ἀκόμα νὰ φεύγουν!

Π. ΚΛΩΝΑΡΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΙΑΤΡΟΣ P. TOURNIER

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Ἡ περίοδος τοῦ καλοκαιριοῦ μοῦ δίνει πάντα τὴν εὐκαιρία νὰ ξεφυλλίσω παλῆ καὶ καινούργια τεύχη τῶν «Ἀκτίνων» — κάνω ἔτσι μιὰ ἁμορφὴ ἀναδρομὴ στοὺς καιροὺς ἐκείνους τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Πατρίδας μας καὶ πετυχαίνω, συγχρόνως, ἕνα ψυχικὸ γαλήνεμα, τόσο ἀναγκαῖο στὶς μέρες μας.

Τὸ ἐνδιαφέρον μου στρέφεται, πιὸ πολὺ, στὶς μορφὲς μεγάλων γιατρῶν, δικῶν μας καὶ ξένων, πού μὲ τὰ γραπτὰ τους ἔδωσαν καὶ συνεχίζουν νὰ προσφέρουν τὴ γνώση τους, τὴν πείρα τους, τὸ «πιστεύω» τους γύρω ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ἰατρικὴ ἀποστολή, τὴν καθαρὴ ἰατρικὴ ἐπιστῆμὴ καὶ τέχνη πρὸς τὸν πάσχοντα ἄνθρωπο, τὴ συνεχῆ καὶ ἀκούραστη προσφορὰ τῶν γιατρῶν γιὰ τὴν ἀνακούφιση τῶν προβλημάτων τῆς ἀνθρώπινος ζωῆς.

Μπροστὰ μου πάντα μιὰ ποικιλία ἄρθρων πού, πενήντα χρόνια τώρα, ἐμφανίζουν τὴν ὀρθὴ ἰατρικὴ παιδεία, τοὺς νέους ὀρίζοντες καὶ προσανατολισμούς μιᾶς ἀνθρωπιστικῆς ἰατρικῆς, τὴν πραγματικὴ εἰ-

κόνα τῆς προσωπικότητος τοῦ γιατροῦ. Αἰσθάνομαι κρυφῆ περηφάνεια πού οἱ «Ἀκτίνες» ἔδωσαν πρῶτες στὴν Πατρίδα μας τὰ ἰατρικὰ μηνύματα γιὰ μιὰ ὑγεία πού σημαίνει «κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀπουσία τῆς ἀρρώστειας», πού εἶναι πλήρωση δυνάμεως σώματος καὶ ψυχῆς, πού εἶναι δόσιμο ἀγάπης στὸν «πλησίον», ἄτομο ἢ κοινωνικὸ σύνολο. Σήμερα, θέβαια, χαίρεται κανεὶς νὰ ἀκούει, πολὺ συχνά, αὐτὲς τὶς μεγάλες ἀλήθειες καὶ ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ἰατρικὰ θήματα τοῦ τόπου μας.

Τὸ φετινὸ ξεφύλλισμα τῶν «Ἀκτίνων» μὲ ἔκανε νὰ σταθῶ ἰδιαίτερα στὴ μεγάλη μορφή τοῦ P. Tournier κι' ἀκόμη περισσότερο σὲ δυὸ ἄρθρα του μὲ τίτλο «τὸ πνεῦμα τῆς διεκδικήσεως» (τεύχη «Ἀκτίνων» Δεκ., 1985, Ἰούλ.-Αὐγ.-Σεπτ., 1986), Σ' αὐτὰ τὰ δύο ἄρθρα τοῦ ὁ Tournier μᾶς ἀποκαλύπτει, ἄλλη μιὰ φορά, τὸ θᾶθος τοῦ νοῦ του καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς καρδιάς του, τόσο ὁμορφα καὶ ἀπλά, ὅπως ξέφει ἐκεῖνος νὰ κουβεντιάσει καὶ νὰ γράφει.

Γιὰ ὅλους ὅσοι ἀσχολούμαστε μὲ τὰ προβλήματα ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου, σὲ ὅλες τὸς διαστάσεις, θὰ μπορούσα νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ P. Tournier, μὲ τὰ δυὸ αὐτὰ γραπτὰ του μᾶς χάρισε ἕνα «θεραπευτικὸ ἐγκόλπιο» γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση μιᾶς σύγχρονης νοσηρότητας. Πράγματι ἀξίζει νὰ μελε-

τηθούν από όλους μας, μα πιο πολύ από αυτούς που είναι αρμόδιοι εργατές υγείας του σώματος και της ψυχής. Νομίζω πως δεν υπερβάλλω να χαρακτηρίζω τα κείμενα αυτά σαν μία παρουσία ανόθευτης χριστιανικής ανθρωπολογίας στην κλινική πράξη. Για να φτάσει ο Ιατρός Tournier σ' αυτό τον τρόπο αντιμετώπισης του ανθρώπου, ασφαλώς μελέτησε πολύ την 'Αγία Γραφή, μα πιο πολύ θίω σε κατά Θεόν.

Συνταρακτική ή όμολογία του Tournier από την πολύχρονη συνάντησή του με τον πάσχοντα άνθρωπο. «Διαπιστώνω, γράφει, πάντα περισσότερο πόσο είναι επικίνδυνο να έχει κανείς δικηο. Οί γόνιμες ώρες της ζωής, είναι οί ώρες της ταπεινώσης... Κι όσο υποστηρίζομε με ζήλο μια θέση όπου είμαστε σίγουροι ότι έχουμε δικηο, μένομε άπλησίσαστοι σ' αυτή την κίνηση της ψυχής». Τρομάζει κανείς σ' αυτές τις σκέψεις του Ιατρού Tournier, που δείχνουν βαθύ έρευνητή της ψυχής, του ανθρώπινου αυτού «χώρου» που μαζεύει και κρατάει βιωματικές εμπειρίες, κληρονομικές καταβολές, κοινωνικές επιδράσεις, πνευματικές επιθυμίες και ξεσπάει ανάλογα με την ποιότητα του «άποθηκευμένου» υλικού».

Κι άλλη μια όμολογία του Tournier έντυπωσιάζει και θα πρέπει κανείς να την προσέξει. Γράφει κάπου: «Μιά μέρα κατάλαβα άληθινά τί σημαίνει ο σταυρός για μās. Υπάρχουν πράγματα που μπορεί κανείς να διορθώσει στη ζωή, αλλά υπάρχουν άλλα που δεν μπορούμε πιά ποτέ να τα διορθώσουμε και που θα θάραιναν αιώνια πάνω μας άν δεν υπήρχε, ακριβώς για να μās άπελευθερώσει, τό γεγονός ότι ο Χριστός έσταυρώθη».

Ο Ρ. Tournier άποδεικνύεται ένας πραγματικά πιστός γιατρός. Ως γιατρός πού, καθημερινώς, άγκαλιάζει τον πονεμένο άνθρωπο και συμπάσχει, έχει καταλήξει και σε μια άλλη μεγάλη άλήθεια: «ό Χριστιανισμός δεν είναι μόνο να φέρει κανείς τό σταυρό του, αλλά να τον φέρει χαρούμενα. Δεν είναι μόνο να δέχεται τη ζωή του, αλλά να την άγασπ, όσο σκληρή και επώδυνη και άν είναι».

Μεγάλα μηνύματα της «Ιατρικής της Προσωπικότητας» που δίνουν όμορφο ταίριασμα στο έργο-συνεργασία Ιερέως πνευματικού και του γιατρού, καθώς και οί δύο καλούνται να βοηθήσουν πάσχοντα άνθρωπο. Κι όσο πλησιέστερα θα θρίσκονται μεταξύ τους, γιατρός και πνευματικός, τόσο καλύτερα ό καθένας τους θα έκτελεί την άποστολή του, τόνιζε παληά ό R. Siebeck, καθηγητής της 'Ι-

ατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου της 'Αιδελθέργης.

"Ας μου έπιτραπεί, κ. Διευθυντά, να έκφράσω τά συγχαρητήρια για τη δημοσίευση των άρθρων αυτών του Turnier, που βοηθούν τό σύγχρονο άνθρωπο να άποκτήσει μιάν άλλη νοοτροπία στις διάφορες διεκδικήσεις του, με άποτέλεσμα να έχει ύψηλου βαθμού υγεία και ποιότητα ζωής. Με τέτοια κείμενα άν, συχνά, οί «'Ακτίνες»... βομβαρδίζουν τις ψυχές μας, θα προκύψει έκλυση μεγάλων ποσοτήτων ένεργείας!...

Με έξαιρετική τιμή και πολλήν άγάπη

ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΗΛΙΓΚΟΣ

Ίατρός

Σ η μ. «'Α κ τ ί ν ω ν»: 'Ητο υπό έκτύπωση τό τεύχος, όταν έπληροφορήθην τον θάνατο του διαπρεπούς συνεργάτου και φίλου των «'Ακτίνων», διά τον όποιον όμλει ή άνωτέρω έπιστολή, Ιατρού Paul Tournier, έπισυμβάντα την 7ην 'Οκτωβρίου έ.έ. εις ήλικίαν 89 ετών εις Troinex της 'Ελβετίας.

★

Ο ΣΕΒΑΣΜΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

'Αξιότιμε κ. Διευθυντά,

Στη συζήτηση στη Βουλή για τό νομοσχέδιο για τις άμβλώσεις ό κ. 'Υπουργός της Δικαιοσύνης επανέλαθε μια δήλωση, στην όποια είχε προβεί παλαιότερα και ό κ. 'Υπουργός 'Υγείας και Πρόνοιας, ότι δηλ. σέβεται μόν τις άπόψεις της 'Εκκλησίας, αλλά τό θέμα είναι στην άρμοδιότητα της Πολιτείας και έτσι ή τελευταία προχωρεί κατά την ιδική της κρίση και κατά κάποιον τρόπο μονομερώς στην θεσμοθέτηση, που έχει προκρίνει.

'Η έντύπωση πού δημιουργείται από την δήλωση αυτή είναι πως ή 'Εκκλησία δεν πρέπει να έχει και πολύ λόγο σε μια τέτοια υπόθεση. Και έδω γεννιέται ένα σοβαρό πρόβλημα για τό ποιά άσκει μια ιδιότυπη έξουσία στην περιοχή των ανθρωπίνων συνειδήσεων.

Τό μήνυμα του Χριστού — και έπομένως οί άπόψεις της 'Εκκλησίας σαν θεματοφύλακα αυτής της διδασκαλίας — προσάλει, όπως σωστά παρατηρεί ό άείμνηστος 'Ιωάν. Θεοδωρακόπουλος, σαν ή άπόλυτη άλήθεια και άσκει μια ειδική έξουσία σε όσες συνειδήσεις την άποδέχονται.

"Έτσι λοιπόν και στην πρόσφατη αυτή

περίπτωση του νομοσχεδίου αυτού, που προκάλεσε τόσον θόρυβο, έπαναλαμβάνεται τὸ φαινόμενο τῆς συγκρούσεως τῶν δύο ἐξουσιῶν: τοῦ «βασιλείου τοῦ Καίσαρα» καὶ τοῦ «Βασιλείου τοῦ Θεοῦ», κατὰ τὴν προσφιλῆ έκφραση τοῦ Νικολάι Μπερντιάγιεφ. Καὶ τὸ «Βασίλειο τοῦ Καίσαρα» ἔχοντας τὴ δυνατότητα τῆς έκτελεστικῆς ἐξουσίας θεσμοθετεῖ σήμερα γιὰ νὰ τροποποιήσει αὐριο, ἱκανοποιώντας τὶς τρέχουσες σκοπιμότητες τῶν μετακινουμένων πλειοψηφιδῶν καὶ τῶν παραγοντικῶν πιέσεων.

Τὸ Βασίλειο τοῦ Θεοῦ ὅμως «ποῦ δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου», ὅπως δηλώθηκε ἐπίσημα στὸν Πόντιο Πιλάτο, ἔχει τὴ δική του νομοθεσία, διατυπωμένη κατὰ παγιώτερο τρόπο μὴ καὶ έκφράζει τὴν ἐπιταγὴ τοῦ αἰωνίου καὶ ἀσκει τὴν ἐξουσία του στὶς ἐλεύθερες συνειδήσεις

ποῦ καλλιεργοῦν τὸ ὕψηλὸ ἦθος.

Ὡς ἐκ τούτου κάθε νόμος τῆς Πολιτείας ποῦ δὲν ἐναρμονίζεται μὲ τὶς ἀπαιτήσεις ἐκεῖνες τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν εἶναι ἄνευ νοήματος γιὰ ὄσους τὶς ἔχουν ὡς βάση στὴ ζωὴ των καὶ στὴν προκειμένη περίπτωση γιὰ τὶς γυναῖκες ἐκεῖνες ποῦ τιμοῦν τὸν ρόλο τῆς μητρότητας καὶ γιὰ τὸ ἐπιστημονικὸ καὶ νοσηλευτικὸ προσωπικὸ ποῦ σέβονται τὸν ὄρκο τους.

Μένει ὅμως ἡ ἐπόμενη ἀπορία: αὐτὸς ὁ φραστικὸς σεβασμὸς τῶν κ.κ. ὑπουργῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησία σὲ τί συνίσταται; Εἶναι ὁ σεβασμὸς πρὸς ἕνα ὄργανισμὸ μουσειακοῦ χαρακτήρα ἢ πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν θέσεων τῆς; Ἄλλὰ στὴ δευτέρα περίπτωση ἡ μεταχείριση πρέπει νὰ ἦταν διαφορετικὴ.

Μὲ ἐκτίμησιν
ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτῆτης: Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτῖνες, ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντῆς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βλ. Δ. Σταματόπουλος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους δρχ. 40. Ἐτησίαν συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ δρχ. 400, ἐξωτερικοῦ δολ. 10. Ἡ διευθύνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύσῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφα. Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα, ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως: Ἀθήναι, Νοέμβριος 1986

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΜΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Υ Π Ο

Α Ρ . Α . Α Σ Π Ι Ω Τ Η

ΨΥΧΙΑΤΡΟΥ

Περιλαμβάνει σέ 6' έκδοση τις μελέτες:

- 1) ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
- 2) ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ
- 3) ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Πωλείται σέ όλα τὰ βιβλιοπωλεία τοῦ Κέντρου καί τῶν Ἐπαρχιῶν.
Κεντρική διάθεση τῶν τόμων καί παραγγελία: Γραφεῖα Περιοδικοῦ
«Ἀκτίνες», Καρύτση 14 — 105 61 Ἀθήναι, — τηλ. 32 35 023.

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

*Κατάλογος τῶν βιβλίων πὸν ὑπάρχουν σήμερα στὰ γραφεῖα
τῶν «Ἀκτίνων»*

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α΄	300	Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΣ (Β΄ ἔκδοσις)	200
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β΄	300	ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ ΜΟΥ	200
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμ. Α΄	300	ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ	200
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμ. Β΄	300	ΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ	200
Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΣΦΑΙΡΑ ΚΑΙ Ο ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	700	Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ	200
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (γιὰ ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)	500	ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ	200
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (γιὰ κορίτσια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)	500	ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ	200
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ	100	ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ	200
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ —Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ	200	ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	200
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ —Η ΑΡΜΟΝΙΑ	350	Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	250
		ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ Τόμος Α΄.	800

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» πὸν ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευθοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφωνήσουν στὸ τηλέφωνο τῶν «Ἀκτίνων» 32 35 023
